

151613

**TARIMSAL KOOPERATİFLERİN TARIMSAL EĞİTİM
OLANAKLARI VE EĞİTİM PROGRAM ÖNERİSİ**

**SEZÂİ DEMİREL
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

Eskişehir 1999

**TARIMSAL KOOPERATİFLERİN TARIMSAL EĞİTİM OLANAKLARI VE
EĞİTİM PROGRAM ÖNERİSİ**

ŞEZAİ DEMİREL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İşletme Anabilim Dalı

Danışman : Prof. Dr. Yılmaz ÜRPER

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aralık 1999

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ
TARIMSAL KOOPERATİFLERİN TARIMSAL EĞİTİM OLANAKLARI VE
EĞİTİM PROGRAM ÖNERİSİ

Sezai DEMİREL

İŞLETME/KOOPERATİFÇİLİK ANABİLİM DALI

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aralık 1999

Danışman: Prof. Dr. Yılmaz ÜRPER

Ülkemizde kırsal kesimde yaşayanlar tarımsal faaliyetlerle uğraşmalarına rağmen bu konuda yeterli tarımsal eğitim düzeyine sahip değildirler.

Tarımsal eğitim veren kuruluşların da yetersiz oluşu, tarımsal eğitim düzeyinin düşüklüğünü desteklemektedir. Bu nedenle tarımsal eğitim gereksinimini karşılayacak kuruluşlar olmalıdır.

Yapılan bu çalışmada tarım kesimine yönelik tarımsal eğitimin kooperatifler aracılığıyla verilmesi önerilmiştir. Tarımsal kooperatiflerin bu eğitimi nasıl vereceklerine ilişkin eğitim programı modeli sunulmuştur.

Tarımsal eğitimin tarımsal kooperatifler aracılığıyla verilmesi daha uygun olacaktır. Çünkü tarımsal kooperatiflerin faaliyet konusu tarımdır.

ABSTRACT

Although the people living in rural areas in our country are occupied with agricultural activities, they don't have enough agricultural training.

Since there is a limited number of institutions giving agricultural training, this supports the low level of agricultural training. So, there must be some institutions to provide agricultural training requirements.

In this study, it's been advised to give agricultural training for rural parts by means of cooperatives. A training model about how agricultural cooperatives would give this training has been offered.

It's much better to give agricultural training by agricultural cooperatives. Because, the activity subject of agricultural cooperatives is agricultural.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Sezai DEMİREL'in "Tarımsal Kooperatiflerin Tarımsal Eğitim Olanakları ve Eğitim Program Önerisi" başlıklı tezi 1 Şubat 2000 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, İşletme (Kooperatifçilik) Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza _____

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Yılmaz ÜRPER

Üye : Prof.Dr.Rıdvan KARALAR

Üye : Prof.Dr.Nüvit GEREK

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖZGEÇMİŞ	v
TABLolar	xiv
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1

BİLGİ VE TARIMSAL EĞİTİM

1. BİLGİ VE TARIMSAL EĞİTİM NEDİR ?	2
1.1. Bilgi	2
1.1.1. Bilginin Önemi	3
1.1.2. Tarımsal Bilginin Paylaşımı	5
1.1.2.1. Tarımsal Üretici İçin Bilgi ve Paylaşımı	6
1.1.2.2. Bilginin Çiftçiye Ulaştırılmasında Göz Önüne	
Alınması Gereken Faktörler	7
1.1.2.2.1. Fayda Faktörü	7
1.1.2.2.2. Uygunluk Faktörü	7
1.1.2.2.3. Karmaşık Olma Faktörü	7
1.1.2.2.4. Denenebilme Faktörü	7
1.1.2.2.5. Gözlenebilme Faktörü	8
1.2. Eğitim	8
1.2.1. Biçimsel Eğitim	10
1.2.1.1. Örgün Eğitim	10
1.2.1.2. Yaygın Eğitim	11
1.2.1.2.1. Yaygın Eğitimin Önemi	11
1.2.1.2.2. Yaygın Eğitimin Amaç ve Görevleri	11
1.2. 2. Biçimsel Olmayan Eğitim	12
1.3. Tarımsal Eğitim	12
1.3.1. Tarımsal Eğitimin Gerekliliği	13
1.3.2. Tarımsal Eğitimin Uygulanmasındaki Engeller	20
1.3.2.1. Yaş Grupları	21

1.3.2.2. Cinsiyet	21
1.3.2.3. Eğitim Düzeyi	22
1.3.2.4. Yerleşim Bölgesi Farklılığı	22
1.3.2.5. Din	23
1.3.2.6. Ortak Ekonomik İlgi	23
1.3.2.7. Sosyo-Kültürel Çevre	23
1.4. Tarımsal Yayım	24
1.4.1. Tarımsal Yayımın Amaçları	25

BÖLÜM 2

TÜRKİYE'DE VE BATI AVRUPA ÜLKELERİNDE TARIMSAL EĞİTİM VEREN KURULUŞLAR

2. TARIMSAL EĞİTİM VEREN KURULUŞLAR	27
2.1. Türkiye'de Tarımsal Eğitim Yapan Okullar	27
2.1.1. Teknik Ziraat Ortaokulları ve Teknik Bahçivanlık Okulları	27
2.1.2. Bölge Ziraat Okulları	27
2.1.3. Tarım Meslek Lisesi ve Ev Ekonomisi Meslek Liseleri	28
2.1.4. Diğer Orta Öğretim Okulları	28
2.1.5. Ziraat Fakülteleri	28
2.2. Türkiye'de Tarımsal Eğitim Ve Yayım Yapan Kamu Kuruluşları	29
2.2.1. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Çalışmaları	30
2.2.1.1. Demonstrasyonlar (Gösteriler)	32
2.2.1.2. Çiftçi Şartlarında Denemeler	32
2.2.1.3. Çiftçi Toplantıları	32
2.2.1.4. Sergi ve Teşvik Yarışmaları	32
2.2.1.5. Tarla Günleri	32
2.2.1.6. Uzun ve Kısa Süreli Çiftçi Kursları	32
2.2.1.7. Tarımsal Mekanizasyon Kursları	33
2.2.1.8. Tarımsal Kooperatifçilik Kursları	33
2.2.1.9. Ev Ekonomisi Kursları	33
2.2.1.10. Kısa Süreli Kurslar	34
2.2.1.11. Televizyon ile Yaygın Çiftçi Eğitimi Projesi	34

2.2.1.12. Tarımsal Yayım Uygulamalı Araştırma Projesi (TYUAP)	36
1.2.1.13. Kadın Çiftçiler Pilot Tarımsal Yayım Projesi	38
2.2.2. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu	39
2.2.3. Orman Bakanlığı	39
2.2.4. Türkiye Şeker Fabrikaları A. Ş.	40
2.3. Türkiye’de Tarımsal Eğitim ve Yayım Yapan Özel Kuruluşlar	40
2.3.1. Kar Amacı Olmayan Kuruluşlar	41
2.3.1.1. Çiftçi Birlikleri	41
2.3.1.2. Türkiye Kalkınma vakfı	41
2.3.1.3. Tarımsal amaçlı Kooperatifler	41
2.3.1.3.1. Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği	42
2.3.1.3.2. Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri	43
2.3.1.3.3. Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği	44
2.3.1.3.4. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği	44
2.3.1.3.5. Diğer Kooperatif Kuruluşlar	45
2.3.2. Kar amaçlı Kuruluşlar	45
2.3.2.1. Özel Danışmanlık Firmaları	45
2.3.2.2. Tarıma Dayalı Sanayi Ürünlerini İşleyen ve Pazarlayan Firmalar	45
2.3.2.3. Tarımsal Üretime Girdi Sağlayan Firmalar	46
2.4. Batı Avrupa Ülkelerindeki Tarımsal Eğitimin Örgütlenmesi	46
2.4.1. Danimarka	46
2.4.2. Hollanda	47
2.4.3. İsveç	48
2.4.3. İngiltere	48
2.4.5. Almanya	49
2.4.6. Fransa	50
2.4.7. Portekiz	50
2.4.8. İspanya	51

BÖLÜM 3

TARIMSAL EĞİTİMİN KOOPERATİFLER TARAFINDAN YAPILMASININ GEREKLİLİĞİ VE ÖZELLİKLERİ

3.	EĞİTİMİN KOOPERATİFLER TARAFINDAN YAPILMASININ GEREKLİLİĞİ VE ÖZELLİKLERİ	52
	3.1. Tarımsal Eğitimin Kooperatifler Tarafından Verilmesinin Gerekliliği	52
	3.1.1. Eğitim Yeri Bakımından Gerekliliği	52
	3.1.2. Maliyet Açısından Gerekliliği	53
	3.1.3. Etkinlik Açısından Gerekliliği	53
	3.1.4. Devlet Desteğinin Kolaylığı Açısından Gerekliliği	54
	3.1.5. Sektör Bölümlendirmesi Açısından Gerekliliği	54
	3.1.6. Tarımsal Eğitimlerin Yetersiz Oluşu Açısından Gerekliliği	55
	3.1.7. Kooperatifçilik İlkeleri Açısından Gerekliliği	55
	3.2. Tarımsal Eğitimin Kooperatifler Tarafından Verilmesi ile Sağlanacak Faydalar	56
	3.2.1. Ortaklar Açısından	56
	3.2.2. İş Takvimi Açısından	57
	3.2.3. Süreklilik Açısından	57
	3.2.4. Eğitim Teknolojileri Açısından	58
	3.3. Kooperatifler Tarafından Yapılacak Eğitimin İlkeleri	58
	3.4. Tarımsal Eğitimin Kooperatifler Tarafından Yapılabilirliği	61
	3.4.1. Kooperatiflerin Örgütlenmesinden Yararlanarak Eğitimlerin Yapılabilirliği	61
	3.4.1.1. Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği	63
	3.4.1.2. Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri	64
	3.4.1.3. Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği	64
	3.4.1.4. Ormancılık Kooperatifleri Birliği	65
	3.4.1.5. Sulama Kooperatifleri Birlikleri	65

3.4.1.6. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği	65
3.4.2. Yeni Örgütlenerek Yapılacak Eğitimler	66
3.4.2.1. Eğitim Kooperatifleri	66
3.4.2.2. Kooperatiflerin Eğitim Konusunda Çeşitli Kuruluşlarla İşbirliği Yapması	66
3.4.2.3. Eğitim ve Danışmanlık Şirketlerinden Yararlanma	67

BÖLÜM 4

TARIMSAL KOOPERATİFLERDE YAPILABİLECEK EĞİTİM PROGRAMI ÖNERİSİ

4. EĞİTİM PROGRAMI ÖNERİSİ

4.1. Eğitim İhtiyacının Belirlenmesi	68
4.1.1. Hedef Kitle İle İlgili Bilgilerin Toplanması	70
4.1.2. Hedef Kitle Ve Özellikleri	70
4.1.2.1. Yaş Gruplar	73
4.1.2.2. Cinsiyet	73
4.1.2.3. Eğitim Düzeyi	74
4.1.2.4. Meslek	74
4.1.2.5. Gelir	75
4.1.2.6. Yerleşim Bölgesi	75
4.1.2.7. Sosyo-Ekonomik Özellikler	75
4.1.2.8. Sosyo-Kültürel özellikler	76
4.2. Problemin Tespit Edilmesi	77
4.3. Eğitim Programının Temel Amaçlarının ve Hedeflerinin Belirlenmesi	77
4.4. Programda Yer Alacak Konuların ve Hedeflerinin Belirlenmesi	78
4.4.1. Daha önceki Programda Yer Alan Konular	78
4.4.2. Yeni Konular	79
4.4.3. Programa Alınacak Konuların Hedeflerinin Belirlenmesi	79
4.4.3.1. Gelişim Hedefleri ve Öncelikleri	79
4.4.3.2. Eğitim Hedefleri	80

4.4.3.3. Fiziksel Hedefler	80
4.4.3.4. Faaliyet Etkinlikleri	80
4.5. Eğitim programları ve Yöntemleri	81
4.5.1. Eğitim Takviminin Belirlenmesi	81
4.5.2. Eğitim Yeri	81
4.5.3. Eğitimin Veriliş Biçiminin Belirlenmesi	82
4.5.4. Eğitimcilerin Seçilmesi ve Hazırlanması	83
4.5.5. Eğitimde Kullanılacak Kitle Haberleşme Araçları ve Diğer Teknolojiler	84
4.5.5.1. Kitle Haberleşme Araçları	84
4.5.5.1.1. Basılı Materyaller	85
4.5.5.1.1.1. Gazeteler	85
4.5.5.1.1.2. Duvar Gazeteleri	85
4.5.5.1.1.3. Karatahtada Haberler	86
4.5.5.1.1.4. Haber Bülteni	86
4.5.5.1.1.5. Dosya, ve Broşür	86
4.5.5.1.1.6. Risale (Çiftçi Mektupları)	87
4.5.5.1.2 Sesli Görüntülü Yayınlar	87
4.5.5.1.2.1. Radyo	87
4.5.5.1.2.2. Televizyon	88
4.5.5.1.2.3. Videoteks	88
4.5.5.1.2.4. Yayın Teleteks	89
4.5.5.1.2.5. Yavaş Geçen Resimler	89
4.5.5.1.2.6. Haberleşme Uyduları	89
4.5.5.1.2.7. Hafızalı Telefonlar	89
4.5.5.1.2.8. İnternet (Bilgi Ağı)	89
4.5.5.2. Diğer Teknolojiler	90
4.5.5.2.1. Yansıtılmış Görüntüler	90
4.5.5.2.1.1. Hareketli Resimler	90
4.5.5.2.1.2. Slayt ve Film Şeritleri	90
4.5.5.2.1.3. Tepegözler	91

4.5.5.2.2. Statik Yayınlar	91
4.5.5.2.2.1. Posterler	91
4.5.5.2.2.2. Sergi ve Gösteriler	92
4.5.6. Tarımsal Öğretim Yöntemleri	92
4.5.6.1. Bireysel Teknikler	93
4.5.6.1.1. Çiftlik ve Ev Ziyaretleri	93
4.5.6.1.2. Büroya Çağırma ve Soruşturma	94
4.5.6.1.3. Resmi Olmayan Temaslar	94
4.5.6.1.4. Model Çiftçi	94
4.5.6.1.5. Arazi Bayrağı	94
4.5.6.2. Grup Teknikleri	95
4.5.6.2.1. Metot Demonstrasyonu	95
4.5.6.2.2. Yarışmalar	95
4.5.6.2.3. Arazi Gezileri	96
4.5.6.2.4. Tarla Günleri	96
4.5.6.2.5. Dersler	96
4.5.6.2.6. Panel	97
4.5.6.2.7. Karşılıklı Konuşma (Forum)	97
4.5.6.2.8. Sempozyum	97
4.5.6.2.9. Seminer	97
4.5.6.2.10. Geliştirilmiş Konferans Metodu	98
4.5.6.2.11. Workshop (Seminer Türü)	98
4.5.6.2.12. Beyin Fırtınası	98
4.5.6.2.13. Danışma Oturumları	98
4.5.6.2.14. Tartışma grupları	99
4.5.6.2.15. Taklit Oyunları	99
4.5.6.2.16. Rol Yapma	100
4.5.6.2.17. Kritik Olay	100
4.6. Ölçme Değerlendirme	100
4.7. Eğitim Programının Finansmanı	101
4.7.1. İç Kaynaklar	101
4.7.1.1. Fon Hesabı	101

4.7.1.2. Eğitim Hizmeti Karşılığı	102
4.7.1.3. Kooperatif Ortaklarının Eğitim Katılım Payı	102
4.7.1.4. Danışmanlık Ücretleri	102
4.7.2. Dış Kaynaklar	103
4.7.2.1. Devlet Desteği	103
4.7.2.2. Uluslar Arası Kooperatif Örgütler	103
SONUÇ VE ÖNERİLER	104
KAYNAKÇA	106

TABLOLAR

TABLO 1	TÜRKİYE'DEKİ HAYVAN SAYISINDAKİ GELİŞMELER	18
TABLO 2	TYUAP İLLERİNDE BÜYÜKBAŞ HAYVANLARDA ORTALAMA SÜT VERİMİ	19
TABLO 3	TYUAP İLLERİNDE VERİM ARTIŞI	20
TABLO 4	TKB. KADIN ÇİFTÇİLERİ TARIMSAL YAYIM PROJESİ UYGULAMALARI	38
TABLO 5	TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDE YILLAR İTİBARIYLA EĞİTİM ÇALIŞMALARI	42
TABLO 6	TARIŞ TARAFINDAN SON BEŞ YILDA YAPILAN KOOPERATİF BÖLGELERİNDEKİ ÜRETİCİ SEMİNERLERİ	43
TABLO 7	TARIŞ TARAFINDAN SON BEŞ YILDA VERİLEN TATBİKİ ZEYTİN VE İNCİR BUDAMA KURSU	44
TABLO 8	TÜRKİYE'DE TARIMSAL KOOPERATİF BİRLİK TÜRÜ VE SAYILARI	62
TABLO 9	EĞİTİMİN VERİLİŞ BİÇİMİNE İLİŞKİN KARAR TABLOSU	83

GİRİŞ

Hızla gelişen toplumlar, bilim ve teknolojidenden en geniş ölçüde yararlanabilen toplumlardır. Bilim ve teknolojideki gelişmeleri yakından izleyemeyen toplumlar geri kalacaklardır. Dünya, emek yoğun üretime yönelmiştir. Bilim ve teknoloji, ekonomik büyümenin en önemli unsurudur. Bilgi, en önemli güç kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir.

Eğitim, insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Eğitimin, hangi dalda olursa olsun ülke kalkınmasında rol oynayan en önemli etkenlerden biridir. Tarımsal eğitim; tarım kesimindeki insanların eğitim yoluyla gerekli bilgi ve yetenekleri kazanmalarını sağlayan etkin bir araçtır.

Tarımsal kooperatiflerin yönetim ve denetim kurallarına, ortaklarına ve personeline genel kooperatifçilik konularında eğitim çabaları bulunmaktadır. Ancak kooperatif ortaklarının tarımsal konulardaki eğitim ihtiyaçları gözardı edilmektedir.

Tarımsal eğitimlerin, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve diğer özel kuruluşların yanında kooperatifler tarafından da verilmesi eğitim konusundaki eksikliğin giderilmesine yardımcı olacaktır.

Bu nedenle, tarımsal eğitimlerin kooperatifler tarafından verilmesi ve nasıl bir eğitim programı uygulayacağına dair bir çalışma ele alınmıştır.

BÖLÜM 1

BİLGİ VE TARIMSAL EĞİTİM

1.BİLGİ VE TARIMSAL EĞİTİM NEDİR ?

1.1. Bilgi

Bilgi Toplumuna geçiş sürecini hızla yaşadığımız günümüzde bilgi sözcüğü sıkça duyulur ve kullanılır oldu. Bilgi ile birlikte veri sözcüğü de sürekli kullanılmaktadır.

Veri, anlam çıkartmada veya sonuca varmakta kullanılan nicelikler, olaylar, kayıtlar veya sayı kümeleridir. ¹

Veri, duyu organları ve çeşitli araçlarla çevreden görülen ve kaydedilen şeyler olarak da tanımlanabilir.

Bilgi, maliyeti ve bedeli olan , karar ve değer oluşturmayı sağlayacak biçimde işlenmiş ve zenginleştirilmiş verilerdir. ²

Bir başka ifade ile bilgi, bir yönetim amacı için işlenmiş veridir. Bu amaç, karar almada problem çözmeye yardımcı olur.

Günlük konuşmalarda birbirinin yerine kullanılan bu iki kavram tamamen farklı şeylerdir. Veri, bilginin oluşmasında kullanılmaktadır. Elde edilmiş olan veriler çeşitli işlemlerden ve belirli bir süreçten geçirildikten sonra bilgiye dönüşmektedir.

¹ Niyazi KARASAR, **Bilimsel Araştırma Yöntemi; Kavramlar, İlkeler Teknikler** (Yedinci Basım Ankara; Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. , 1995) s 132.

² David M. Kroemke, **Management Information Systems** (New York; Mitchell Mc Grow Hill Inc. , 1992) s. 18 A. Nurhan ŞAKAR, **Anadolu Üniversitesi Uzaktan Öğretimde Bilgi Sistemi** (Eskişehir A. Ö. F. Yayını, 1997). s. 3

Emile Brehler'e göre bilgi, "eşyanın yüzeyinde dolaşmaz"; bilgi varlığın içinde ve derinliğindedir. Varlıkla birleşmemizi sağlamak suretiyle, bizi gerçeğe ve mükemmelliğe doğru yükseltir. Bilgi hem insanın insan olmasına hem de onun eşya ve olaylara egemen olmasını sağlar.³

Dünya, emek yoğun ve sermaye yoğun üretim biçimlerinden sonra artık bilgi yoğun üretime yönelmiştir.

Bilginin çoğaltılması, bilimsel çalışma ve akış sisteminin etkinliği ile sağlanabilir. Tarımda bilginin üretilmesi, bilginin çiftçilerin anlayabileceği biçime dönüşümü ve çiftçilerce algılanıp kullanılması, birbirini tamamlayan bir döngü içinde gerçekleşebilmektedir.

Sonuçta, üretime uygulanmış bilgi olan teknoloji, yeni ürünler üreten yada kaliteyi yükseltip maliyeti düşüren yeni oluşumlar olarak önümüze çıkmaktadır. Kısaca üretim açısından kritik faktör bilgi, giderek rekabetin ana elemanı olmaktadır.⁴

1.1. 1. Bilginin Önemi

Son yıllarda bilgiden fazlaca söz edilmesinin ana sebebi bilgiye ekonomik sistemde daha çok ihtiyaç duyulmasıdır. Daha kısa süre önce, tarımla uğraşan toplum, sanayi alanındaki gelişmeler neticesinde sanayi toplumunu oluşturmuş, şimdi ise teknolojik gelişmelerin hızla artmasıyla sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş başlamıştır.

İşletmeler başarılı olabilmeleri için çeşitli kaynaklara ihtiyaç duyarlar. Bunların başında bilgi gelmektedir. İş dünyasında bilgi, başarının anahtarı olarak görülmektedir.

İnsan bilgiyi hem öğrenir hem de üretebilir. Kim ne kadar çok bilgiyi ve ne kadar yeni bilgiyi öğrenirse güç kazanır. Bu yönüyle bilgi güçtür.⁵

³ İbrahim ARMAĞAN, **Bilgi ve Toplum-Bilgi Sosyolojisine Giriş**, İstanbul 1974, s. 8

⁴ Ahmet Yavuz CİVELEK, "Yayım ve Bilginin Kitlelerle Paylaşımı", **Tarım ve Köy Der.**, (Ocak-Şubat 1998), S. 119, s. 8.

⁵ Yılmaz ÜRPER, **Kooperatiflerde İletişim**, s. 10, Eskişehir 1995.

Gelişmekte olan ülkelerde sermaye kıt olduğu için verimlilik artmamakta buna bağlı olarak da sermaye birikimi yetersiz kalmaktadır. Bu durumdan kurtulmak için teknik bilgi ve teknolojiye geniş ölçüde faydalanmak gerekmektedir. Çağdaş toplumlarda ekonomik büyümenin temel unsuru teknoloji ve teknik bilgidir.

Bireyden topluma kadar tüm ekonomik ve toplumsal birimler ve sektörler her çeşit sorunun çözümünde temel girdi olarak bilgiyi kullanmaya başlamışlardır. Böylece gittikçe bilgiye olan talep artmıştır.⁶

Bugün hızla gelişen toplumlar, teknik bilgidен en geniş ölçüde yararlanabilen toplumlardır. Çünkü teknik bilginin gelişmesi, yeniliği ve dolayısıyla değişmeyi beraberinde getirmektedir. Teknik bilginin geliştirilmesi, iki temel faktöre bağlıdır,

- i) Bilimsel bilginin gelişmesi,
- ii) Teknik bilginin toplumsal yaşama uygulanması.⁷

Bilgi ile üç temel işlem yapılabilmektedir. Bilginin iletilmesine eğitim, uygulanmasına tarım ve endüstri, üretilmesine de araştırma denilmektedir. İnsanların fiziksel iş kapasiteleri artık yüzyıllardır gelişme göstermemektedir. Gerçi otomasyon ve mekanizasyon daha yüksek kapasite doğurdu, ama bilginin işe uygulanışı prodüktiviteyi yılda yüzde 3.5-4 gibi patlama sayılabilecek bir hızla geliştirdiği söylenebilir.⁸

Örgütlerin etkin ve verimli biçimde işleyebilmesi için bir başka gereklilik de bilgi ve bilgi teknolojilerinin tümleşik olarak kullanılmasıdır. Bilgi teknolojilerinin insanlar tarafından daha kolayca kullanımını sağlayan ara

⁶ ÜRPER, a. g. e. , s. 21.

⁷ ARMAĞAN, a. g. e. , s. 198.

⁸ CİVELEK, a. g. e. , s 9.

birimler son dönemde ön plana çıkarılmıştır. Temel amaç, gerekli olan bilgiyi gerekli olduğunda bilgi teknolojileri yardımıyla hızla ve kolayca elde etmektir.⁹

Bilgi toplumu, sadece bilgiye erişebilen toplum değil, aynı zamanda bilginin üretildiği ve yaygın biçimde kullanıldığı toplumdur. Bir başka deyişle sorunlarını bilgiyi kullanarak çözen toplumdur. Bilginin nerede olduğu kadar bilgiye süratle ulaşmak da günümüzde artan bir öneme sahip bulunmaktadır.

Kullanılan tarımsal bilgilerin yenileştirilmesiyle üretim tekniğinin geliştirilmesi, gelirlerinin yükseltilmesi ve yaşam koşullarının iyileştirilmesinde görülen olumlu gelişmeler bilginin kullanımını ve önemini arttırmıştır. Bilgi herkesin önemli bir ihtiyacı olmuştur. Yeryüzündeki tüm insanlar ona ulaşmayı, elde etmeyi istemektedirler.¹⁰

1.1. 2. Tarımsal Bilginin Paylaşımı

Günümüzde bilgi teknolojilerinin hızlı bir gelişme göstermesine rağmen, bilgi toplama, düzenleme ve bilgiye erişme gibi bilgi işleme faaliyetleri buna paralel olarak artmamaktadır. Yüklü harcamaların karşılığı olarak üretimi gerçekleştirilen bilgi kendisine erişilemediği sürece kayıp bilgi olarak kalacaktır.

Bilgi iletişim teknolojileri çok büyük bir hızla gelişmektedir. Bilginin oluşturulması kadar, onun ilgili kimseler arasında değişiminin sağlanması özellikle tarım sektörü için büyük önem taşımaktadır. Artık sorun "İhtiyaç duyulan bilgiye nasıl ulaşılır değil, nasıl daha kolay ulaşırım" şeklindedir. Dolayısıyla tarımsal üretim faaliyetinde bulunan üreticilere gereksinim duydukları üretim tekniğine yönelik bilgilerin ulaştırılabilme olanakları üzerinde yeni çözümler üretiliyor.

Birleşmiş Milletler Bünyesindeki Gıda ve Tarım Teşkilatı(FAO); tarım, balıkçılık ve ormancılık konularında gelişme ve kalkınmayı sağlamak amacıyla

⁹ Erol R. SAYIN, Tayyar D. ŞEN, 'Yönetim Bilgi Sistemi Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi, T. C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No:884, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları No:472

¹⁰ ÜRPER, a. g. e. , s. 4.

çalışan, önde gelen uluslararası ihtisas organizasyonlarının en büyüğüdür. Bu kuruluşun çalışmalarını dört temel grupta toplayabiliriz ;¹¹

-Bilgi toplama, analiz etme ve bilgiyi yayma ,

-Hükümetlerle tarımsal planlama ve politikalarını belirleme konularında tavsiyelerde bulunma,

-Üye ülkeler arasındaki danışmanlık ve işbirliğini geliştirme,

-Teknik danışmanlık ve teknik yardım sağlama.

FAO 'nun görevlerinden en başta geleni globelleşen dünyamızda tarımsal bilgiyi toplama, analiz etme ve yorumlama, düzenli bilgi kümelerini sürekli kullanılmaya hazır bir biçimde tutma ve nihayet bu bilgiyi tüm dünyaya yaymaktır.¹²

1.1.2.1. Tarımsal Üretici İçin Bilgi ve Paylaşımı

Türkiye gibi tarıma öncelik ve ağırlık veren, döviz girdilerini tarımsal veya tarıma dayalı sanayi ürünlerinin satımından sağlayan bir ülkede, tarımsal bilgi ve teknolojinin en çok ve güvenilir olarak çiftçiye ulaştırılması öncelik taşımaktadır. Çiftçilerin araştırmalarda üretilen yeniliklerden haberdar olması, önem taşır. Çiftçilerin yenilikleri kabul ederken, haber alma aşamasında hangi kaynaklardan bilgi aldıkları önemlidir. Çünkü, yenilikleri çiftçilere ulaştırmada, hangi iletişim araçlarının kullanılacağı ve hangi kanalların seçileceğinin belirlenmesi faydalı olacaktır.

Gelişmiş çiftçiler ile fakir çiftçiler arasında, bilgi kaynaklarından yararlanma açısından çok farklılık görülmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde, okuma yazma oranı ve okuma alışkanlığı yüzdesi düşük ve tarımsal yayınlar yetersiz olduğundan, bilgi Kaynakları; akrabalar, komşular, tarla günleri ve demonstrasyonlar olmaktadır. Bu tür çiftçilere göze ve kulağa hitap eden araçlarla daha kolay ulaşılabilir.

¹¹ Hayati KÜÇÜKÇAKAR, "Küreselleşen Dünyada Tarımsal Bilgi Paylaşımının Yirmi Yılı", *Tarım ve Köy Der.* , (Kasım-Aralık 1994), S. 100, s. 46.

¹² KÜÇÜKÇAKAR, a. g. e. , s. 46.

1.1.2.2. Bilginin Çiftçiye Ulaştırılmasında Göz Önüne Alınması

Gereken Faktörler

1.1.2.2.1. Fayda faktörü

Çiftçinin bilgi veya teknolojiyi kabul etmekle sağlayacağı fayda kendisine açık, net ve genellikle parasal olarak sunulmaktadır. Yeniliğin çiftçiye, eski durumu ile karşılaştırıldığında bir fayda sağlayıp, sağlamayacağı ortaya konulmalıdır.

1.1.2.2.2. Uygunluk Faktörü

Götürülen bilgi, çiftçinin koşullarına uygun olmalıdır. Bu koşullar sosyal ve kültürel olabilir. Örneğin, ne kadar karlı olursa olsun domuz yetiştiriciliği çiftçilerimiz tarafından benimsenmez. Hayvancılık yapılan bir yörede kısa boylu buğday çeşitlerinin benimsenmesi güçtür. Çünkü, Çiftçiler hayvanları için gerekli olan samanı kaybetmek istemezler. Yeni öneriler, çiftçilerin uygulamakta olduğu çiftçilik etkinliklerine uyum göstermelidir.

1.1.2.2.3. Karmaşık Olma Faktörü

Bazen getirilen yenilik, kendi başına basit olabilir. Fakat diğer pek çok faktörün de bulunması yenilik için gerekli olabilir. Bu da yeniliğin benimsenip uygulanmasını güçleştirebilir. Örneğin, kültür ırkı ineklerin iyi süt vermesi hijyen, beslenme, bakım ve barınma şartlarına bağlıdır. Hatta işletme sisteminde değişikliği zorunlu kılar.

1. 1.2. 2. 4. Denenebilme Faktörü

Eğer bilgi, çiftçi tarafından küçük bir alanda denenebiliyorsa kabul edilme olasılığı fazladır. Bu nedenle büyük projelerde çiftçilerin hemen uygulamaya geçmeleri beklenmemeli, küçük entegrasyon projeleri ile yavaş yavaş yeniliğe geçilmelidir.

1.1.2.2.5. Gözlenebilme Faktörü

Çiftçiler gördüklerine inanırlar. Eğer komşusunda gördüğü yetiştirme tekniğine inanmışsa, araştırma enstitülerince önerilen teknikleri benimsemekte hayli zorlanırlar. Bazen de önder çiftçiler, elde ettikleri sonuçları batıl inanışları nedeniyle diğer çiftçilere göstermek istemezler. Özellikle hayvancılıkta buna çok rastlanır. O nedenle bu tür örneklerin, devlet üretme çiftliği gibi yerlerde tanıtılması doğru olur.

1.2. Eğitim

Eğitim, en genel anlamıyla insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçen bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istenilen yönde farklılaşma olur. Bu farklılaşma eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşir. Günümüzde okullar eğitim sürecinin en önemli kısmını oluşturur, eğitim yalnızca okullarda yapılmaz. Okul dışında da gençleri ve yetişkinleri bir mesleğe hazırlamak ve onların yaşama uymalarını kolaylaştırmak için açılmış kısa süreli eğitim veren kurumlar vardır.

Eğitim, bilgi toplumuna geçişte yeni tekniklerin ve bilgilerin onları kullanacak olanlara hızlı ve etkin bir biçimde iletilmesi olarak da açıklanabilir. Tarım kesimi için de geçerli olan bu durum, ancak etkili bir eğitim çalışmasıyla olur. Araştırma kurumları ve üniversiteler tarafından geliştirilen tarımsal gelişmeye dayanak olacak yeni teknik ve bilgiler eğitim kuruluşları aracılığıyla üreticilere iletilirler.

Bilgi dünyada bugün önemli ve güç kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir. İçinde bulunduğumuz yüzyıl bilgiyi daha önemli hale getirmiştir.

Bilimsel araştırmalar her gün yeni bilgileri kullanıma sunmaktadır. Buna paralel olarak dünyada yeni anlayışlar (sürdürülebilir tarım, organik tarım vb.) kabul görmeye başlamaktadır. Bu nedenle tarımsal konular ve uygulamalar dinamik ve eğitim konuları da doğal olarak dinamik olmalıdır.

Bilgi üretimindeki hızlı gelişmelerin kooperatif ortaklarına aktarılması sürekli eğitimle sağlanmalıdır. Günümüzde bilgi üretimi ve kullanımı konusundaki değişimler tarımsal verimlilikte artışlara neden olmaktadır. Bu artışların devamlılığı kooperatif ortaklarının sürekli eğitimleri ile sağlanabilir.

Tarımsal eğitim, tarım kesimindeki insanların eğitim yoluyla gerekli bilgi ve yetenekleri kazanmalarını sağlayan oldukça etkin bir araçtır. Tarımdaki insan iş gücünün, çağdaş tarım bilgilerine ve değişimlerine uyum sağlayabilmesi ancak eğitim yoluyla bilgi, beceri ve tutumlarında meydana getirilecek değişikliklerle gerçekleşebilir. Üreticileri iyi tanıyan ve onlara oldukça yakın olan tarımsal eğitim elemanları bu görevi üstlenecek anahtar kişilerdir.

İnsanın kişilik yapısı büyük ölçüde içinde doğduğu ve yetiştiği kültür tarafından belirlenir. Her toplum kendi kültürünün özelliklerini yeni kuşaklara geçirir. Toplumun, bireyleri kendi kültürünün istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilemesi ve değiştirmesine “kültürleme” denir.¹³

2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanununda da yüksek öğretimde eğitim öğretim türleri örgün, açık, dışarıdan (ekstern) ve yaygın eğitim olarak belirlenmiştir.

Örgün Eğitim: Öğrencilerin, eğitim-öğretim sürecinde ders ve uygulamalara devam etme zorunluluğunda oldukları bir eğitim-öğretim türüdür.

Açık Eğitim: Öğrencilere radyo, televizyon ve eğitim araçları vasıtasıyla yapılan bir eğitim-öğretim türüdür.

Dışarıdan Eğitim (Ekstern Eğitim) : Yükseköğretimin belirli dallarında devam zorunluluğu olmaksızın sadece yarı yıl içi ve sonu sınavlarına katılma zorunluluğu bulunan bir eğitim-öğretim türüdür. Bu eğitimi izleyen öğrenciler ortak zorunlu dersler ile, gerekli görülen bazı dersleri ilgili yükseköğretim kurumlarınca, mesai saatleri dışındaki uygun saatlerde düzenlenecek derslerde alırlar.

¹³ Nurettin FİDAN, Münire ERDEN, **Eğitime Giriş**, Alkım Kitapçılık, Ankara, s. 12.

Eğitim, süreç itibariyle biçimsel ve biçimsel olmayan olmak üzere iki Şekilde yapılmaktadır. Biçimsel ve biçimsel olmayan eğitimi kesin sınırlarla ayırmak olanaklı değilse de bazı ölçüler kullanılarak bu ayırım yapılabilmektedir. AŞağıda biçimsel ve biçimsel olmayan boyutlarıyla eğitime kısaca yer verilmiştir.¹⁴

1.2. 1. Biçimsel Eğitim

Önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde, planlı ve amaçlı olarak ğretim yoluyla yapılan eğitime formel eğitim denilmektedir. Bu tür eğitimde, ğretim süreci kontrollü bir Şekilde ğretmen tarafından planlanmakta, yürütülmekte ve izlenmektedir.

Okul dışında endüstri, tarım ve hizmet alanlarında kişileri bir mesleğe hazırlamak, meslekte ilerlemelerini sağlamak ve yenilikleri öğretmek amacıyla yapılan ğretim etkinlikleri, halk eğitim merkezlerinde açılan kurslar, ordu da asker yetiştirme birer formel eğitim örneğidir. Ülkemizde her yıl binlerce insan bu tür kısa süreli eğitim sürecinden geçerek yeni bilgi, beceri , tutum ve değerler kazanmaktadırlar.¹⁵

Bugün lkemizde formel eğitim örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki biçimde sistemleŐtirilmiŐtir.¹⁶

1.2. 1. 1. Örgün Eğitim

Belli bir yaş grubundaki bireylere Milli Eğitim amaçlarına göre hazırlanmış eğitim programlarıyla okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir. Okul ncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, ve yükseköğretim örgün eğitim sistemini meydana getirir.

¹⁴ Ziya SELÇUK, *Eğitim Psikolojisi* , Atlas Kitapevi, 1994.

¹⁵ FİDAN, a. g. e. , s. 13.

¹⁶ Aynı.

1.2.1.2 Yaygın Eğitim

Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş bu sistemin herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden birinden ayrılmış olan kişilere ilgi ve gereksinme duydukları alanlarda yapılan eğitimidir.¹⁷ Yaygın eğitimde belirli bir yaş sınırı yoktur.

Halk eğitim merkezlerinde açılan kurslar, pratik sanat okulları ile resmi ve özel kurum ve iş yerlerinde hizmet içi eğitim faaliyetleri yaygın eğitim sistemini oluşturur.

1.2.1.2.1. Yaygın Eğitimin Önemi

İnsanların kendini geliştirebilmesi, mesleğinde ilerleyebilmesi için örgün eğitim sürecinde kazanılan bilgi ve beceriler her zaman yeterli değildir. Bilim ve teknolojideki hızlı gelişme ve değişimler bu kurumlarda verilen bilgileri kısa sürede geçersiz ya da yetersiz kılmaktadır. Yaygın eğitim, insanları sürekli olarak yenileyerek toplumsal değişimin getirdiği yeni durumlara uyum sağlamasını ve örgün eğitim eksikliklerini tamamlamak açısından önem taşımaktadır.

Türkiye’de, kırsal alanlarda okuma yazma ve ilkokuldan sonra örgün eğitim kurumlarına devam etme oranının düşük olması, yaygın eğitimin önemini arttırmaktadır

1.2.1.2.2. Yaygın Eğitimin Amaç ve Görevleri

Milli Eğitim Temel Kanununa göre yaygın eğitimin amaç ve görevleri şunlardır:

Milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitimin sistemine hiç girmemiş, yahut herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedен çıkmış vatandaşlara, örgün eğitimin yanında veya dışında;

¹⁷ Aynı

-Okuma-yazma öğretmek, eksik eğitimlerini, tamamlamaları için sürekli eğitim imkanları hazırlamak,

-Çağımızın bilimsel, teknolojik, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerine uymalarını sağlayıcı eğitim imkanlarını hazırlamak,

-Milli kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici tanıtıcı benimsetici nitelikte eğitim yapmak,

-Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak,

-Boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak,

-Kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak ekonominin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikalarına uygun meslekleri edinmelerini sağlayıcı imkanlar hazırlamak,

-Çeşitli mesleklerde çalışmakta olanların hizmet içinde ve mesleklerinde gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaktır.¹⁸

1.2. 2. Biçimsel Olmayan Eğitim

Biçimsel olmayan eğitim, formel eğitim gibi amaçlı ve planlı olarak yapılmamaktadır. İnsanların sokakta, evde, işyerinde kısaca hayatın içinde gelişigüzel bir şekilde öğrendikleri bilgiler biçimsel olmayan eğitime girmektedir. Biçimsel olmayan eğitimde tesadüfilik de olabildiği için, edinilen bilgiler her zaman için eğitsel bir değere sahip olmayabilir.¹⁹

1.3. Tarımsal Eğitim

Tarımda eğitim ve yayım birbirinden ayrı düşünülmeyen, fakat aynı anlamda kullanılmaması gereken kavramlardır.

¹⁸ FİDAN, a. g. e, s. 226.

¹⁹ SELÇUK, a. g. e. , s3.

Bilindiği gibi eğitim hangi dalda olursa olsun ülke kalkınmasında rol oynayan en önemli etkenlerden biridir. Ekonominin ihtiyaç duyduğu gelişme ve ilerleme, nitelikli insan varlığı ile doğru orantılıdır. Bu nedenle tarım sektörünün de gelişmesi, nitelikli uzmanlara ve dolayısıyla her kademede eğitime bağlıdır.

Mesleki ve teknik eğitimin akademik tanımı şöyledir; Mesleki ve teknik eğitim, toplumun ve bireylerin gerekli ihtiyaçlarını karşılamak üzere belirli bir meslek alanına ilişkin bilgi, beceri ve davranış kazandıran ve bireylerin yeteneklerini geliştirerek toplumun sosyal ve ekonomik yönlerden güçlü olmasını sağlayan bir gelişme sürecidir.²⁰

Tarımda mesleki ve teknik eğitimin kapsamı; kişiye teknik alanda ve diğer alanlarda meslek kazandıracak yada varolan mesleği geliştirerek bütün dalları bünyesinde toplamaktadır. Genel anlamda tarımsal eğitim örgün ve yaygın eğitim olarak iki sistem altında yürütülmektedir.

Örgün eğitim, okul sistemine dayalı eğitimidir. Bu eğitim sektörü içerisinde ve uygulamada orta kademedeki mesleki ve teknik eğitimi, lise seviyesindeki eğitim-öğretim kuruluşlarını ve yüksek okul seviyesindeki eğitim ve öğretim hizmetlerini içermektedir.

Tarımda örgün eğitimin amacı ileride ülke, ekonomisinin kalkınmasına yardımcı olacak genç nesile, ilgi duydukları tarım sektöründe gerekli temel bilinci ve bilgilendirmeyi vererek, tarım mesleğini öğretmektir. Daha açık bir ifadeyle, tarıma ilgi duyan gençlerin bu alanda meslek sahibi olmalarını sağlamaktır. Ayrıca, tarım alanında meslek sahibi olan gençlerin, bir üst seviyede eğitilerek, bilgilerini daha da ilerletmek bir diğer amaçtır.

1.3. 1. Tarımsal Eğitimin Gerekliliği

Ekonomik kalkınma konusunda çalışan bilim adamları, uzun süre, ekonomik kalkınmada en önemli faktörün sermaye olduğunu savunarak, çalışmaların bu faktör üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Gerçekten sermaye bir

²⁰ Samim DAĞ ve Diğerleri, "Tarımsal Eğitim ve Yayımcılık" Zirai ve İktisadi Rapor 1990-1991, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Yayın no:168, Ankara.

ülkenin kalkınmasında önemli bir faktördür. Ancak son yıllarda yapılan bazı araştırmalar, kalkınmada nitelikli iş gücünün de önemli derecede etkili olduğunu göstermektedir.

Tarımsal kalkınmayı gerçekleştirecek faaliyetler birbirine zincirleme bağlıdır. Bu zincir halkalarından bir tanesinin kopması başarılı sonuçların alınmasını engellemektedir. Bu nedenle tarımsal kalkınmada eğitim büyük önem taşımaktadır.

Tarımsal kalkınmanın gerçekleşebilmesi için tarımsal faaliyetlerde bulunan çiftçilerin bilgi ve becerilerinin artması ve değişmesi gerekmektedir.

Tarımsal eğitim yalnız başına tarımın kalkınması için yeterli bir koşul değilse de, kuşkusuz gerekli bir koşuldur.

Tarımsal kalkınma, üretimde geleneksel yöntemlerden yeni yöntemlere, yeni teknolojik buluşlarında dahil edildiği (yeni türler, toprak işleme uygulamaları, ticari gübreler, tarım ilaçları ve biyoloji mühendisliğindeki gelişmeler) yeni ürünler ve yeni çiftlik sistemleri (çift ürün alımı) gibi bilimsel temele dayalı, üretim metotlarına geçiştir. Çiftçilerin yeni üretim teknolojilerine ulaşabilmeleri için, öncelikle bunlar hakkında bilgi sahibi olmaları ve bunları kendilerinin doğru olarak nasıl uygulayacaklarını öğrenmeleri gerekir.

Üreticilerin, modern tarım teknolojisini işletmelerinde uygulayabilmeleri ve teknolojiye hızlı gelişmelere ayak uydurabilmeleri için gerekli olan bilgi ve becerilerin kazandırılması tarımsal eğitimin görevi olmalıdır.

1990 Yılı sayımı sonuçlarına göre ülke nüfusumuzun % 41 ini oluşturan 24 milyonu kırsal alanda yaşamaktadır. 1991 yılında DİE tarafından yapılan genel tarım sayımına göre ülkemizde mevcut 4. 741. 818 tarım işletmesinin % 85, 75' inde tarımsal faaliyette bulunulduğu, tarımsal faaliyette bulunan işletmelerin de % 96, 37'sinde bitkisel üretim ve hayvancılığın, %3, 63'ünde ise sadece hayvancılığın yapıldığı tespit edilmiştir.²¹ Ülke nüfusumuzun büyük bir

²¹ Esen FIGEN, "Kooperatifçilik Eğitimi", *Karınca Dergisi*, S. 712, s. 16, (Nisan-1996.)

çoğunluğunun kırsal kesimlerde yaşadığı ve ülkemiz ekonomisinde de tarım ekonomisinin önemli bir yere sahip oluşu görülmektedir.

0-6 yaş grubu ayrı tutulursa 19.800.000 kişinin kırsal alanda yaşadığı görülmektedir. Bu nüfusun 5.400.000'i okuma yazma bilmemektedir. Okuma yazma bilen 14.400.000 kişinin oransal dağılımı aşağıdaki şekildedir.²²

Bir öğrenim görmeden okuma yazma bilenler	% 24, 3	(3. 400. 000)
İlkokul mezunu	% 65, 2	(9. 400. 000)
Ortaokul ve dengi okul mezunu	% 5	(724. 000)
Lise ve dengi okul mezunu	% 4	(569. 000)
Üniversite ve yüksek okul mezunu	% 1, 5	(205. 000)

Okuma yazma bilmeyenlerin genel nüfus içindeki oranı büyüktür. Kırsal alanda bu oran % 72 dolaylarındadır.

Görüldüğü gibi ülkemiz nüfusunun önemli bir kısmı tarımsal eğitimi alabilecek özellikten bile yoksundur. Bu nedenle tarımsal eğitim programlarının hazırlanmasında görsel eğitime dayalı eğitim yöntemlerinin uygulanmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bitkisel üretimde verimliliğin artırılması ve elde edilen ürünün kalitesinin yükseltilmesi için, üretimi olumsuz yönde etkileyen hastalık ve zararlılarla etkili bir mücadele gerekir. Tarımda zararlı böcek, hastalık ve yabancı otların etkisiyle ortaya çıkan üretim kayıpları yaklaşık % 35 civarındadır.²³ Bu konuda yapılacak eğitimle ürün kayıpları giderilecek veya en aza indirilmiş olacaktır.

Tarımda ilaçların çiftçiler tarafından bilinçsizce ve aşırı dozda kullanılması, çevreyi insan sağlığını tehdit eder duruma getirmiştir. Çiftçilerin

²²

Aynı.

²³

Hasan AKÇA, Murat SAYIN, "Türkiye Tarımının Dünya Tarımı ile Girdi Kullanım Düzeyi ve Verimlilik Açısından Karşılaştırmalı Bir Analizi", *Karınca Dergisi*, S. 740, s. 32,(Ağustos-1998.)

zirai mücadele konusunda eğitilmesi ile hem verimlilik arttırılmış hem de çevre ve insan sağlığı konusunda önlemler alınmış olacaktır.

Tohumluk, bitkisel üretimin vazgeçilmez girdilerinden biri olup, yüksek vasıflı bir tohumluğun verim ve üretim artışındaki payı % 25 civarındadır.²⁴ Ancak, tohumdan arzu edilen verimin sağlanması gübreleme, sulama, tarımsal mücadele ve mekanizasyon gibi verim arttırıcı diğer girdilerin tekniğine uygun , yeterli miktarda ve zamanında kullanılmasına bağlıdır. Bu teknik bilgiler konusunda çiftçiler eğitilmediği sürece istenilen düzeyde kalite ve verimliliğin sağlanması düşünülemez.

Ülkemiz tarımında önemli bir yer tutan hayvancılık, alt sektörü çayır-meralarla birlikte düşünülmektedir. 11 milyon büyük baş hayvan birimine eş değer hayvancılığın, 50 milyon ton olan kaba yem ihtiyacının yaklaşık % 25-30 u çayır-meralardan karşılanmaktadır. Ancak, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, makinalı tarıma geçilmesiyle 44 milyon hektar olan çayır-mera alanları 12,3 milyon hektara kadar düşmüştür. Uzun yıllar devam eden erken ve aşırı otlama, gerekli bakım işlerinin yapılmaması, kullanıcılara belirli yükümlülük getirilmemesi ve bu konulardaki eğitim eksikliği nedeniyle çayır-meraların vejetasyonu büyük ölçüde yok edilmiştir.²⁵

Çayır-mera alanlarının azalmasıyla ülkemizde erozyonun da giderek artış gösterdiği bilinmektedir. Erozyonun artış göstermesinin nedenleri şunlardır,²⁶

- Mera olarak kullanılması gereken alanların sürülerek tarla haline getirilmesi,
- Meralardan faydalananların bilinçsizliği,
- Bilgilendirmenin azlığı,

²⁴

Aynı.

²⁵

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, (TKB. TÜGGM.) Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü Çayır-Mera ve Yem Bitkileri Bilim Dalı , "Çayır-Mera Yem Bitkileri ve Hayvancılığı Geliştirme Projesi", Mera Islahı Yönetimi ve Amenejman Teknikleri Hizmet İçi Eğitim Semineri, İzmir-1997.

²⁶

Mevlüt MÜLAYİM, "Mera Alanlarında Erozyon, Erozyonun Sosyal ve Ekonomik Yönleri", *Karınca Dergisi.* , S. 733, Ocak-1998.

- Meralarda otlatma mevsimine uyulmaması,
- Otlama kapasitesine uyulmaması,
- . Üniform otlama yapılmaması,
- Meranın uygun hayvan cinsi ile otlatılmaması gibi esaslara uyulmaması, meraların botanik kompozisyonunun bozulmasına, giderek iyi cins bitkilerin azalmasına neden olmuştur. Bu olumsuzlukların giderilmesi için mera kullanıcılarının eğitilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de tek tırnaklı ve kümes hayvanları dışında çiftlik hayvanları sayısı 1991 yılı tarım sayımı sonuçlarına göre 63.538.000 baştır. Bu toplam içerisinde sığır varlığı 11.973.000, koyun varlığı 40.433.000, keçi varlığı 10.764.000 ve manda ise 366.000 baştır.²⁷ Tablo 1 de Türkiye’de son on bir yıllık dönemde (1985-1994) hayvan varlığındaki gelişmeler incelendiğinde 1985 yılında yaklaşık 69,7 milyon olan hayvan varlığı 1987 yılına kadar yükselerek 73,2 milyonun üzerine çıkmış, bundan sonra sürekli bir azalış göstererek 1995 yılında 56,3 milyona düşmüştür. Yani Türkiye’de 1995 yılında hayvan varlığı 1985 yılına göre %19,4 ve 1987 yılına göre %23,2 oranında azalış göstermiştir.²⁸ Bilinçsiz erken kesim ve et üretimi için damızlık hayvanların beslenmesi hayvan varlığının azalmasına neden olmuştur.

²⁷ DİE. , 1994.

²⁸ M. Göksel AKPINAR, Ahmet TAN, Sinan BAŞ, "Kahramanmaraş İli hayvancılığının Gelişimi ve Türkiye’deki Yeri", *Ziraat Mühendisliği Dergisi.* , S. 316,(Temmuz-1998) s. 35,

TABLO 1 TÜRKİYE'DEKİ HAYVAN SAYISINDAKİ GELİŞMELER (000)

YILLAR	BÜYÜKBAŞ	KÜÇÜKBAŞ	DİĞER	TOPLAM
1985	13020	55835	937	69792
1986	13255	57164	2012	72431
1987	13240	56853	1985	72048
1988	13049	58298	1893	73240
1989	12604	55589	1847	70040
1990	11750	51530	1712	64992
1991	12341	51197	1642	65180
1992	12305	49870	1571	63746
1993	12228	47674	1472	61374
1994	12208	45210	1423	58841
1995	12046	42902	1320	56268

Kaynak : Türkiye İstatistik Yıllığı, 1997

Ülkemizde yıllar itibariyle kesilen hayvan sayısı ve et üretimindeki gelişmeler incelendiğinde, 1985 yılında kesilen hayvan sayısı 14,7 milyon baş iken 1995 yılında 8,2 milyon başa düşmüştür. Et üretimi ise söz konusu dönemde kesilen hayvan sayısındaki azalmaya bağlı olarak 498 bin tondan 415 bin tona düşmüştür.²⁹

Yerli hayvan popülasyonunun ıslahı amacıyla suni tohumlama çalışmalarına hız verilmiş, ayrıca dış genetik kaynaklardan faydalanarak damızlık hayvanlar ithalatı yapılmıştır. Bu sebeple hayvan varlığında ve hayvansal ürünlerde artış görülmüştür. Son yıllarda ise hayvan varlığında ve

hayvansal ürünlerde azalmalar görülmektedir. Bunun sebepleri incelendiğinde, hayvan popülasyonunun ıslahı amacıyla ithal edilen damızlıkların Türkiye iklimine uyum sağlayamamasının yanında, ithal edildiği ülkelerdeki gibi bakım ve beslenmesinin yapılmadığı gözlenmiştir. Damızlık hayvanları teslim alan çiftçiler, bu hayvanların bakım ve beslenmeleri konusunda yeterince eğitilmediğinden , kısa zaman içinde yok olup gitmişlerdir. Bu sebeple ülkemizde damızlık hayvan temininde halen güçlükler çekilmektedir.

Türkiye tarımsal yayım ve uygulamalı araştırma projesi (TYUAP) çerçevesinde Afyon, Ankara, Balıkesir, Bursa, Burdur, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, Isparta, İzmir, Konya, Kütahya, Manisa, Mardin ve Urfa illerinde projenin etkinliklerinin değerlendirilmesine yönelik çalışmalarda, ³⁰ (1984-1989) hayvanlarda süt verimi incelenmiş ve şu sonuçlar alınmıştır.

TABLO 2 TYUAP İLLERİNDE BÜYÜKBAŞ HAYVANLARDA ORTALAMA SÜT VERİMİ

SÜT VERİMİ (KĞ/LAKTASYON)		
YILLAR	BÜYÜKBAŞ HAYVAN	KÜÇÜKBAŞ HAYVAN
1984	1500	66
1989	2300	87

TYUAP'ın verimler ve üretime etkisinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla 1980-1988 döneminde proje sahası dışında tarımsal potansiyeli yüksek ve farklı iki bölgeden iki il (Uşak-Gaziantep) karşılaştırma amacıyla seçilmiş ve şu sonuçlar elde edilmiştir:³¹

²⁹

Aynı.

³⁰

Tarım ve Köyleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (TKB. TÜGEM) "Türkiye Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi", 1995.

³¹

Aynı.

TABLO 3 TYÜAP İLLERİNDE VERİM ARTIŞI

ÜRÜNLER	ÜRETİM ARTIŞI	
	PROJE SAHASI	UŞAK-GAZİANTEP
ENDÜSTRİ BİTKİLERİ	27.9	-
YUMRU BİTKİLER	19.1	0.07
MEYVELER	20.9	3.3
TAHILLAR	26.2	15.4
BAKLAGİLLER	17.3	25.2
YAĞLI TOHUMLAR	12	5.6
SEBZELER	24.5	17.3
ORTALAMA	23.3	17.5

Verim artışlarının proje illeri ortalamaları dikkate alındığında Türkiye ortalamasından genel olarak fazla olduğu, proje sahasındaki ürünlerde verimlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu sebeple çiftçilerin sürekli olarak eğitilmesi gerekmektedir.

1.3.2. Tarımsal Eğitimin Uygulanmasındaki Engeller

Tarımsal eğitimlerin uygulanmasındaki engeller, o bölgenin demografik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri bakımından farklılıklar gösterir. Bölgenin demografik etkenleri; yaş, cinsiyet, gelir, eğitim düzeyi, yerleşim bölgesi, din gibi bilgileri; ortak ekonomik ilgi sosyo-ekonomik bilgileri; alışkanlıklar, görenekler, adetler ve üretimin yapısından kaynaklanan özellikler tarımsal eğitimin uygulanabilmesini yakından ilgilendirmektedir.

1.3.2.1 Yaş Grupları

Aynı yaşta olan kişiler, genellikle benzer ilgi ve davranışlara sahiptir. Genç insanlar, hayatlarında yaşlı olanlardan farklı olarak değişik değer, davranış ve amaçlara sahiptirler. Eğitim programlarının hazırlanmasında toplum içerisindeki değişik yaş gruplarının sahip olduğu belirli amaç, beklenti ve engelleri öğrenmeye gereksinim duyulur.

Eğitim yapılacak grupların genç yada yetişkin olmaları yapılacak eğitim çalışmalarında etkili olmaktadır. Üretici gruplarına verilecek eğitimler belirlenirken üreticilerin yaş grubunun dikkate alınması gerekmektedir. Çünkü farklı yaş gruplarının ilgi alanları değişiklik göstermektedir. Kırsal alanlarda homojen bir yaş grubu oluşturmak oldukça zor olmaktadır. Kırsal kesimde geleneksel yapıya bağlılık ve kuşak çatışması gibi özellikler eğitim verimliliğini etkileyen faktörlerdir.

1.3.2.2. Cinsiyet

Gelişmekte olan ülkelerde, genellikle kadınlar beslenme maksadıyla, ürün yetiştiriciliği üzerinde faaliyet göstermektedirler. Kadınlar toprak hazırlığı, ekim, dikim ve hasat gibi işlerle de ilgilenmektedirler. Aynı zamanda, hayvan besleme ve bakımı yanında, hasat sonrası işlemleri, tarımsal ürünlerin işlenmesi ve depolanmasıyla da ilgilenirler.

Görüldüğü üzere, kırsal alanlarda tarımsal üretim için ailelerin kadın üyeleri özel bir sorumluluk taşır. Erkekler kadar kadınların da, tarımsal faaliyetlerde bulunması sebebiyle kadınlara da bu eğitimler verilmelidir. Ancak kadın ve erkek arasındaki ayrılığın mevcut olduğu kırsal alanlarda, kadınlara ulaşmak sorun olmaktadır. Bu durumda, kadınların erkeklerden ayrı olarak eğitilmeleri ve kadın eğiticilerin bulunması söz konusu olmaktadır.

Kadın ve erkek arasındaki kesin ayrılığın mevcut olduğu bölgelerde, kocaları ile beraber çalışan kadınlar, eğitim faaliyetlerini kocaları dolayısıyla alırlar. Kadınlara doğrudan eğitim verme imkanı bulunmamaktadır.

1.3.2.3. Eğitim Düzeyi

Belli bir eğitim seviyesi, teknolojiyi anlamak, konuları algılamak açısından önemlidir. Amaca bağlı olarak, kategorilerin oluşturulmasında da eğitim düzeyi önemli rol oynar.

Okuma yazma oranı ve okuma alışkanlığı yüzdesi düşük kırsal alanlarda, verilecek eğitim düzeyinin bu özelliğe uygun olması gerekmektedir. Okumamış çiftçiler veya çok az eğitim görmüş olanlar, kolayca anlaşılabilir bilgilere ihtiyaç duyarlar. Bu tür gruplara görsel, işitsel araçlar, radyo ve demonstrasyon gibi kişisel temas teknikleri kullanılmalıdır.

Eğitim düzeyi yüksek olan üreticiler düşük olan üreticilerle arasında, eğitim seviyesi açısından farklılıklar olacaktır. Eğitim programları düzenlenirken, bu farklılık belirlenerek gruplara ayırmada bunlar dikkate alınmalıdır. Eğitim düzeyi aynı seviyede kişileri bir araya getirmek ve homojen bir yapıya sahip grup oluşturmak, çok zor olmaktadır.

1.3.2.4. Yerleşim Bölgesi Farklılığı

Kırsal alanlardaki köyler coğrafi yapılarına göre ova, dağ, sahil ve orman köyleri gibi, yerleşim durumu itibarıyla toplu ve dağınık olmak üzere sınıflara ayrılmaktadır.

Değişik niteliklere sahip köyler, özellikle orman dağ köyleri arasındaki ulaşım durumları önemlidir. Bu yerleşim bölgelerine ulaşım imkanları, kış aylarında sınırlı olmakta ve hatta uzun süre ulaşımına kapanmaktadır.

Tarımsal alanlar ne kadar çok verimli olursa, eğitim hizmetlerinden beklenen yardım da o kadar az olacaktır. Hava şartları iyi, fiyatlar yüksek, diğer durumlarda iyi olduğu zaman, çiftçi aileleri kâr elde etmiş olacaktırlar. Bu durumlarda, yetersiz olan çiftçiler bile başarılı olarak görüleceğinden, verilecek eğitimlere gereksinim olmadığını düşüneceklerdir.

1.3.2.5. Din

Herhangi bir din grubunun üyeleri, ortak inanç ve davranışlara sahip olup, bu özellikler başka dinden insanlarla yakından çalışma isteklerini etkileyebilir. Günün belirli zamanları, haftanın belirli günleri veya yılın belirli mevsimleri, dini törenlere tahsis edilebilir ki, bu da çiftçilerin çiftlik işlerine ve eğitim faaliyetlerine katılamayacağı anlamına gelir.

1.3.2.6. Ortak Ekonomik İlgisi

Ekonomik farklılıklar sosyal yapının önemli bir parçasıdır. Halkın çalışma şekli, kazandığı para miktarı ve sahip olduğu veya kiralayabildiği arazi, toplumu değişik içerik, ilgi, değer ve davranışlara sahip belirli gruplara ayrılabilen faktörlerdir. Kırsal alanda bir sürü sahibi, tarla çiftçisi, arazi sahipleri ve kiracılar olabilir. Her grubun eğitim istekleri farklı olabilir.

Kırsal kesimde, toplumsal tabakaları yaratan en önemli faktör ekonomidir, yani menkul ve gayri menkullerdir.

Kırsal kesimlerde, küçük ve büyük çiftçiler yanında topraksızlarda vardır. Bu çiftçi kategorilerinin her biri, değişik eğitim ihtiyaçlarına sahiptir. Ekonomik farklılıklar, her bir çiftçi kategorisine sunulacak eğitim modelini etkilemektedir.

1.3.2.7. Sosyo-Kültürel Çevre

Bir toplum kültürünün her unsurunun, belirli amaç ve fonksiyonu olup hepsi birbiriyle yakından ilgilidir. Kültürün herhangi bir unsurunda meydana gelen değişiklikler, diğer unsurları etkileyebilir. Eğer kültürün bir unsurundaki değişiklikler önce alınır ve bu değişiklikler diğerleri üzerinde kabul edilmesi mümkün olmayan etkilerde bulunursa, eğitim programının başarı şansı çok azdır.³²

³² Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, **Yayın Eğitim Kılavuzu** , Ankara-1989. s. 39,

Bütün toplumların bireyleri, en iyi yaşam şekillerinin kendilerinininki olduğuna inanmaktadırlar. "Bu yeni çiftçilik metotları bazıları için iyi olabilir fakat bizim için değil " gibi tavırlar yeni bir takım şeylerin denenmesinde, isteksizlik yaratabilir.

1.4. Tarımsal Yayım

Tarımsal yayım; çiftçi ailelerini, yaparak öğrenme ilkesiyle eğiten, onlara kendi sorunlarını anlama ve çözme yolunda yardımcı olan, okul dışı bir eğitim sistemidir.

Bu sistemde, milli eğitim okullarındakine benzer sınıflar ve önceden hazırlanmış ders müfredatı yoktur. Onun ders müfredat programı, hizmet götürdüğü halkın ihtiyaçlarına dayanmaktadır. Onun öğrencileri, çiftçi ailesini teşkil eden kimselerdir.

Çiftçi ailesi, yayım yoluyla ziraat ve ev hayatındaki bilimsel buluşlardan haberdar olur. Kendi işini ve evini ıslah etmek üzere bu buluşların nasıl uygulayacağını öğrenir. Yayım, üretim kaynak ve araçlarının en uygun şekilde nasıl kullanılacağını mahalli ve milli seviyede başkalarıyla nasıl işbirliği yapılacağını da çiftçilere öğretir. Yayım da arzulanan değişim, halk kitlesine empoze edilmez yayım eğitimi ile, çiftçiler bu değişime kendileri karar verirler.

Tarımsal yayım; tarımla geçimini sağlayan ailelerin, işletmelerin durumunu iyileştirmek için üretimi ve kaliteyi aynı anda arttırarak teknik, ekonomik, sosyal ve kültürel yönden kalkınmalarına yönelik hizmetlerin tümüdür. Bu sebeple tarımsal yayım çok geniş kapsamlı bir faaliyetler topluluğudur. Tarımda bahsedilen hedeflerin gerçekleştirilmesi, bir dizi planlı hareket gerektirmektedir. Bu oldukça hassas bir zincirdir, aynı zamanda uyumlu bir çalışmayı gerektirmektedir. Bu zincir halkalarından en önemlisi tarımsal eğitimidir. Buradan da açıkça anlaşılacağı gibi, tarımsal eğitim, tarımsal yayımın hedeflediği unsurlara ulaşmada bir araçtır, amaç değildir.

Görüldüğü gibi tarımsal yayım ve tarımsal eğitim birbirinden ayrı düşünülmecek iki kavramdır.

1.4.1. Tarımsal Yayımın Amaçları

Tarımsal yayımın amacı, kırsal nüfusun her yönden kalkınmasında rol oynayan, tüm etmenlerin iyileştirilmesine yardımcı olmak ve yol göstermek amacıyla, en son teknoloji ve bilimsel bilgilerin fert bazına indirgenmesidir.

Genel olarak tarımsal yayımın amaçları şu şekilde sıralanabilir:³³

- a) Tarımsal verimliliğinin artırılarak üretimin artırılması.
- b) Tarımsal ürün kalitesinin artırılması.
- c) Kırsal alan nüfusunun sosyal kalkınmasının sağlanması.
- d) Ulusal tarım politikasının üreticilere tanıtılması.
- e) Çevre koruma, geliştirme ve kullanma etkinliğinin artırılması.
- f) Kırsal alan gençliğinin bilinçlendirilmesi ve eğitilmesine yardımcı olunması.

Bu genel amaçlarının yanında daha ayrıntılı olan özel amaçlar ise:

- a) Tarımsal verimliliğin ve üretimin artırılmasında rol oynayan teknik ve bilimsel girdilerin yaygınlaştırılması, etkin kullanılması ve sürekli gelişen teknolojinin takip edilmesini sağlamak,
- b) Bilinçli girdi kullanımını sağlamak, maliyeti düşürürken üretimin ve kalitenin artmasına yönelik önlemleri benimsemek,
- c) Ürün koruma, pazarlama, dağıtım ve tüketimde etkinlik sağlamak
- d) Ev ekonomisi ve kırsal alanda çalışan kadınların durumlarının iyileştirilmesi konularında yol göstermek,
- e) Kırsal alan nüfusunun sosyo-kültürel ilişkilerini geliştirmeye yardımcı olacak önlemleri yaygınlaştırmak,

f) Kırsal alan nüfusunun sağlık, beslenme, barınma gibi konularda bilinçlenmeyi sağlamada yardımcı olmak,

g) Çiftçi çocuklarının eğitim ve öğretimine yardımcı olmak,

h) Çiftçi örgütlenmesini özendirme ve yol göstermek,

ı) Kırsal alan alt yapı hizmetlerinin geliştirilmesi konusunda yol göstermek,

i) Kırsal alan geleneklerinin korunmasına yardımcı olmak .

³³ Bülent VAROL, "Türkiye'de Tarımsal Yayın Eğitiminin Uygulama ve Benimseme Sorunları", Yüksek Lisans Tezi, Haziran 1991-Ankara.

BÖLÜM 2

TÜRKİYE'DE VE BATI AVRUPA ÜLKELERİNDE TARIMSAL EĞİTİM VEREN KURULUŞLAR

2. TARIMSAL EĞİTİM VEREN KURULUŞLAR

2.1. Türkiye'de Tarımsal Eğitim Yapan Okullar

2.1.1. Teknik Ziraat Ortaokulları ve Teknik Bahçivanlık Okulları

İlkokula dayalı olarak öğretim yapmış olan bu okullarda dersler uygulama ve laboratuvar çalışması şeklinde biçimlendirilmiştir. Ancak öğrendiklerini uygulama olanağı sağlanmadığından mezunlar tarım dışında çalışmaya yönelmişlerdir. Beklenen yarar sağlanamadığından bu okullar 1968-1969 ders yılı sonunda kapatılmışlardır.

1973 yılında okullar öğretime açılmış ise de 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasasına uymadığı görülerek 1977 yılında öğretime kapatılmıştır.

2.1.2. Bölge Ziraat Okulları

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren İlk Bölge Ziraat Okulları Bursa, Halkalı, Adana ve İzmir'de kurulmuş, daha sonra İzmir'de Ege Üniversitesine devredilmesiyle sayıları üçe inmiştir. 1955 yılında I. Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemine kadar olan sürede bu okullar görevlerini sürdürmüştür.

2.1.3. Tarım Meslek Lisesi ve Ev Ekonomisi Meslek Liseleri

Planlı döneme geçişte Türkiye'nin tarımsal kalkınmasına duyulan gereksinme ve bu alanda beliren yeni beklentiler doğrultusunda tarımsal öğretim yapan okulların yaygınlaştırılması planlanmış ve 1963 yılından 1975 yılına kadar Ziraat Meslek Liselerinin sayısı 37'ye Ev Ekonomisi Meslek Liselerinin sayısı ise 3'e yükselmiştir.³⁴

1973 Yılında sayıları 45'e kadar çıkan bu okullar kalkınma planlarına uygun olarak 13'e kadar düşürülmüştür.³⁵ 1997 yılı sonu itibariyle bir Ziraat Teknik Lisesi, dokuz Ziraat Meslek Lisesi ve üç Ev Ekonomisi Meslek Lisesi bulunmaktadır. Bu okullar dört yıl süreli olup, mezunlarına Teknisyen ünvanı verilmektedir.

2.1.4. Diğer Orta Öğretim Kurumları

Ortaokul sonrası tarımsal öğretim kurumlarından diğerleri ise Veteriner Sağlık Meslek Lisesi ve Laborant Meslek Liseleridir. 1997 yılı sonu itibariyle dört adet Veteriner Sağlık Meslek Lisesi, iki adet Laborant Meslek Lisesi bulunmaktadır.³⁶ Bu okul mezunlarına Teknisyen ve Laborant ünvanı verilmektedir.

2.1.5. Ziraat Fakülteleri

Ziraat Fakülteleri, Türkiye'nin tarımsal faaliyetlerini üst düzeyde yönlendirecek olan, ziraat mühendislerinin yetiştirilmesi için oluşturulmuş öğretim kurumlarıdır.

Ziraat Fakülteleri, başta besin olmak üzere çeşitli ihtiyaçları karşılamada yararlanılan bitki ve hayvanların üretimi, türlerinin iyileştirilmesi, toprak kalitesinin ve sulama sistemlerinin geliştirilmesi, tarım ürünlerinin

³⁴ Muhammet DEMİRTAŞ, A. Zafer GÜRLER, "Türkiye'de Tarımsal Eğitim ve Öğretimin Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri", Türkiye 1. Tarım Ekonomisi Kongresi, C.II, s.485.(izmir-1994)

³⁵ Aynı.

³⁶ "Tarım Ve Köyşleri Bakanlığı Teşkilatlanma Ve Destekleme Genel Müdürlüğü (TKB. TDGM.)", Tarım ve Köy Dergisi. , (Kasım-Aralık1997), S. 118, s. 20.

değerlendirilmesi, pazarlaması ve tarımda makine kullanımı gibi konularda eğitim ve araştırma yapmaktır. Mezunlarına lisans diploması ve Ziraat Mühendisi ünvanı verilmektedir. Türkiye’de 1994 verileriyle toplam 15 Ziraat Fakültesi bulunmaktadır.³⁷

2.2. Türkiye’de Tarımsal Eğitim ve Yayım Yapan Kamu Kuruluşları

Kamu tarafından yürütülen çiftçi eğitim çalışmaları ile doğrudan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, bağlı kuruluşları sorumludur. TKB dışında diğer bakanlık ve kuruluşların sınırlı ölçüde de olsa eğitim çalışmaları vardır. Bunlar arasında; Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, Orman Bakanlığı, Şeker Fabrikaları A.Ş., T.C. Ziraat Bankası sayılabilir.

2.2.1. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

Türkiye’de toplumsal ve kültürel kalkınmanın planla gerçekleşmesini öngören Anayasa, çeşitli ekonomik ve sosyal haklar yanında tarımın ve çiftçinin korunmasına ilişkin ilkeler de getirmiştir. Yine Anayasa, tarımsal üretimin artırılması, toprağın aşınmasının önlenmesi, tarımsal ürünlerinin çiftçinin emeğinin karşılığını verecek biçimde değerlendirilmesi ve tarımsal yeniliklerin tanıtılması için gerekli önlemleri almayı da devlet görevi olarak vermiştir.³⁸

Ülkemizde yürürlükteki yasalara göre tarımsal yayım hizmetlerinden birinci derecede ve doğrudan Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı ve Bağlı kuruluşları sorumlu kılınmıştır.³⁹

1983 tarih 183 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 1984 tarih ve 212 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile çıkarılan Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Taşra Teşkilatının Kuruluşu, Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelikle, 1984 yılına dek Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret

³⁷ DEMİRTAŞ, a. g. e. , s. 485.

³⁸ Kezban Konak, "Türkiye’de Uygulanan Bazı Tarımsal Yayım Modelleri ve Bunların Etkileri", **Çiftçi ve Köy Dünyası Dergisi**, Şubat1998, s. 13.

³⁹ Cemal TALUĞ, Hasan TATLIDİL, Taner KUMLUK ve Diğerleri, "Türkiye’de Tarımsal Yayım Hizmetleri, Sorunlar ve Öneriler", **Türkiye Ziraat Mühendisliği III. Teknik Kongresi**, 8-12 Ocak 1990 Ankara, s. 691.

Bakanlığı bünyelerine dağılmış bulunan çeşitli genel bütçeli kuruluşlar ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri tek bir bakanlık haline dönüştürülmüştür.⁴⁰

Reorganizasyon öncesinde, bağımsız genel müdürlük olarak hizmet vermekte olan Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü, Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü, Zirai Mücadele ve Karantina Genel Müdürlüğü, Gıda İşleri Genel Müdürlüğü, Su Ürünleri Genel Müdürlüğü, Yem Tescil ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Hayvancılığı Geliştirme Genel Müdürlüğü, Pamuk İşleri Genel Müdürlüğü, Nesil Kontrol ve Suni Tohumlama Genel Müdürlüğü ve Orkoy Genel Müdürlükleri ortadan kaldırılmıştır.⁴¹

Çiftçiye götürülen hizmetlerdeki aksama ve gecikmeleri önlemek, hizmetlerde bütünlük sağlamak ve hizmetlerin etkili bir şekilde götürülmesini temin etmek maksadıyla, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında 441 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname gereğince Bakanlık bünyesinde ana hizmet birimleri olarak beş genel müdürlük kurulmuştur.

Bakanlığın ana hizmet birimleri şunlardır:

- a) Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
- b) Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü
- c) Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü
- d) Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
- e) Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon dairesi başkanlığı⁴²

Yukarıda belirtilen ana hizmet birimlerinden Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü'nün eğitimle ilgili görevleri şunlardır;⁴³

⁴⁰

Aynı.

⁴¹

Aynı.

⁴²

Aynı.

⁴³

R. G. , T. 09. 08. 1991, S. 20955.

a) Kooperatifçiliğin gelişmesine temel olacak politika ve ilkelerin tespit edilmesine ve gerekli düzenlemelerin yapılmasına yardımcı olacak her türlü araştırma, programlama, planlama, dokümantasyon ve eğitim hizmetlerini yapmak,

b) Tarımla ilgili faydalı bilgileri çiftçilere yaymak, örnek çiftçi yetiştirmek gayesi ile eğitim program ve projeleri uygulamak, teknik ve pratik çiftçi, usta, bahçıvan ve teknisyen ile hayvan bakım ve sağlık elamanları yetiştirmek üzere eğitim merkezleri ve kurslar, Milli Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yapmak suretiyle yeni okullar açmak, açtırmak başarılı olanları ödüllendirmek ve taşra kuruluşlarına yardımcı olmak,

c) Bakanlığın görev alanına giren konularda Milli ve Milletlerarası nitelikteki çiftçi kuruluşları, meslek odaları, eğitim ve öğretim kurumları, vakıflar ve benzeri hizmet yapan kuruluşların teşkilatlanmasının desteklenmesinde yardımcı olmak, gerekli iş birliği ve koordinasyonu sağlamak.

Kamu tarafından yürütülen çiftçi eğitim çalışmaları ile doğrudan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB), bağlı kuruluşları sorumludur. Bakanlığın kuruluşunu düzenleyen 7.8.1991 tarihli 441 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile çiftçilerin eğitimi görevi Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğüne (TEDGEM) verilmiştir. Bakanlığın Merkez Teşkilatı Görev Yönetmeliği gereği, çiftçi eğitim ve yayım hizmetlerinin Yayım Dairesi tarafından yürütüleceği belirtilmiştir.

Bakanlık, İl Müdürlükleri bünyesindeki Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubeleri yoluyla çiftçilere yayım hizmetleri uygulamaktadır. İl Müdürlüklerince hazırlanan yıllık yayım programları, bakanlık tarafından gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra program kitabı yayınlanmakta ve uygulamaya geçilmektedir.

TKB. il ve ilçe Müdürlükleri tarafından uygulanan grup yayım metotlarına aşağıda başlıklar halinde değinilmiştir.⁴⁴

⁴⁴ Hüseyin Avni CİNEMRE ve diğerleri, "Tanımda Üreticilerin Eğitimi", TMMOB. Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, 9-13 Ocak 1995, T. C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları, No:26, s. 1282.

2.2.1.1. Demostrasyonlar (Gösteriler)

Araştırma sonucu bulunan yeniliklerin yerel şartlarda denendikten sonra, çiftçilere göstererek veya bilfiil uygulatılarak adım adım öğretilmesidir. Bakanlıkça bitkisel ve hayvansal üretim, su ürünleri vb. konularda sonuç ve metot demostrasyonları uygulanmaktadır.

2.2.1.2. Çiftçi Şartlarında Denemeler

Araştırma kuruluşlarınca elde edilen yeni buluşların çiftçilere sunulmadan önce çiftçi şartlarında denenerek, sonuçların kontrol edilmesi ve hataların önlenmesi için yapılmaktadır.

2.2.1.3. Çiftçi Toplantıları

Tarımsal yenilikler hakkında Çiftçileri bilgilendirmek, onların özellikle boş zamanları olan kış aylarını değerlendirmek amacıyla yapılmaktadır. Bu toplantılarda yazılı, sözlü ve görsel yayım araçlarından yararlanılarak çiftçilerin problemleri belirlenmeye ve çözümlenmeye çalışılır.

2.2.1.4. Sergi ve Teşvik Yarışmaları

Yeniliklere karşı üreticilerde istek uyandırmak, benimsetmeyi hızlandırma ve teşvik etmek amacıyla uygulanan bir yöntemdir.

2.2.1.5. Tarla Günleri

Bakanlıkça yapılan çeşitli arazi çalışmalarının herhangi bir aşamasında, çiftçilere sonuçları göstermek, ilgilerini çekmek amacıyla uygulanan grup yayım yöntemlerinden biridir.

2.2.1.6. Uzun ve Kısa Süreli Çiftçi Kursları

Çiftçilere çeşitli tarımsal konularda bilgi vermek, beceri kazanmalarını sağlamak ve davranış değişikliği yaratmak amacıyla uzun ve kısa süreli olarak Bakanlık eğitim merkezlerinde, taşra teşkilatlarında ve köylerde verilen kurslardır. Uzun süreli kurslar tarımsal mekanizasyon, kooperatifçilik eğitimi ve

ev ekonomisi kurslarından oluşmaktadır. Kısa süreli kurslar ise tarımsal üretim, bitki sağlığı, hayvan sağlığı konularında yapılmaktadır.

2.2.1.7. Tarımsal Mekanizasyon Kursları

Bakanlık, tarım makinelerinin amaca uygun seçimi tanıtılması, bakımı ayarlarının öğretilmesi ve tekniğine uygun kullanımı gibi konularda çiftçilere açtığı kurslarla eğitim vermektedir. Diğer taraftan, çiftçilere bu konularda eğitim verecek teknik elemanların hizmet içi eğitimleri de yapılmaktadır. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınan izinle F (Lastik Tekerlekli Traktör) ve G (Biçerdöver) sınıfı sürücü kursları düzenlenmektedir.

2.2.1.8. Tarımsal Kooperatifçilik Kursları

3161 Sayılı TKB Kuruluş Kanunu ile TEDGEM'e verilen görevler arasında, kooperatifliğin gelişmesini sağlayıcı her türlü araştırma, programlama, planlama, dokümantasyon ve eğitim hizmetlerini yapmak bulunmaktadır. TEDGEM tarafından yapılmakta olan kooperatifçilik eğitimi, tarımla uğraşan üreticilerin kooperatifçilik konusunda eğitimleri ile kırsal alanda kurulan tarımsal amaçlı kooperatiflerin yöneticileri, denetçi ve ortaklarının eğitimlerini kapsamaktadır. Bu konuda yapılan eğitim çalışmaları, genel kooperatifçilik eğitimi, usta ve teknisyenlerin eğitimi, kooperatif mevzuat ve muhasebesi eğitimi, kooperatif yöneticilerinin eğitimi olmak üzere dört grupta toplanmaktadır.

2.2.1.9. Ev Ekonomisi Kursları

Kırsal kesimdeki genç kız ve kadınların boş zamanlarını değerlendirmek aile bütçesine ekonomik katkıda bulunmalarını sağlamak ve yaşam şartlarını iyileştirici bilgiler vermek amacıyla düzenlenmektedir. Kurslar imkanlara ve çiftçi isteklerine göre gıda koruma ve değerlendirme, çocuk yetiştirme, aile ilişkileri, dikiş-nakış, tekstil, sağlık, aile ekonomisi, ev idaresi konularında düzenlenmektedir.

TEDGEM, ayrıca el sanatları eğitimine yönelik çalışmalar yapmaktadır. Bunlar el sanatları eğitim merkezlerinde ve gezici köy kurslarında gerçekleştirilmektedir. Üretilen el sanatları ürünlerinin tanıtımı yapılmakta, sergiler, açılmakta ve bunların pazarlaması gerçekleştirilmektedir.

2.2.1.10. Kısa Süreli Kurslar

Tarımsal mekanizasyon, kooperatifçilik ve ev ekonomisi gibi uzun süreli kurslardan başka tarımın diğer konularında da çiftçilere yeni bilgi beceriler kazandırmak amacıyla kısa süreli kurslar açılmaktadır. Bu kurslar arasında arıcılık, ipekböcekçiliği, tavukçuluk, meyvecilik, bitki besleme, zirai mücadele sayılabilir. Bu kurslar sayesinde çiftçilerin tarımsal ürünlerini bol, kaliteli ve tekniğe uygun olarak yetiştirme, değerlendirme ve pazarlama gibi konuları öğrenmesi, öğrendiklerini kendi işletmelerinde uygulayarak diğer işletmelere de örnek olması amaçlanmaktadır.

2.2.1.11. Televizyon ile Yaygın Çiftçi Eğitimi Projesi

TKB, grup yayım yöntemleri yanında, kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon aracılığıyla da çiftçilere yayım hizmeti sunmaktadır. Ülkemiz aktif nüfusunun yaklaşık yarısını kırsal kesimde yaşıyor olması sebebiyle Bakanlık ve bağlı kuruluşlarının elindeki kaynak ve personelinin tarımsal yayım çalışmalarını yürütmeye yeterli olduğu söylenemez. Üretici eğitim çalışmalarının kapsamının genişletilmesi ve ülke genelinde yürütülen geleneksel yayım yaklaşımının genişletilmesi ve ülke genelinde yürütülen geleneksel yayım yaklaşımına destek olunması amacıyla 25. 02. 1991 tarihinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, TRT Genel Müdürlüğü ve Anadolu Üniversitesi arasında imzalanan bir protokolle "Televizyon Yoluyla Yaygın Eğitim Projesi "(YAYÇEP) uygulamaya konulmuştur.

Bu uygulama bir yandan verilmek istenen bilgilerin kolayca, en kısa zamanda ve en ekonomik şekilde anlaşılmasını sağlarken, diğer yandan eğitim düzeyinin daha düşük olduğu kırsal kesimde, okur-yazar olmayanların bile

eğitilmesini ve çok geniş bir kitlenin yeniliklerden haberdar olmasını, ilgisinin uyanmasını ve bilgi edinmesini sağlamaktadır.⁴⁵

YAYÇEP 1991-1997 yılları arasında 7 yıl süreyle uygulanan yayım çalışmalarına yeni soluk getiren ülkesel bir proje olup, yayım çalışmalarının yeni teknolojileri ve gelişmiş eğitim yöntemlerini benimseyip uyguladığı; diğer bir deyişle gelişimin etkileyici bir örneğidir.⁴⁶

Projenin uygulanması yıllar itibariyle incelendiğinde;⁴⁷

1992 yılı: Projenin 1. dilimi olan Sığırcılık, Koyun ve Keçicilik ile Kümes Hayvanları yetiştiriciliği dallarında 45 konu belirlenmiş, uzmanlara metinler hazırlattırılmıştır. Eğitim programlarının çekimleri yaptırılarak 1991 yılı Ekim ayından itibaren televizyonda yayınına başlanmıştır.

Hayvancılık konusunda sınava girmek üzere 36 074 çiftçi, müracaat etmiştir. Programa kayıt yaptıran çiftçilere dağıtılmak üzere yukarıda belirtilen konularda toplam 95 000 kitap bastırılarak illere gönderilmiştir.

Programa kayıt yaptıran çiftçilerden 28.010'u sınava girmiş bunlardan 14.724 çiftçi ye sertifikaları verilmiş, üstün başarı gösteren 113 çiftçiye de

5.700.000.000 TL. değerinde traktör, pulluk, mibzer vb. gibi çeşitli ekipmanlar ödül olarak verilmiştir.

1993 Yılı: Televizyonda çiftçi eğitiminin ikinci bölümü olan Arıcılık, İpekböcekçiliği, Su Ürünleri ve Tarımsal Mekanizasyon konuları ile ilgili olarak tesbit edilen ve metinleri hazırlatılan 42 programın çekimleri yaptırılarak televizyondan yayını 1993 yılı başlarında gerçekleştirilmiştir.

Programa 28.660 çiftçi kayıt yaptırmıştır. Çiftçilerin eğitimlerinde takip etmek amacıyla ilgili konularda toplam 115.000 kitap bastırılarak çiftçilere gönderilmiştir. Programa kayıt yaptıranlardan 15.205 çiftçi imtihana girmiş ve 8.

⁴⁵ Refiye AYDIN, "Televizyon Yoluyla YAYÇEP Çiftçi Eğitim Projesi", *Tarım ve Köy Dergisi*, (Ocak –Şubat 1998), S. 119, s11.

⁴⁶ Aynı.

⁴⁷ TKB. TDGM. YAYÇEP (Broşür), Ankara 1997.

888'i başarı göstererek sertifika almaya hak kazanmıştır. Ayrıca üstün başarı gösteren 728 çiftçinin her birine 13.000.000 TL. parasal ödül verilmiştir.

1994 Yılı: Projenin üçüncü bölümünü teşkil eden bitkisel üretimle ilgili olarak Tarla Bitkileri, Meyvecilik, Bağcılık, Sebzeçilik ve Süs Bitkileri konularında hazırlanan toplam 122 eğitim programının çekimleri yaptırılmış ve televizyondan yayınlanmasına 5 Ekim 1993 tarihinde başlanmıştır.

Projenin üçüncü bölümünde 19.868 çiftçi kayıt yaptırmış Anadolu Üniversitesi'nce yapılan imtihana giren 13. 794 çiftçiden 2. 482 'si başarı göstererek sertifika almaya hak kazanmıştır. Ayrıca üstün başarı gösteren 788 çiftçinin her birine 13.500.000 TL. nakdi ödül verilmiştir.

1995 Yılı: Televizyonda çiftçi eğitiminin dördüncü bölümü olan Kooperatifçilik, El Sanatları, Teşvik ve Desteklemeler konularında hazırlanan 51 eğitim programının televizyonda yayınına 21 Şubat 1995 tarihinde başlanmıştır. Çiftçilerin televizyon yayınlarını takip etmesi amacıyla bastırılan 70. 000 kitap çiftçilere dağıtılmak üzere illere gönderilmiştir. Programa 16. 664 çiftçi kayıt yaptırmış bunlardan 12. 544'ü sınava katılmış olup, başarı gösteren 6. 091 çiftçiye sertifikaları gönderilmiştir. Ayrıca üstün başarı gösteren 12 çiftçiye traktör, 108 çiftçinin her birine de 60.000.000 TL parasal ödül verilmiştir.

1996 Yılı: Projenin beşinci dilimini teşkil eden Toprak ve Su Muhafazası, Sulama, Gübreler ve Gübreleme, Hayvancılık ve Çayır- Mer'a, Zirai Mücadele, Gıda, Beslenme, Tavuk Eti ve Yumurta Tüketimi konularında toplam 78 eğitim programı hazırlanarak 2 Eylül 1996 tarihinde televizyonda yayınlanmış ve bu konularda toplam 255.000 adet kitap bastırılarak çiftçilere dağıtılmıştır.

2.2.1.12. Tarımsal Yayım Uygulamalı Araştırma Projesi (TYUAP)

Tarımsal yayım faaliyetlerinin araştırma-yayım çiftçi bütünlüğü içerisinde etkinliğini arttırmak ve kırsal kesime teknoloji transferini hızlandırmak amacıyla ile Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi hazırlanmış ve 1984-1990 yıllarını kapsayacak şekilde uygulamaya konmuştur. Dünya Bankası

ve Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu tarafından finanse edilen TYUAP-I 1983 yılı Haziran ayından itibaren 18 ilde uygulamaya konulmuştur. Bu proje ile, ele alınan illerdeki yayım teşkilatının yeniden organizasyonu ve proje aşamasında görev alacak 6 Tarımsal Araştırma Enstitüsü'nün güçlendirilmesi öngörülmüştür. 1990 yılında ise TYUAP-II 21 ilde uygulamaya konulmuştur.

Proje ilçe seviyesinde; Köy Grup Teknisyenlikleri ve İlçe Müdürlükleri, il seviyesinde; Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi, Proje İstatistik Şubesi, İl Müdürlüğü ve Araştırma Enstitüleri ve Merkez seviyesinde de; Proje Uygulama Genel Müdürlüğü Proje Koordinatörlerinin işbirliği içinde hizmetlerini sürdürmektedir. Bu çalışmalarla hükümet politikalarına, araştırma neticelerine veya çiftçi ihtiyaçlarının, yayım elemanlarınca değerlendirilmelerinden elde edilen sonuçlara göre düzenlenen ve uygulanmakta olan tüm yayım programlarının idaresini geliştirmek hedef alınmaktadır. Yayım hizmetleri üreticiye problem çözme ve yenilik getirme yaklaşımları ile yardımcı olmaktadır. Gerçekten de uygulanmakta olan bu proje (TYUAP) ile çiftçiye problem çözme konusunda yardımcı olmaya, ayrıca bunun yanında değişik ve yenilikleri getirme yaklaşımıyla da bazı olumlu etkiler yaratılmaya çalışılmaktadır.⁴⁸

Projenin işleyişinde bilgi akışı üreticiden yöneticiye doğrudur ve çözüm bekleyen sorunlar Köy Grup Teknisyenlerince belirlenerek araştırmacıya, tarım politikasını oluşturanlara ulaşmakta, aynı sistem ile sorunların çözüm yolları da geri dönmektedir. Araştırma Enstitülerinin katkısıyla, araştırmacı, yayımcı ve üreticilerin bir araya geldikleri Aylık Bilgi Alış Veriş Toplantıları yapılmaktadır.

Bu toplantılarda çiftçi şartlarında deneme çalışmaları ve uygulamaları tartışılmaktadır. Bu çalışmalara ilaveten çeşitli sergiler, görsel eğitim faaliyetleri ve yazılı yayın faaliyetleri yapılmaktadır.

Gerek. I. TYUAP, gerekse II. TYUAP illerinde İl Müdürlükleri tarafından demonstrasyonlar ile 8320, çiftçi şartlarında denemelerle 197, çiftçi toplantıları ile 287. 025, çiftçi kursları ile 90. 930, sergi ve özendirme yarışmaları ile 11. 254, tarla günleri ile 22. 007, hizmet içi eğitimle 3480 çiftçi ve teknik personel

⁴⁸ KONAK, a. g. e. , s. 13.

eğitilmiştir. Ayrıca 252. 301 adet kitle yayım vasıtası (Sirküler, dergi, broşür v. b.) hazırlanarak dağıtılmıştır.⁴⁹

2.2.1.13. Kadın Çiftçiler Pilot Tarımsal Yayım Projesi

Kırsal kesimdeki yaşayan nüfus 1990 yılı nüfus sayımına göre 23.500.000 civarında olup, Türkiye nüfusunun yüzde 41'ini kapsamakta ve bu nüfusun yüzde 55'ini kadınlar oluşturmaktadır. Çalışan kadınların çoğunluğu kırsal yöredeki tarım sektöründe istihdam edildiğinden doğal olarak çalışan kadınların büyük bir kısmı ücretsiz aile işçisi niteliğine sahiptir. 1990 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre tarım sektöründe çalışan nüfusun yüzde 55'i, sanayi sektöründe çalışan nüfusun yüzde 13.9'u, hizmet sektöründe çalışan nüfusun ise yüzde 14'ü kadındır.⁵⁰

Bu projenin amacı; İşletme ve tarım faaliyetlerinde bulunan çiftçi kadınlarını ev ekonomisi konusu dışındaki tarımsal konularda tarımsal yayım metotları ile eğitmek ve önerilerde bulunmaktır.

Söz konusu uygulamanın gerçekleştirilmesini sağlamak üzere 1992 yılında İçel, Tokat ve Nevşehir pilot il olarak seçilmiş, 1994 yılında Adana, Amasya, Niğde, 1995 yılında Kayseri, Sivas, Antalya, 1997 yılında Adıyaman, Yozgat, Kırşehir, Kahramanmaraş, Erzincan, Siirt, Malatya, Gaziantep, Hatay, Osmaniye illeri projeye dahil edilerek il sayısı 19'a yükseltilmiştir. Bu illerde görevlendirilen Ev Ekonomisi Teknisyenlerinin Kayısı Yetiştiriciliği, Patates Yetiştiriciliği, Bağcılık, Süt Sığırcılığı, Sera Sebze Yetiştiriciliği Yayım Teknikleri, Tarla ve Serada Sebze Yetiştiriciliği, Süt ve Süt Mamulleri, Meyvecilik, Süt Sığırcılığı, Bitki Koruma, Mantar Yetiştiriciliği konularında hizmet içi eğitimi gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmaların yıllara göre dökümü tablo-2 de verilmiştir.

⁴⁹ TKB. TDGM. a. g. e. , s. 20.

⁵⁰ Ayşe BAYINDIRLIOĞLU, "Tarımsal Üretimdeki Rolüyle Kadın", Tarım ve Köy Dergisi. , (Eylül-Ekim 1998), S. 123, s. 20.

**TABLO 4: TKB. KADIN ÇİFTÇİLERİ TARIMSAL YAYIM PROJESİ
UYGULAMALARI**

YILLAR	İLLER	Hiz. İçi Eğit. Kat. Tekn. Elm.	Eğit. Ver. Köy Say.	Eğit. Kat. Kadın Çiftçi Sayısı
1993	İçel, Tokat, Nevşehir	179	41	591
1994	Adana, Amasya, Niğde	46	-	-
1995	Kayseri, Sivas, Antalya	138	36	435
1996	Kayseri, Sivas, Antalya	153	-	-
1997	Adıyaman, Yozgat, Siirt, Kırşehir, K. Maraş, Erzincan, Hatay, Osmaniye	250	96	1161

Kaynak:TKB. TEDGEM. Kayıtları, Ankara, 1998

2.2.2. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu

Ülkemizde çiftçilere yönelik eğitim çalışmalarında bulunan kamu kuruluşlarından biride TRT olup, yayına başladığı1968 yılından beri kırsal kesime yönelik çeşitli adlardaki televizyon programları hazırlanıp sunulmaktadır. Halen yayınlanmakta olan "Bu Toprağın Sesi "adlı program, kırsal kesimle ilgili çeşitli konularda eğitim programlarını içermektedir.

2.2.3. Orman Bakanlığı

Ağaç sevgisini yurt ölçüsünde yayma, okullarda ağaç ve ormanın faydalarını açıklamak ve benimsetme, ağaçlandırmayı özendirme, ağaç bayramları düzenleme, yurdun tabiat kaynak ve değerlerini (orman, mer'a, toprak. av hayvanları vs.) korumak ve akıllıca kullanmak için gerekli uyarmayı

yapma, Orman Bakanlığının yetki sorumluluğu altındaki yayım eğitimine ilişkin görevleridir.

2.2.4. Türkiye Şeker Fabrikaları A. Ş.

Türkiye Şeker Fabrikaları A. Ş. kuruluş yılı olan 1935'den itibaren gerek personelini ve gerekse pancar çiftçisini eğiterek o günlerde Türkiye'de yaygın olmayan pancar tarımı konusunda önderlik etmiş, ve bununla ilgili olarak, eğitim programları düzenlemiş veya başka kuruluşların düzenlemiş olduğu toplantılara katılımı sağlamıştır.⁵¹

Pancar çiftçisini hem tarımsal hem de sosyal ve kültürel bakımdan eğitilmesi amacıyla, yaz aylarında fabrikalarda kurslar düzenleyerek onların ileride önder birer çiftçi, iyi bir pancar üreticisi olması için çalışmalar yapmaktadır. Pancar üreticilerine; ekim nöbeti ve taahhüt işleri, ekim-bakım ve mücadele işleri, hasat, teslim, nakliye işleri, tohumların ilaçlanması konularında eğitim vermektedir.

2.3. Türkiye'de Tarımsal Eğitim ve Yayım Yapan Özel Kuruluşlar

Türkiye'de kamu kuruluşları dışında dar kapsamlı tarımsal yayım hizmeti yapan özel kuruluşlar olarak adlandırabileceğimiz kuruluşlar da bulunmaktadır. Yayım hizmeti yapan özel kuruluşları; kar amacı gütmeyen ve kar amaçlı kuruluşlar olarak ikiye ayırabiliriz. Kâr amacı gütmeyen özel kuruluşların yayım çalışmaları çiftçi örgütleri ve vakıflar tarafından yürütülmektedir. Bunlara örnek olarak Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve Türkiye Kalkınma Vakfı verilebilir. Kâr amaçlı özel kuruluşların yayım çalışmaları ise, tarıma girdi sağlayan özel şirketler ile özel danışmanlık hizmeti yapan bürolarca yürütülmektedir.⁵²

⁵¹ Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, a. g. e. , s. 20.

⁵² CİNEMRE, a. g. e. , s. 1288.

2.3.1. Kâr Amacı Olmayan Kuruluşlar

2.3.1.1. Çiftçi Birlikleri

Gelişmiş ülkelerde, tarımsal yayım çalışmaları büyük ölçüde üretici birlikleri tarafından yürütülmektedir. Ülkemizde ise, üreticilerin örgütlenme düzeylerinin düşük olması nedeniyle, üretici örgütlerinin yürüttüğü yayım çalışmaları sınırlıdır. Kamu tarafından sunulan yayım faaliyetlerinden de faydalanan çiftçi birlikleri, aynı zamanda yayım elemanlarını istihdam ederek kendileri de tarımsal yayım faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Çiftçi birlikleri, esas fonksiyonları olan üretim artışı ve planlama, kredi sağlama ve pazarlama gibi hizmetlerinin yanı sıra, ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı yayım hizmeti de sunmaktadırlar. Örneğin, kredi birlikleri verdikleri kredinin geri dönüşümünü sağlamak için üreticilere verimliliği artırıcı yönde bilgiler verirler.⁵³

2.3.1.2. Türkiye Kalkınma Vakfı

Kırsal alanda küçük çiftçi ailelerinin sosyo-ekonomik yaşam koşullarını iyileştirmek ve daha iyi bir yaşam düzeyine kavuşmalarını sağlamak için, çalışmalar yapan gönüllü bir kuruluştur. Vakıf projelerini ve yayım çalışmalarını uygularken temelde insan unsurunu ön planda tutmaktadır. Köy düzeyinde tarımsal kalkınma, eğitim ve yayım çalışmaları, biçki-dikiş kursları, aile planlaması, ana-çocuk sağlığı çalışmaları, sağlık, konserve yapımı, ev idaresi ve ekonomisi konularında eğitimler yapılmaktadır.

2.3.1.3. Tarımsal Amaçlı Kooperatifler

Üst örgütlenmesini tamamlayabilmiş kooperatifler de kooperatifçilik eğitiminin yapıldığı, üst örgütlenmesini henüz oluşturamamış diğer kooperatiflerde ise ilgili Bakanlığın katkısı ile sınırlı bir eğitim yapıldığı görülmektedir.

⁵³ Dilek BUDAK, "Gelişmekte Olan Ülkelerde Tarımsal Yayım da Kamu ve Özel Sektör" Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi ,(4-6 Eylül 1996), s 429

2.3.1.3.1. Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği

1 Mayıs 1922'de kurulan Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği (Bugünkü adıyla Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Vakfı) Kasım 1969'da Ankara'da bir kooperatifçilik eğitim sitesi hizmete sokmuştur. 1581 Sayılı Yasa gereğince Merkez Birliğini oluşturan Tarım Kredi Kooperatifleri ile ilgili kurslar 1977'den beri Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğince yürütölmektedir. Burada ortaklarının mesleki ve teknik yönden bilgilerini arttırmak, sosyal ve kültürel konular ile ilgili faaliyetlerde bulunmak amacıyla kurslar, seminerler, toplantılar düzenlemekte ve ayrıca uzun süreli eğitim programları düzenlenmektedir. Birlik eğitim amacıyla üç eğitim merkezine sahiptir. Eğitimlerin çoğunluğu personel ve yöneticilerin eğitime yönelik olarak yapılmaktadır. Eğitim çalışmalarına bölge birlikleri de iştirak etmektedir. İşletmecilik, muhasebe, finansman, pazarlama, yönetim gibi konular yer almaktadır. Yalnız halkın ve gençliğin kooperatifçilik konusunda eğitilmesi açısından pek fazla bir faaliyet bulunmamaktadır.⁵⁴ Yıllar itibariyle eğitim çalışmaları tablo 5'de gösterilmiştir.⁵⁵

Tablo 5: TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDE YILLAR İTİBARIYLA EĞİTİM ÇALIŞMALARI

Yıllar	Kurs, Seminer Sayısı	Eğitilen Personel Sayısı	Ortak
1942-1977	133	4971	132
1978-1984	21	921	-
1985-1992	292	12431	112
Toplam	446	19564	12159

Kaynak, H. Cemil AKIN, "Türkiye Tarım Kredi Kooperatiflerinin çalışmaları ve kooperatifçiliğimizin geliştirilmesi için öneriler", Kooperatif Postası, (Ekim 1993), S. 271.

⁵⁴ Ahmet TURAN, "Kooperatifçilik Eğitiminin Geliştirilmesi", *Karınca Dergisi*, S. 707, s. 24.

⁵⁵ H. Cemil AKIN, "Türkiye'de Tarım Kredi Kooperatiflerinin Çalışmaları ve Kooperatifçiliğimizin Geliştirilmesi için Öneriler", *Kooperatif Postası Dergisi*, S. 271, (Ekim 1993).

2.3.1.3.2. Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri

Ülkemizde 16 birlik olarak faaliyet gösteren Tarım Satış Kooperatiflerinde kooperatifçilik eğitimi, merkez birliği bulunmadığından birlikler düzeyinde yürütülmektedir. Ancak bu eğitim, daha çok hizmet içi eğitime yönelik olarak düzenlenen kurslar ve seminerler şeklindedir. Ortaklara yönelik olarak ise ancak teknik konularda bilgi götürülmeye çalışılmakta ortakların kooperatifleri ile ilişkilerini artırıcı bir eğitime rastlanılmamaktadır. Halk ve gençliğe yönelik bir kooperatifçilik eğitimi de söz konusu olmamaktadır. Tarım Satış Kooperatiflerinden Tariş tarafından yapılan üretici eğitimleri, açılan kurs ve seminerler tablolar halinde gösterilmiştir.

TABLO 6: TARIŞ TARAFINDAN SON BEŞ YILDA YAPILAN KOOPERATİF BÖLGELERİNDEKİ ÜRETİCİ SEMİNERLERİ

Yıllar	Pamuk	Üzüm	Zeytin	İncir
1993	-	7	28	-
1994	-	10	31	2
1995	5	13	13	9
1996	19	6	58	3
1997	15	31	59	15

Kaynak, Tariş Genel Müdürlüğü, "Tarım ve Köy", S. 119, s. 22. Ocak-Şubat 1998

TABLO 7: TARIŞ TARAFINDAN SON BEŞ YILDA VERİLEN TATBİKİ ZEYTİN VE İNCİR BUDAMA KURSU

Yıllar	Kooperatif sayısı	Merkez ve köy Sayısı	Kursiyer Sayısı
1993	16	28	392
1994	23	30	491
1995	4	9	118
1996	20	57	1107
1997	23	59	853

Kaynak, Tariş Genel Müdürlüğü, "Tarım ve Köy, "S. 119, s. 22.

2.3.1.3.3. Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği

Eğitim veren kooperatifler arasında Pankobirlik (Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği) de yer almaktadır. Bu birlik tarafından genellikle hizmet içi eğitim programları yürütülmektedir. Bu programlar çerçevesinde ortak çiftçilere yönelik teknik ve kooperatifçilik konularında seminerler tertip edilmekte, yöneticilere yönelik muhasebe ve yönetim konularında seminerlerde dersler verilmektedir. Ayrıca yayınladıkları haber bülteni ile de ortaklara ve diğer kuruluşlara da ulaşmaktadır.

2.3.1.3.4. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği

Kooperatifçilik eğitimini organize edecek en üst kuruluş olan Türkiye Milli Kooperatifler Birliği henüz bunu gerçekleştirmiş değildir. Her ne kadar birliğin çalışma konuları arasında kooperatif ortaklarının, yöneticilerinin çalışanlarının ve halkın eğitilmesi için çeşitli etkinlikler yer alsa da bunları henüz yerine getirememektedir.

2.3.1.3.5. Diğer Kooperatif Kuruluşlar

Diğer kooperatif kuruluşlardan Esnaf ve Kefalet Kooperatifleri Merkez Birliği, Yapı Kooperatifleri Merkez Birliği, Tüketim Kooperatifleri ve Birliklerinde de kooperatifçilik eğitiminin kısmen yapıldığı görülmektedir. Yapılan eğitim, genellikle hizmet içi eğitime yönelik olarak yöneticilerin ve personelin eğitimine katkı sağlamaktadır. Diğer kooperatif birliklerinde de bazı eğitim faaliyetleri yürütülmekte olup genellikle yetersizdir.

2.3.2. Kâr Amaçlı Kuruluşlar

2.3.2.1. Özel Danışmanlık Firmaları

Üreticilerin gittikçe daha yüksek düzeyde tarımsal bilgi ve teknolojilere talep etmeleri, özel danışma firmalarına olan ihtiyacı giderek artırmaktadır.

Özel danışmanlık firmaları diğer kuruluşların yaptığı araştırma sonuçlarından yararlandıkları gibi sonuçlarını müşterilerine ulaştırmak üzere kendi bünyelerinde de birçok araştırmalar yapmaktadırlar. Örneğin Uruguay ve Arjantin'deki bu firmalar gübre kullanımı ve hayvan bakımı gibi konularda uygulamalı araştırmalar yapmakta ve sonuçlarını müşterilerine sundukları hizmetin bir parçası olarak pazarlamaktadırlar. Bazı ülkelerde, bu özel danışma firmalarının gelişimini sağlamak için belirli yöre ve konularda, kamu yayım sektörü bu firmalar ile kontrat yaparak tarımsal yayım faaliyetlerini bu firmalara bırakmaktadır. Ancak firmaların belirli standartlarda olması ve kamu sektörü tarafından faaliyetlerinin izlenmesini kabul etmesi gerekmektedir.⁵⁶

2.3.2.2. Tarıma Dayalı Sanayi Ürünlerini İşleyen ve Pazarlayan Firmalar

Tarıma dayalı sanayi ürünlerini işleyen ve pazarlayan firmalar kendileri için üretilecek ürünleri garantilemek için anlaşmalı oldukları üreticilere yayım hizmeti sunmaktadırlar. Firmalar üretim artışı, hasat kayıplarını önleme, kaliteyi

⁵⁶ BUDAK, a. g. e, s. 430

yükseltme, üretimde süreklilik sağlama ve talebin yüksek olduğu dönemlerde üretim yapma gibi konularda yayım hizmetlerini yoğunlaştırmaktadırlar.

2.3.2.3. Tarımsal Üretime Girdi Sağlayan Firmalar

Tohum, ilaç, alet-ekipman ve yem gibi girdi sağlayan firmaların tarımsal yayım hizmeti vermeleri onların bir nevi pazarlama görevleridir. Firmalar sadece pazarladıkları ürün ile ilgili bilgileri üreticilere sunmaktadırlar. Kullanılan yayım metotları firmadan firmaya farklılıklar gösterir. Firmalarda çalışan elemanların genellikle pazarlamacı nitelikte olmaları işin eğitim yönünü azaltmaktadır.

2.4. Batı Avrupa Ülkelerindeki Tarımsal Eğitimin Örgütlenmesi

2.4.1. Danimarka

Yayım servisi, denetimi çiftçiler tarafından yapılan bir yönetim komitesinin kontrolü altında çalışmaktadır. Örgütte 280 tanesi ulusal düzeyde çalışan toplam 3500 yayımcı görev yapmaktadır. 100 tane bölgesel şubesi olan bir "Ulusal Kalkınma Merkezine" sahiptir. Bölge yayımcıları sayıları 90 olan Danimarka Tarımsal Danışmanlık Merkezi uzmanlarıncaya desteklenmektedirler. Bölge yayımcılarının iş planı yönetim komitesine seçilen çiftçiler tarafından yapılmaktadır. Kamu yayımı ağırlıklı olarak uygulamalı araştırmalar ve eğitim ile ilgilenmekte, kırsal kalkınma çalışmaları daha çok çiftçi örgütleri tarafından sürdürülmektedir.

Yayım hizmetleri için bütçenin %37'sini oluşturan hükümet desteği 1972 yılından başlayarak azaltılmış ve 1991 yılında %14'e düşmüştür. Aynı süre içerisinde çiftçilerin düzenli ödentilerinin bütçe içerisindeki oranı %17'den %8'e inmiş buna karşılık danışmanlık hizmetleri için çiftçilerin ödediği faturaların toplam içerisindeki payı %46'dan %78'e çıkararak bütçenin en büyük kalemini oluşturmuştur. Özellikle çiftçilerin ve kooperatiflerin aldıkları teknik danışmanlık hizmetleri için herhangi bir hükümet desteği söz konusu değildir. Ulaşılan bu

düzey, yayımın tamamen özelleştirilebileceğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.⁵⁷

2.4.2. Hollanda

İki servis tarafından yayım hizmetleri sunulmaktadır. DLV (Dienst Landbouwoorrrlichting) olarak isimlendirilen ve tamamen Tarım Bakanlığının kontrolü altında çalışan bu kuruluştta 700 yayımcı görev yapmaktadır. SEV (Sociaal-Economische Voorlicting) olarak isimlendirilen ve kırsal alanın sosyo-ekonomik sorunlarının çözümüne yönelik çalışan ve kısmen çiftçilere ait bir kuruluştur. Kuruluştta 216 yayımcı görev yapmakta ve bütçenin %50'si hükümet tarafından karşılanmaktadır. En son yapılan reorganizasyon ile kamu yayımı, 240 yayımcının görev yaptığı bir "İnformasyon Merkezi" ile 180 bölge yayım merkezi oluşturularak örgütlenmiş ve masraflar hükümet tarafından finanse edilmektedir.

Özel sektör yayımı kooperatifler, firmalar, bankalar ve danışmanlar kanalıyla yapılmakta ve bu kesimde hizmet veren ve çoğu eski DLV yayımcısı olan bu grubun sayısı 3000'e ulaştığı bildirilmektedir. Başlatılan bir diğer proje ile DLV'nin tamamen özelleştirilmesine çalışılmaktadır. Birinci basamakta servisin Tarım Bakanlığından ayrılması, ikinci basamakta hükümetin onayıyla bir vakfın kurulması ve son aşamada da vakfın yayımcıların işvereni yapılması planlanmaktadır. 2003 yılı, yayım hizmetlerinin maliyetine çiftçinin katılımının %50 düzeyine ulaşması için hedef olarak seçilmiştir. Bu hedefe, uygulamalı tarımsal araştırmaların yürütüldüğü ve Tarım Bakanlığına bağlı olarak çalışan "Deneme İstasyonlarının" bütçesinin oluşturulmasında ulaşılmıştır. Bugün, bu kuruluşların bütçesinin %50'si çiftçiler, %50'si hükümet tarafından karşılanmaktadır.⁵⁸

⁵⁷ Taner KUMUK, Cemal ALTUĞ, "Türk Tarımsal Yayım Sisteminde Değişim İhtiyacı", Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi (4-6 Eylül 1996), Adana, C. 2 s. 413.

⁵⁸ Aynı.

2.4.3. İsveç

Çok sayıda organizasyon tarımsal yayım faaliyetleri sürdürmektedir. En önemlilerinden birisi de "Ulusal Board"udur. Çiftçi kooperatifleri ve ticari firmalar yıllar itibarıyla artan sayılarda yayımcı istihdam etmektedir. Bu ülkede kimi kırsal toplumların kendi yayımcılarını istihdam etmesi sıkça rastlanan bir durumdur.⁵⁹

2.4.4. İngiltere

Tarımda çalışan nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı %2.2, işletme sayısı 240. 000, mekanizasyon düzeyi çok yüksek ve toplam tarımsal üretim açısından AB ülkeleri arasında beşinci sırada olan bir ülkedir. Bu ülkede, kırsal kalkınmadan sorumlu kuruluş "Tarımsal Kalkınma ve Danışmanlık Servisi (ADAS)"dir ve Tarım Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. Temel görevleri; (1)çiftçilere hükümetin tarımsal politikaları ve çıkarılan yeni kanunlar ile uygulamaları hakkında bilgi vermek, (2) teknik yardım için başvuran çiftçilere yardımcı olmak şeklinde özetlenmektedir. Kuruluşta Araştırma ve Kalkınma Departmanında görev yapanlarla birlikte 4000 teknik eleman çalışmaktadır. 1987 yılına kadar ücretsiz hizmet veren ADAS bütçesinde, hükümet tarafından yapılan kesintilerden sonra ücreti karşılığında teknik danışmanlık hizmeti vermeye başlamıştır. Bu hizmetler içerisinde işletme ziyaretinden, pazar araştırmasına, çiftçi sorunlarının çözümüne yönelik teknolojinin temininden işletme planlamasına kadar çok geniş bir alanda hizmet sunulmaktadır. Bu hizmetler karşılığında çiftçiler tarafından ödenen faturaların toplamı ADAS'ın toplam bütçesinin %30'unu oluşturmakta ve bu oranın 1995 yılında %50'ye ulaştırılması hedeflenmektedir.

Son yıllarda ADAS'tan ayrılan 200 teknik elemanın kurduğu ve tamamen özel danışmanlık şirketleri olarak çalışan ve "İngiliz Tarımsal Danışmanlık Enstitüsü (BIAC) adı altında yeni bir örgütlenmede dikkati çekmektedir. Belli ücretler karşılığında tarım işletmelerine teknik danışmanlık

⁵⁹ Aynı.

yapan bu şirketlerin faturalarının ADAS'ın faturalarından (ADAS'ın yüksek maliyetleri nedeniyle) daha yüksek olmadığı bildirilmektedir. ADAS'tan daha ucuz hizmet sunabilmesi nedeniyle de hedefini küçük şirketlere yöneltmesi beklenmektedir. Bu beklentiye yol açan bir diğer neden de küçük işletmelerin teknik tavsiyelere büyük işletmelerden daha çok ihtiyaçları olmasıdır.⁶⁰

2.4.5. Almanya

Sekiz eyaletten oluşan Almanya'da kamu yayımındaki gelişmeler merkezîyetçilikten uzaklaşarak eyaletlerin ön plana çıkartılmasına doğru olmuştur. Bu şekilde, kırsal kalkınma çalışmalarında karar-alma yani yayım hizmetlerinin program-planlanmasından uygulamaya kadar tüm aşamalardaki kararlar eyalet yayım kuruluşlarına bırakılmıştır. Ancak, bölgesel farklılıklar nedeniyle ülkede üç farklı yayım yaklaşımının benimsenip uygulandığı görülmektedir. Örneğin, kuzeyde "Çiftçi Grupları ve Ziraat Odalarına bağlı olarak yürütülen yayım hizmetleri, güneyde eyalet yayım kuruluşları tarafından ve orta Almanya'da her iki yaklaşımın karışımı şeklinde yürütülmektedir.

1990 yılında 2750'si Ziraat Odaları tarafından istihdam edilen toplam 3323 kamu yayımcınının görev yaptığı Almanya'da, 2760 yayımcı kooperatifler, danışmanlık şirketleri, ticari firmalara bağlı olarak özel yayım hizmeti sunmaktadır. Özel sektör tarafından sunulan yayım hizmetlerinde standardın yükseltilmesi amacıyla bu elemanların denetimi Alman Tarım Birliği tarafından yapılmakta ve bu elemanların birlikten sertifika alması zorunlu kılınmaktadır. Almanya'da kamu yayım hizmeti ücretsizdir. Ancak, özellikle son yıllarda uzman elemanların Ziraat Odalarına bağlı olarak ve ücretleri çiftçiler tarafından karşılanması koşulu ile çalıştırılması yönündeki girişimlerin giderek arttığı da gözlenmektedir. Bu gelişmeler daha çok özel ihtisaslaşmaya gereksinim duyulan örneğin süt ve besi sığırcılığı, domuz yetiştiriciliği gibi alanlarda karşımıza çıkmaktadır.⁶¹

⁶⁰

Aynı.

2.4.6. Fransa

1958 yılına kadar Tarım Hizmetleri Departmanı tarafından kamu yayımı olarak yürütülen teknoloji transferi çalışmaları, önder çiftçilerin Tarım Teknikleri Merkezinden kendi işletmelerinde çalıştırılmak üzere teknik elemanlar istihdam etmesiyle şekil değiştirmeye başlamıştır. Hükümet desteği ile kurulan Ziraat Odalarının devreye girmesi ile yayım hizmetleri ağırlıklı olarak bu kuruluşa bırakılmış ve hükümetin desteği gittikçe azalarak Ziraat Odasının toplam bütçesi içerisindeki payı %30'lara düşmüştür.

Fransız Ziraat Odaları tarımsal ticaret ile ilgili 100 danışmanına ek olarak 11.000 ziraat mühendis ve teknisyen ordusu ile ülkedeki 800.000 Fransız çiftçisine ve tarım sektörüne hizmet vermektedir. Yayım hizmetlerinde kooperatifler ve ticari şirketlerinde önemli rol oynadığı bilinmektedir. Fransa tarımının bugün ulaştığı yüksek standart, Ziraat Odaları kanalıyla yürütülen yayım çalışmalarının bir sonucudur. Kamu yayımı, günlük yayım çalışmaları ile uğraşmamakta kırsal toplum politikalarına yönelik çalışmaları sürdürmektedir.⁶²

2.4.7. Portekiz

Tarım Bakanlığı bünyesinde örgütlenen yayım teşkilatı, 1991 yılında başlatılan bir program çerçevesinde özelleştirilmeye başlanmıştır. Proje temel ve uygulamalı araştırmalar hariç diğer hizmetlerin özelleştirilmesini hedeflemektedir. Bu kapsamda, yayımda hizmet veren 7. 000 teknik elemanın kooperatiflere, danışmanlık şirketlerine kaydırılmasının amaçlandığı ve cazip iş alternatiflerinin ortaya çıkmaya başlaması ile 400 yayımcının bu şirketlere transfer olmuştur.⁶³

⁶¹ Aynı.

⁶² Aynı.

⁶³ Aynı.

2.4.8. İspanya

Toplam nüfus içerisinde kırsal nüfus oranı %11 olan, çiftçiliğin kısmi bir iş olarak sürdürüldüğü ve çiftçilerin %40'ını tarım dışı işlerde çalıştığı bir ülke olan İspanya'da yayımın örgütlenmesi merkezi ve kamu yayımı şeklindedir. 1979 yılına kadar merkeziyetçi yapısını koruyan yayım teşkilatı 1979-1985 arasında 17 farklı bölge de yayım teşkilatlarını oluşturarak merkezi yönetimden bölgesel yönetime geçilmiştir. Ancak, yayım hizmetleri halen eski merkezi sistemde olduğu gibi bölge teşkilatları tarafından ücretsiz olarak verilmektedir. Çalışmalar, Kırsal Kalkınma Genel Müdürü ve 17 bölge müdüründen oluşan koordinasyon komitesi tarafından yönlendirilmektedir.⁶⁴

⁶⁴ Aynı.

BÖLÜM 3

TARIMSAL EĞİTİMİN KOOPERATİFLER TARAFINDAN YAPILMASININ GEREKLİLİĞİ VE ÖZELLİKLERİ

3. EĞİTİMİN KOOPERATİFLER TARAFINDAN YAPILMASININ GEREKLİLİĞİ VE ÖZELLİKLERİ

3.1. Tarımsal Eğitimin Kooperatifler Tarafından Yapılmasının

Gerekliliği

3.1.1. Eğitim Yeri Bakımından Gerekliliği

Eğitim yapılacak yerin belirlenmesinde göz önünde bulundurulması gereken hususlardan birisi, eğitim yapılacak yerin ulaşım yönünden rahatlıkla ulaşılabilecek yerde olmasıdır. Tarımsal kooperatiflerde yapılacak eğitimler, yerinde diğer bir deyişle kooperatifin çalışma bölgesinde yapılacağından ulaşım yönünden herhangi bir zorluk olmayacaktır.

Tarımsal kooperatiflerde yapılan eğitimler için özel bir yer sağlanmamaktadır. Eğitimler, genellikle halkın topluca buldukları köy kahvehanelerinde yapılmaktadır. Bu mekanların uygun olmaması halinde ise köydeki ilkokul da yapılmaktadır. Bu sebeple, eğitim yapılacak yerlerin temin edilmesinde zorlukla karşılaşılmamakta ve ekonomik olmaktadır.

Tarımsal eğitimler, teorik bilgilerin yanında tarla, bağ, bahçe gibi alanlarda da uygulamalı olarak yapılacaktır. Uygulamalı eğitimler, ya kooperatif

ortaklarının tarlalarında yada kooperatifin eğitim amacıyla tahsis ettiği deneme tarlalarında yapılacaktır.

Eğitimlerin yerinde yapılmasıyla hem ortakların eğitim için harcayacakları zaman azalmış olacak, hem de eğitime katılım fazla olacaktır.

3.1.2. Maliyet Açısından Gerekliliği

Kırsal alanlarda gerek kooperatif ortaklarının, gerek ortak olmayan çiftçilerin eğitim düzeylerinin düşük olması ve buna bağlı olarak okuma alışkanlıklarının olmaması, tarımsal konulardaki bilgi eksikliklerini basılı yayımlardan okuyarak giderme olanaklarını ortadan kaldırmaktadır. Bu sebeple kırsal alanlardaki kooperatif ortaklarının ve ortak olmayan diğer çiftçilerin, tarımsal konulardaki eksikliklerin eğitim yoluyla giderilmesi uygun olmaktadır. Tarımsal konulardaki eğitimler tarımsal iş takvimine göre süreklilik arz etmektedir. Yapılacak eğitimlerin eğitim ve danışmanlık şirketleri tarafından yapılması halinde ekonomik açıdan yetersiz olan kooperatifler altından kalkamayacağı yük altına girmiş olacaklardır. Tarımsal eğitimlerin kooperatifler veya kooperatif birlikleri tarafından yapılması halinde, maliyeti yüksek olan eğitim hizmetleri, daha düşük maliyetle ortaklara verilecektir.

Tarımsal eğitimlerin, kooperatifin çalışma bölgesinde yapılması ile maliyeti mümkün olduğu kadar azaltılabilecektir. Yapılacak tarımsal eğitimlerin, kooperatifin çalışma bölgesi dışında yapılması halinde, ortakların eğitim yapılacak yere taşınması, konaklama yerlerinin belirlenmesi ve yerleştirilmesi, eğitim süresince yemek ihtiyaçlarının giderilmesi gibi organizasyonların yapılması ve giderlerin karşılanması eğitim maliyetinin artmasına neden olacaktır.

3.1.3. Etkinlik Açısından Gerekliliği

Kooperatif ortakları aynı zamanda kooperatifin de sahibidirler. Sahibi oldukları kuruluşun, ortaklarına faaliyet konuları ile ilgili yeni bilgiler aktarması, veya bazı tarımsal teknik bilgileri hatırlatması, tarımsal iş takvimine bağlı olarak

yapılacak faaliyetler hakkında sürekli bilgi vermesi ortakların kooperatiflerine sahip çıkarak, kooperatiflerine bağlılıklarını arttıracaktır.

Kooperatif ortakları için, kooperatifin bu tür çalışmaları, kooperatifleri bulunmayan diğer köyler arasında bir onur vesilesi olacak ve bu durum ortakların çalışmalarını olumlu bir şekilde etkileyerek üretimde artış sağlayacaktır.

Tarımsal alanlardaki küçük çiftçi aileleri, genel olarak atadan kalma tarımsal uygulamalarla faaliyetlerini sürdürmekte ve yeterli teknik tarımsal bilgilere sahip bulunmamaktadırlar. Kültürel açıdan da şüpheci ve muhafazakar olup, yeni bilgi, teknik ve metotları uygulama eğilimleri taşımamaktadırlar. Kırsal alanlardaki bu kimselere resmi kaynaklar vasıtasıyla yapılacak tavsiyeler de, çok az ilgi çekmektedir. Bu sebeple, kendi kuruluşları olan kooperatifin tüzel kişiliğinin önderliğinde onlara yeni teknik ve yöntemleri benimsetmek daha kolay olacaktır.

3.1.4. Devlet Desteğinin Kolaylığı Açısından Gerekliliği

Tarımsal amaçlı kooperatifler, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca geliştirilen tip projeleri uygulamaları halinde, Devlet Yardımı Yönetmeliği çerçevesinde kredi kullanılmaktadır.

Bakanlık, son yıllarda projelerden faydalanacak olan kooperatif ortaklarından, uygulanan proje ile ilgili herhangi bir eğitimden geçip geçmediği konusunda sertifika istemektedir. Sertifikaya sahip olmayan ortaklar eğitimden geçirilerek, sertifika almaları halinde, proje kapsamında kredi kullanılmaktadır.

3.1.5. Sektör Bölümlendirmesi Açısından Gerekliliği

Tarımsal amaçlı kooperatiflerin kuruluş amaçları, ortakların her türlü bitkisel, hayvancılık, ormancılık, konularındaki üretimi geliştirme ve ihtiyaçları ile ilgili temin, tedarik, işletme, pazarlama, değerlendirme faaliyetlerinde bulunmaktır. Çalışma konuları arasında ; Tarımda her türlü verimliliği artırıcı tedbirleri almak, bitki, hayvan, su, arıcılık, meyvecilik, çiçekçilik ve diğer

ürünlerin verimli bir şekilde yetiştirilmesi ile ilgili her türlü teknik faaliyetlerde bulunmaktadır.

Tarımsal kooperatifler çalışma bölgesinde ortaklarının tarımsal faaliyetleriyle ilgili konularda etkinlik gösterirler. Kooperatiflerin çalışma bölgelerinde yetiştirilen ve üretilen tarımsal ürünlerin çeşitliliği kadar, eğitim konuları da belirlenecektir. Belirlenen eğitim konuları tüm ortakları ilgilendireceğinden kooperatif ortaklarınca eğitime katılım fazla olacaktır.

3.1.6. Tarımsal Eğitimlerin Yetersiz Oluşu Açısından Gerekliliği

Kooperatif Ortaklarına veya kooperatif ortağı olmayan çiftçilere tarımsal konularda eğitim veren kuruluşların başında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı gelmektedir. Bakanlığın İl düzeyindeki Çiftçi Eğitimi Yayım Şube Müdürlükleri, belirli programlar çerçevesinde çiftçilere tarımsal konularda eğitimler vermektedirler. Ancak personel ve ekipman eksikliği nedeniyle, eğitim ihtiyacını karşılayamamaktadır. Bu sebeple yapılan tarımsal eğitimlerin yeterli olduğu söylenemez.

Tarımsal eğitim yapan kar amaçlı kuruluşlardan, özel danışma firmaları, tarıma dayalı sanayi ürünlerini işleyen ve pazarlayan firmalar, tarımsal üretime girdi sağlayan firmaların yapmış olduğu eğitimlerin de, yeterli olduğu söylenemez.

Tarımsal eğitimdeki bu eksikliği gidermenin en iyi yolu tarımsal eğitimlerin kooperatif veya kooperatif üst birlikleri tarafından da yapılmasıdır.

3.1.7. Kooperatifçilik İlkeleri Açısından Gerekliliği

1995 yılında belirlenen kooperatifçilik ilkeleri öncesi durumunda "Kooperatif eğitiminin geliştirilmesi " diye ifade edilen beşinci ilke, kooperatif ortaklarına, çalışan yönetici ve personele, ortak olmayan halka kooperatifçilik eğitimi verilmesini kapsamaktaydı. ICA'nın 31. Kongresinde (20, -23 Eylül 1995) yine beşinci ilkede eğitime yer verirken, ilke "Eğitim, öğretim ve bilgilendirme " biçiminde ortaya konmakta olup, şöyle açıklanmaktadır; Kooperatifler ortaklar,

seçilen temsilciler, yöneticiler, ve çalışanlar için eğitim ve uygulama olanağı sağlayarak, kooperatifin gelişmesine etkin şekilde katkıda bulunabilirler.⁶⁵

Kooperatifçilik eğitimi dünyada kooperatif hareketinin başladığı yıllardan beri üzerinde önemle durulan ve gün geçtikçe önemi artan bir konudur. Temel unsuru insan olan kooperatiflerin teknik, mali ve hukuki yönlerden ne kadar desteklenirse desteklensin, eğitim konusuna yeterince önem verilmedikçe, başarıya ulaşması mümkün değildir. İnsanı eğitmenin amacı, istenen özellikleri ona kazandırmak, istenmeyenleri ise önlemektir. Kooperatiflerin yapacağı eğitimden de beklenen kooperatifleri başarılı yapacak yetenekleri insanlara kazandırmaktır.

Kooperatiflerin temelinde gönüllülük esası bulunmaktadır. Ortaklar kooperatifin yapacağı tarımsal eğitime de gönüllü olarak katılacaklardır. Ortaklar eğitime katılmaları için zorlanamaz.

Kooperatiflerde ortakların koydukları sermaye ne kadar olursa olsun eşit haklara sahiptirler. Kooperatifin yapacağı eğitimlerden de ortaklar, eşit şekilde faydalanabileceklerdir.

Kooperatifler birbirleriyle, üst kuruluşlarıyla ve diğer ülkelerdeki kooperatiflerle iş birliği içinde bulunarak ortaklarına daha iyi eğitim hizmetleri sunabileceklerdir.

3.2. Tarımsal Eğitimin Kooperatifler Tarafından Verilmesi İle

Sağlanacak Faydalar

3.2.1. Ortaklar Açısından

Tarımsal kooperatiflerin kurulduğu kırsal alanlarda, eğitim düzeyi genelde düşük seviyededir. Eğitim verilecek ortakların eğitim seviyeleri itibariyle fazla bir gruplaşma olmayacak ve eğitilecek ortaklar eğitim seviyelerine göre homojen bir yapı oluşturacaklardır. Kooperatif ortaklarına verilecek eğitimler,

⁶⁵ Ahmet ÖZÇELİK, "Kooperatifçilikte Başarının Şartı; Eğitim", *Karınca Dergisi*, S. 715, s. 11.(Temmuz 1996)

ortakların eğitim seviyeleri dikkate alınarak kolay ve anlaşılır sade bir anlatımla yapılmalıdır.

Kooperatif ortaklarının sosyo-ekonomik durumlarındaki farklılık da verilecek eğitim konularını etkilemektedir. Örneğin, traktör bakımı konusunda verilecek eğitimlere traktör sahibi olan ortaklar ilgi duyacak ve katılacaklardır. Traktörü olmayan ortaklar bu eğitime ilgi duymayacaklardır.

Kooperatif ortakları genelde belirli bir yaşın üzerinde olduğundan yetişkin insanlardır. Bu itibarla kooperatif ortakları genelde aynı yaş grubuna dahil edilebilirler.

Verilecek tarımsal eğitimlerin konularının, kooperatif ortakları tarafından ve ortakların ihtiyaçlarına göre belirlenecek olması, yapılacak eğitimin en önemli özelliklerinden birisidir. Kendi isteklerine göre belirlenen eğitim konuları ortakların ilgisini daha çok çekecektir.

3.2.2. İş Takvimi Açısından

Kooperatifler tarafından yapılacak eğitimler tarımsal faaliyetler öncesinde iş takvimine göre düzenlenecektir. Henüz tarımsal faaliyetler başlamadan önce kooperatif ortakları yapacakları tarımsal faaliyetlerle ilgili olarak bilgilendirilmiş ve eğitilmiş olacaktır.

3.2.3. Süreklilik Açısından

Tarımsal iş takvimine göre yapılacak eğitimler süreklilik arz etmektedir. Hangi ürün olursa olsun ekimden hasadına hatta ambalajlanmasına kadar geçen sürelerdeki yapılacak işler hakkında sürekli olarak ortaklar bilgilendirilmelidir. Kooperatif faaliyetlerini sürdürdüğü sürece eğitim de sürecektir. Eğitim kooperatifin temel fonksiyonları arasına girecektir.

3.2.4. Eğitim Teknolojileri Açısından

Tarımsal eğitimlerin verilmesinde bireysel ve grup eğitim metotları uygulanmaktadır. Bu eğitimler de ortaklar, verilen tarımsal teorik bilgileri, demonstrasyon bahçelerinde uygulama imkanını bulacaklardır.

3.3. Kooperatifler Tarafından Yapılacak Eğitimin İlkeleri

Kooperatiflerin başarılı olmaları, kooperatifçilik ilkelerine göre işletilmelerine bağlıdır. Bu ilkelerden birisi de eğitim ilkesidir. Eğer eğitime gereken önem verilmezse, kooperatifler yasal, mali ve teknik konularda ne kadar yardım görürlerse görsünler, yetersiz yöneticilerin alacakları kararların, bilgisiz memurlar ve işçiler tarafından uygulanması kooperatifleri zor duruma sokar.

Kooperatifçilik eğitimlerinde başarılı sonuçlar alınabilmesi için bazı ilkelere uyulması zorunluluğu vardır.

Kooperatifçilik eğitim ilkeleri⁶⁶

- 1 - Ortakların anlayış düzeyine inme,
- 2 - Yapararak öğrenme,
- 3 - Eğitimde süreklilik,
- 4- Grup eğitimi.

Ortakların Anlayış Düzeyi: Kooperatifçilik eğitiminin başarılı olabilmesi, verilecek eğitiminin ortakların seviyesine inebilmesine bağlıdır. Eğitimci, öncelikle ele aldığı topluluğun seviyesini tespit etmeli ve programını ona göre hazırlamalıdır.

Eğitim programları ortakların anlayabileceği düzeyde yapılmalıdır. Aksi takdirde eğitime tabi tutulan ortakların hiç bir şey anlamadan eğitim

⁶⁶ I. Cevat AKYOL, "Kooperatif Yöneticilerinin Eğitimi", *Kooperatifçilik Der.* , S. 20, (Nisan-Haziran1973), s. 9-10.

programlarını bitirmeleri hem maddi açıdan hem zaman açısından bir kayıp olacak hem de eğitim amacına ulaşmayacaktır.

Yaparak Öğrenme: Yaparak öğrenme, kişilerin teorik bilgilerle öğrendiğini uygulayarak deneyim kazanmasıdır. Bir kişiye teorik olarak birçok şeyler vermek mümkündür. Ancak, bir işin en iyi şekilde öğrenilmesi o işi bizzat yaparken olur.

Bir kişi kooperatifçiliğin ne demek olduğunu bilebilir. Ancak kişiler kooperatif ortağı olarak, kooperatifin yönetimine girmeleri halinde kooperatifin değerini çok daha iyi anlayabilirler. Böyle bir etkinliğe katılmayan ortakların zamanla kooperatife olan bağlılıkları azalabilir.

Bir kısım ülkelerde kurulan kooperatifler, ortakları temsilen hükümet memurları tarafından yönetilmiş ve ortaklar, yönetimde, pasif duruma düşürülmüştür. Bu durumda, ortaklar, faaliyetlere iştirak edemediklerinden, eğitimin, yaparak öğretme fonksiyonundan faydalanamamışlardır.⁶⁷

Özellikle tarımsal konularda yapılacak eğitimlerin yaparak öğrenme metoduyla yapılması büyük yarar sağlayacaktır. Örneğin, meyve ağaçlarında budama konusunda yapılacak eğitim, teorik olarak ne kadar anlatılırsa anlatılsın pek başarı sağlamayacaktır. Konuların teorik olarak anlatılmasından sonra bir meyve bahçesinde eğitilenlere budamanın uygulamalı olarak yaptırılması ile eğitimin başarısını artırmış olacaktır.

Eğitimde Süreklilik: Kooperatifçilik eğitiminde önemli bir ilke de yapılan eğitimin sürekli olmasıdır. Ortaklara bir defa veya birkaç defa verilen eğitimle, kooperatifçilik hakkında bazı fikirler verildi diye eğitime son vermek hatalı bir davranış olacaktır.

Yarım kalan bir eğitimin sonunda, ortaklar, kooperatiflerini sadece kendilerine bazı kişisel yararlar sağlayan kuruluşlar olarak görmekten öteye gidemezler.⁶⁸

67

Aynı.

68

Aynı.

Tarımsal konulardaki faaliyetler her yıl aynı işlerin tekrarı olmaktadır. Tarımsal iş takvimi içerisinde yapılacak faaliyetlerden kısa bir süre önce eğitim yapılarak ortaklar eğitilmelidir.

Grup Eğitimi: Kişiler bir grup içinde bir araya gelirler, gruba ait olarak grupsal kararlar alırlar, grup olarak faaliyette bulunurlar ve grubun başarısı ve refahı grubu oluşturan bireylerce temel amaç olarak alınır.

Bireysel eğitim yönteminin, hem zaman açısından hem de kıt eğitim olanakları açısından, çok masraflı olduğu ve çok sınırlı sayıda çiftçiye ulaştığı görülmüştür.

Grup metodu daha kapsamlı eğitim imkanı ortaya koyar ve bu nedenle daha az maliyetli ve daha etkilidir.

Gruplar, çiftçilerin dinleyebileceği, tartışabileceği ve eğitim faaliyetlerine katılıp katılamayacağına karar verebileceği, daha etkili bir öğrenme çevresi ortaya koymaktadır.

Grup metodu, benzer problemlere sahip çiftçileri bir araya getirir. Bu gibi problemler genellikle ortak faaliyet getirmekte ve böyle bir faaliyet belirli problemlerin zorlukları karşısında sıkıntıya düşen tek bir birey yerine bir grup tarafından daha etkili bir şekilde yerine getirilmektedir.

3.4. Tarımsal Eğitimin Kooperatifler Tarafından Yapılabilirliği

3.4.1. Kooperatiflerin Örgütlenmesinden Yararlanarak Eğitimlerin Yapılabilirliği

Gelişmekte olan ülkeler, kooperatif kanunlarını kooperatifçilik hareketinin hızlanması için yeterli görmekte olup, kooperatifçilik eğitimine gereken önemi vermemektedirler.

Gelişmiş ülkelerde devletler, kooperatiflerin çalışmalarına müdahale etmeyip, ancak kooperatiflere eğitim, mali, teknik ve kooperatifleri koruyucu kanunların yürürlüğe konulması hususlarında yardım etmektedirler. Bu ülkelerde eğitimlerin büyük bir bölümü, kooperatiflerin üst kuruluşları olan bölgesel ve milli kooperatif birlikleri tarafından yapılmaktadır.⁶⁹

Bu ülkelerde kooperatifler, üst örgütlenmelerini zamanında tamamlayıp güçlü bir organizasyon oluşturmuş olup, ortakları olan kooperatiflere her türlü eğitim hizmetlerini sunmaktadırlar.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde üst örgütlerin bu seviyeye ulaşmamlarının bir çok nedenleri vardır. Bu nedenlerin başlıcaları;

- Kooperatiflerin dağınık olarak sektörel bazda örgütlenmeleri,
- Üst örgütlerini tamamlamamış veya çok geç tamamlamış, olmaları,
- Kooperatif anlayışının yeterince gelişmemesi.⁷⁰

Yukarıda sayılan nedenler ülkemizde de etkilidir.

3476 Sayılı Kanunla Değişik 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununda eğitimle ilgili olarak,

⁶⁹ Şimşek ARMAN, "Kooperatif Eğitimin Önemi", **Karınca Dergisi**. S. 710, s. 37, (Şubat 1996)

⁷⁰ Şevket YILDIRIM, "Kooperatif Kuruluşlarda Başarının Araştırılmasına Yönelik Önlemler", **Milli Produktivite Merkezi**. Yayın No:477, s. 41.

Madde 72- Konuları aynı veya birbirleriyle ilgili nitelikte olan 7 veya daha çok kooperatif tarafından, birlikler kurulabileceği ana sözleşmelerinde tespit edilebilir. Bu birlikler kooperatif şeklinde kurulur. İlgili bakanlık tarafından bölgeler belirlendiği takdirde, bu bölgelerde aynı çalışma konularına sahip birden fazla kooperatif birliği kurulamaz .

Madde 75- Kooperatif merkez birlikleri kendisine bağlı birlik ve kooperatifleri denetler ve bunların eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını karşılar. . . hükmü bulunmaktadır.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı kanununun 72. Maddesi gereğince, Tarım Kooperatifleri Birliği için 41 bölge, Ormancılık Kooperatifleri Birliği için 29 bölge, Hayvancılık Kooperatifleri Birliği için 29 bölge, El Sanatları Kooperatifleri Birliği için 18 bölge, Sulama Kooperatifleri Birliği için 25 bölge, Su Ürünleri kooperatifleri Birliği için 19 bölge ve bu bölgelere bağlı illeri tespit ederek yürürlüğe koymuştur.

Ülkemizde Tarımsal Kooperatif Birliklerinin sayısal durumları şöyledir.⁷¹

TABLO : 8 TÜRKİYE’DE TARIMSAL KOOPERATİF BİRLİK TÜRÜ VE SAYILARI

Birliğin Türü	Birlik Sayısı	Merkez Birlik Sayısı
Tarım Kooperatifleri Birliği	22	-
Hayvancılık Kooperatifleri Birliği	3	-
Ormancılık Kooperatifleri Birliği	9	1
El Sanatları Kooperatifleri Birliği	-	-
Sulama Kooperatifleri Birliği	7	-
Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	5	-
Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği	1	-
Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği	16	1
Tarım Satış Kooperatifleri	16	-

Önemli olan eğitimi kimlerin ve hangi kurumların vereceğinin belirlenmesidir. Esas olan, eğitiminin doğrudan doğruya kooperatif örgütler tarafından, yani kooperatif üst birlikleri tarafından uygulanmasıdır.

⁷¹ Esen FİGEN, "1163 Sayılı Kooperatifler Kanununa Tabi Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin Dikey Teşkilatlanması", **Karınca Dergisi**. S. 740, s. 17, (Ağustos-1998.)

Ülkemizde, kooperatifler üst birliklerinin kuruluşlarını henüz tamamlayamadıklarından, eğitim programlarını hazırlayıp uygulayacak durumda değildirler. Ancak bazı kooperatif üst birlikleri kendi bünyelerinde hizmet içi eğitim şeklinde uygulamalar yapmaktadırlar. Yapılan bu eğitimlerde yönetici ve personel eğitimine önem verilmekte olup, ortakların tarımsal konulardaki eğitim göz ardı edilmektedir.

Eğitim maliyetlerinin çok yüksek olması sebebiyle eğitim hizmetleri kamu kuruluşları tarafından ücretsiz olarak yürütülmektedir. Ücretsiz hizmet insan doğası gereği caziptir, ancak sonsuza kadar sürmesi olası değildir.

Kooperatifler üst birlik kuruluşlarını en kısa zamanda tamamlayarak devletin yürüttüğü eğitim hizmetlerini üstlenmelidir. Kamu yayımı küçülerek ve belli alanlardan çekilerek çiftçi örgütlerini devreye sokmalıdır.

Dikey teşkilatlanmalarını tamamlayan kooperatif kuruluşlardan hangisinin tarımsal eğitim programlarını uygulayabileceği aşağıda incelenmiştir.

3.4.1.1. Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği

1581 sayılı yasa gereğince kurulan Tarım Kredi kooperatifleri dikey teşkilatlanmasını tamamlayarak 16 adet Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği ve bir adet Merkez Birliği kurulmuştur. 1977 yılından beri eğitimler Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğince yürütülmektedir. Birlik eğitim amacıyla üç eğitim merkezine sahiptir. Eğitimlerin çoğu personel ve yöneticilerinin eğitimine yönelik olarak yapılmaktadır. Bunların yanında ortaklarının mesleki ve kültürel konular ile ilgili faaliyetlerde bulunmak amacıyla kurslar, seminerler, toplantılar ve ayrıca uzun süreli eğitim programları düzenlemektedir.

Tarım Kredi Kooperatifleri Birlikleri her ne kadar ortaklarına tarımsal konularda eğitim faaliyetlerinde bulunmamakla birlikte, mevcut diğer kooperatif kuruluşları arasında tarımsal eğitim programını uygulayabilecek örgütsel yapıya sahip kooperatiflerdir.

Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğince hazırlanacak eğitim programları Bölge Birlikleri aracılığıyla uygulanabilme olanağı bulunmaktadır.

3.4.1.2. Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri

Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri 17 birlik halinde 14 Genel Müdürlük bünyesinde teşkilatlanmıştır. ⁷² Ülkemizde önemli bir yeri olan Tarım Satış Kooperatifleri bir pazarlama niteliği göstermekte ve yerine getirdiği hizmetler açısından tümüyle pazarlama hizmetlerine yönelmiştir. ⁷³

1993 Yılından itibaren TARİŞ Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan İncir, Pamuk, Üzüm, Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri ortaklara yönelik tarımsal eğitimler yapmaktadırlar

Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri narenciye, pamuk, yerfıstığı, fındık, ayçiçeği, zeytin kuru üzüm gibi ihraç niteliği olan ürünlerin pazarlamasına yönelik çalıştığından, ortaklarına belli bir standartta ürün yetiştirilmesi amacıyla tarımsal eğitim yapabilir.

Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin de Tarım Kredi Kooperatifleri Birlikleri gibi üst birlik teşkilatlanmasını tamamlamış olması, ortaklarına tarımsal eğitim yapabileceği izlenimini yaratmaktadır.

3.4.1.3. Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği

28 adet Pancar Ekicileri Kooperatifinin bir adet üst birliği bulunmaktadır. Kooperatifçilik eğitimi veren kooperatif kuruluşlar arasında Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği (Pankobirlik) de yer almaktadır. Pankobirlik, genellikle kooperatif çalışanlarına hizmet içi eğitim programları yapmaktadır. Yayınladıkları Haber Bülteni ile ortaklarını tarımsal konularda bilgilendirmektedir. Ortaklarına tarımsal konularda eğitim yapmamaktadırlar. Dikey örgütlenmelerini tamamlamış olan pancar ekicileri kooperatifleri birliğinin

⁷² Ziya ÇAĞLAR, *Kooperatifler mevzuatı*, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, NO:79, s. 38, Ankara 1992.

⁷³ Rıdvan KARALAR, *Teoride ve Türkiye Uygulamasında Tarımsal Pazarlama Açısından KOOPERATİF İŞLETMELER*, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, No:126/76, s. 125, Eskişehir-1975.

ortaklarına tarımsal eğitim konusunda eğitim programını uygulayabilecek elverişli bir yapıya sahiptir.

3.4.1.4. Ormancılık Kooperatifleri Birliği

Tarımsal kalkınma kooperatiflerinden, faaliyetleri orman ürünleri olan kooperatiflerin, 9 adet üst birlikleri olup, 1997 yılında Merkez Birliklerini kurarak dikey teşkilatlanmalarını tamamlamışlardır. Henüz eğitim konusunda ortaklarına hizmet verememektedirler. Ekonomik açıdan yetersiz oluşlarından dolayı ortaklarına eğitim programları uygulayabilmeleri çok kolay değildir.

3.4.1.5. Sulama Kooperatifleri Birlikleri

Sulama kooperatiflerinin halen 7 adet sulama kooperatifleri birliği bulunmakta olup, henüz merkez birliklerini kuramamışlardır. Sulama kooperatifleri birliklerinin de, ortaklarına eğitim programları uygulayabilirliği bulunmaktadır.

3.4.1.6. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği

Birim kooperatiflerin bölgelerinde üst birliklerini, üst birliklerin de merkez birliklerini oluşturmasıyla kooperatifler dikey örgütlenmelerini tamamlamış olacaktırlar.

1163 Sayılı Kooperatifler Kanununda "Kooperatif merkez birlikleri kendisine bağlı birlik ve kooperatifleri denetler ve bunların eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını karşılar " hükmü bulunmaktadır. Bu sebeple kooperatif ve kooperatif birliklerinde eğitimlerin Merkez Birliğince yapılması uygun olacaktır. Birim kooperatiflerin dikey örgütlenmelerini henüz tamamlayamadıkları göz önüne alındığında kısa dönemde eğitimlerin Türkiye Milli Kooperatifler Birliği tarafından yapılabilirliği bulunmamaktadır. Kooperatiflerin dikey teşkilatlanmaları tamamlandığında eğitimlerin Türkiye Milli Kooperatifler Birliği tarafından yapılması uygun olacaktır.

3.4.2. Örgütlenerek Yapılacak Eğitimler

3.4. 2.1. Eğitim Kooperatifleri

Dikey örgütlenmelerini henüz kuramamış kooperatifler eğitim konusundaki ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak bir araya gelerek eğitim kooperatifi kurabilirler. Ülkemizde eğitim kooperatifleri bulunmasına karşılık, henüz tarımsal amaçlı kooperatiflerin eğitimi ile ilgili kooperatif bulunmamaktadır.

Eğitim kooperatiflerinin ortakları birim kooperatifler olmalıdır. Eğitim kooperatiflerinin faaliyet alanları bir veya birkaç ili kapsayacak şekilde bölgesel bazda faaliyet göstermelidir.

Eğitim kooperatiflerinin asıl amacı ortaklarına eğitim ve danışmanlık hizmeti sunmaktır. Eğitim kooperatifleri ortaklarının eğitim gereksinimlerini karşılamak üzere kendi eğitim sistemlerine sahip olmalıdır. Eğitim kooperatifleri de dikey örgütlenmelerini tamamlayarak merkez birliğini oluşturmalıdır.

Tarımsal amaçlı kooperatifler bölgesel veya şehirler bazında işbirliği yaparak kendilerine genel kooperatifçilik ve tarımsal konularda eğitim hizmeti sunacak özel bir eğitim vakfı da kurabilirler.

Gelişmiş Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da hem kooperatif ortaklarına yönelik hem de kooperatif yöneticilerini eğiten eğitim kooperatifleri bulunmaktadır.

Ülkemizde eğitim kooperatifçiliği çok yenidir. Eğitim ve öğretim devlet tarafından yapılması zorunluluğu kaldırılarak bu alanda da özel şirketlerin, vakıfların ve kooperatiflerin faaliyet gösterebileceği yasal olarak belirtilmiştir.

3.4.2.2. Kooperatiflerin Eğitim Konusunda Çeşitli Kuruluşlarla

İşbirliği Yapması

Ülkemizde kooperatifler ve kooperatif üst birlikleri, henüz eğitim hizmetlerini sürekli olarak sunabilecek uzmanlara sahip değildirler. Bu nedenle eğitim hizmetlerinin verilebilmesi için kooperatifler, üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içerisinde bulunmalıdırlar.

Kooperatifler ve üst birlikler eğitim hizmetleri konusunda, yasal mevzuatı yürüten ve denetim yönünden bağlı bulunduğu Tarım ve Köyişleri Bakanlığındaki kooperatiflerle ilgili, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak durumundadırlar. Kooperatiflerin mevzuatla ilgili sorunlarının çözümünde bu kurumun ve kuruluşlarının görüşlerine ve bilgilerine ihtiyaç duymaktadırlar.

Tarıma dayalı sanayi ürünlerini işleyen ve pazarlayan firmalar, tohum ilaç, alet-ekipman ve yem gibi girdi sağlayan firmalar ile işbirliği yaparak kooperatif ortaklarının teknik konularda eğitilmesini sağlayabilirler.

Kooperatif ve üst birlikleri, bölgelerindeki çiftçi birlikleri ile işbirliği yaparak ortaklaşa eğitim programları yapabilirler.

3.4.2.3. Eğitim ve Danışmanlık Şirketlerinden Yararlanma

Birim kooperatiflerin ortaklaşa olarak finansmanını sağladıkları bir danışman kişi veya kuruluş ile anlaşarak eğitim hizmeti sağlayabilirler.

Eğitim danışmanlık şirketleri, eğitim programını uygulayacakları kitleyi çok iyi tanımalı, hedef kitleye uygun eğitimci görevlendirmeli uygun yöntem ve teknikleri uygulamalıdır. Verilecek eğitim konuları konusunda ortakların ihtiyaç duyduğu alanların seçilmesine özen gösterilmelidir. Ancak, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin fiyatı yüksektir. Bu nedenle özellikle küçük çiftçiler bu yolu pek kullanamazlar. Bunlar için eğitimin kooperatifler tarafından yapılmasının pek çok yararı vardır.

BÖLÜM : 4

TARIMSAL KOOPERATİFLERDE YAPILABİLECEK EĞİTİM PROGRAMI ÖNERİSİ

4. EĞİTİM PROGRAMI ÖNERİSİ

4.1. Eğitim İhtiyacının Belirlenmesi

4.1.1. Hedef Kitle İle İlgili Bilgilerin Toplanması

Eğitim programları hazırlanmadan önce mevcut durumun analiz edilmesi gerekir. Çiftçilik sorunları ve sebepleri anlaşılmalı ve yöredeki doğa, insan ve diğer kaynaklar belirlenmelidir.

Eğitim programının hazırlanmasında sorumlu olan kişinin, yörede yaşayan halk, kullandıkları çiftçilik sistemleri, doğal kaynaklar ve yörenin kalkınması için mevcut olan imkanlar hakkında bir çok bilgiye ihtiyacı vardır. Eğitime olan gereksinimi iyi bir şekilde anlayabilmesi için; toplumun sosyal yapısı, sosyal kültürü, çiftçilik sistemleri, eğitim ve okuma-yazma seviyesi, çiftliklerin büyüklükleri, yöredeki haberleşme kanalları, ulaşım imkanları, mahalli kredi sistemleri, pazarlama, sağlık ve beslenme seviyesi, yetiştirilen ürünler ve hayvancılık gibi konularda bilgiye ihtiyaç olacaktır. Bu bilgiler, toprak sınıflandırma raporları, arazi kullanımında yapılan araştırmalar, çiftlik amenajman çalışmaları ve sosyal araştırmalar geçmiş hakkında çok faydalı bilgiler sağlayabilir. Araştırmayı yapanlar bu bilgilerin çoğunu yörede yaşayan çiftçilerden ve yöre liderlerinden de elde edebilirler. Halk toplantılarında, grup tartışmalarında ve çiftçilerle şahsi görüşmelerde de sorular sorularak yörenin sosyal, tarımsal ve ekonomik özelliklerini iyi bir şekilde anlamalıdır.

Hedef kitle ile ilgili sorulabilecek sorular!⁷⁴

- . Hedef kitleyi oluşturanların sayısı nedir?
- . Coğrafi olarak nerelerde bulunmaktadır?
- . Belli başlı özellikler nelerdir. (Yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, finansman kaynakları, tesisler)
- . Konu hakkında ne kadar bilgileri var?
- . Konuyla ne kadar ilgilidirler?
- . Konunun önemini ne kadar anlamışlardır?
- . Konu hakkında düşünce ve fikirleri nelerdir?
- . Konuyla ilgili halihazırdaki uygulamaları nelerdir?
- . Konuyla ilgili ne gibi beceri ve kabiliyetleri vardır veya yoktur?
- . Konuyla ilgili aileleri ve arkadaşları nasıl etkilenebilir?
- . Konuyla ilgili alışkanlıklar nasıl, kişileri nasıl etkileyebilirler?
- . Enformasyon ile ilgili hangi kaynağa gidebilirler?
- . Bunlar için hangi grup veya kuruluşlar önemlidir?
- . Hangi yayım kaynağını kullanırlar?
- . Eğitim kuruluşları hakkında fikirleri nelerdir?
- . Normalde konuyla ilgili kararları ne zaman alırlar ve faaliyetleri ne zaman yaparlar?

Konuyla ilgili sorulabilecek sorular!

- . Hedef kitle konuya ne kadar aşinadır?
- . Nasıl görülür? Tanımlamak ve görmek ne kadar kolaydır?
- . Ne derece de hazır olarak demostre edilebilir?
- . Bunun dayandığı bilimsel temel ne kadar kuvvetli veya zayıftır?
- . Hedef kitlenin mevcut deneyimi ve diğerleri ile ne dereceye kadar birleştirilebilir veya karışabilir?
- . Hedef kitlenin üyelerine ne kadar fayda sağlar?
- . Anlamak ve kullanmak ne kadar basit veya karışıktır?
- . Ne kadar para gerektirir?

⁷⁴ TKB. Tarımsal Yayım El Kitabı, TYUAP. Yayınlan,(No:295,Seri-3,s. 173)

. Ne derece bölünebilir? Değişik aşamalarda kullanılabilir mi veya tek bir faaliyette mi gereksinim duyulur?

Durum ile ilgili sorulacak sorular;

- . Problem ne derecede önemlidir? Veya imkanı ne derece büyüktür?
- . Problemi ve imkanı ne doğurmuştur?
- . Yayın kuruluşları ve diğerlerinin problemi veya fırsatı belirlemede geçmiş zamanlardaki faaliyetleri nelerdir?
- . Bu faaliyetlerin sonuçları neler olmuştur?

4.1.2. Hedef Kitle ve Özellikleri

Tarımsal amaçlı kooperatiflerin tarımsal konularda eğitilmelerine geçmeden önce eğitim verilecek kitleyi tanımak gerekir. Tarımsal kooperatiflerde eğitim verilecek kitle kooperatif ortaklarıdır. Bu nedenle eğitim programları hazırlanmadan önce, eğitim verilecek kooperatif ortaklarının genel yapılarını tanımalıyız.

Eğitim programına alınacak kooperatif ortaklarının demografik, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel açılardan incelenmesi gereklidir. Bu incelemeler sonunda ortaklara, daha etkin eğitim verilebilmesi için eğitim yöntemleri ve araçları belirlenebilecektir.

Ülkemizde tarımsal yapı içerisindeki çiftçilerin eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Kırsal alanlardaki çiftçiler genelde atadan kalma yöntemlerle tarımsal faaliyetlerde bulunmaktadır. Tarımsal alanlardaki teknolojik gelişmeler, okuma alışkanlıklarının bulunmaması sebebiyle takip edememektedirler.

Kırsal alanlarda kooperatif ortakları genelde erkeklerdir. Kadınların tarımsal amaçlı kooperatiflere ortak olması sıkça rastlanan durum değildir.

Kooperatif ortakları genelde belirli bir yaşın üstündeki yetişkin insanlardır. Aynı yaşta veya yakın yaşlarda olan yetişkinler genellikle benzer ilgi ve davranışlara sahiptirler. Verilecek eğitimlerde grupların oluşturulmasında genelde sorunla karşılaşılmamaktadır.

Kooperatif ortaklarının tamamının ekonomik olarak gelir düzeylerinin yüksek veya tamamının aynı düzeyde olması beklenemez. Gelir düzeyi yüksek olan ortaklar iyi bir öğretime sahip,büyük arazi varlığı,kredi ve girdi bulma imkanına sahiptirler. Gelir düzeyleri düşük olan çiftçiler temelde daha az bilgiye sahip,daha çok geçinebilecek seviyede çiftçilik yapan çiftçilerdir. Kaynakları özellikle arazi ve kapital olarak çok azdır. Bilgi düzeyleri düşüktür. Teknolojik yeniliklere ve verilecek eğitimlere karşı isteksiz davranırlar.

Tarımsal amaçlı kooperatiflerin çalışma alanındaki kişilerin tamamının ortak olmaları beklenemez. Kooperatifin çalışma alanı içerisinde ortak olmayan veya olamayan kişilerin durumunun incelenmesi gerekir.

Kooperatif ilkeleri arasında serbest giriş ilkesi bulunmakla beraber kooperatif ana sözleşmelerinde kooperatife ortak olabilmek için kuruluş gayesine göre belirli şartlar aranmaktadır. Fakat bu özel durum serbest giriş ilkesiyle karıştırılmamalıdır.

Kooperatif kuruluşu tamamlandığı halde ana sözleşmenin getirdiği kısıtlamalar nedeniyle,kooperatifin çalışma bölgesinde,ortak olmayan kişiler bulunabilir. Bu kısıtlılık halinin sürekli olacağı anlamına gelmemelidir. Örneğin, sulama kooperatiflerinde ortak olma şartlarından birisi kooperatifin sulama sahasını gösteren harita içerisinde arazi sahibi olmak ve arazi üzerinde bizzat tarım üretimi yapmak veya kiracı yahut ortakçı vasıtasıyla yaptırmaktır. Bu durumda olan kişilerin kısıtlılık hali sulama sahasından arazi temin edildiğinde ortadan kalkacaktır.

Tarımsal kalkınma kooperatiflerinde ise ortak olma şartları içerisinde kooperatifin çalışma bölgesi içinde en az bir yıl ikamet etmiş olma şartı bulunmaktadır. Kooperatif çalışma bölgesine yeni ikamet etmiş olan kişiler bir yılın sonunda ortak olabileceklerdir.

Tarımsal amaçlı kooperatiflerin çalışma bölgesinde ikamet etmekte olan tarım işçileri de bulunmaktadır. Bu kişiler ekonomik yetersizlikler nedeniyle kendi hesaplarına üretim yapamamaktadırlar. Fakat tarımsal faaliyetlerle ilgili olarak tarım işçiliği yapmaktadırlar. Bu durumdaki şahısların kooperatife ortak olmaları beklenemez ancak, kooperatifin temel ihtiyaç maddelerinin pazarlaması halinde kooperatife ortak olabilirler.

Tarımsal amaçlı kooperatiflere aile reisi durumundaki erkekler ortak olmaktadır. Ailenin diğer fertleri olan eş ve çocuklar ortak olmamaktadır. Kırsal alanlarda her aileden aile reisi durumundaki bir kişinin kooperatife ortak olması durumunda yerleşim bölgesinde bir çok kişi kooperatif ortağı olmayacaktır. Bu sebeple, kooperatifin çalışma bölgesinde kooperatif ortağı olmayan bir kitle oluşacaktır.

Kooperatif çalışma bölgesinde kooperatif fikre karşı, kooperatifçiliği benimsemeyen kişilerde bulunabilir. Bu kişilere tarımsal eğitimden önce kooperatifçilik ruhunun aşılması ve getireceği faydalar konusunda eğitim verilmelidir.

Eğitim programının başarısı, doğru koşullar altında, doğru insanlar için, doğru programların seçilmesine bağlıdır. Bu sebeple eğitim programları belli bir kesime yönelik olarak hazırlanır. Örneğin, eğitilecek kişi sayısına ve işin önemine göre hangi gruba eğitim önceliği tanınacağına bağlı olarak, yalnızca kooperatif ortaklarının, yönetim kurulunun, denetim kurulunun, kooperatif personelinin katılabileceği eğitimler düzenlenebilir. Özellikle eğitilecek kişi sayısının çok olduğu durumlarda tercih edilebilecek grupla eğitimin etkili olmasını sağlamak için grubun homojen bir yapı göstermesi gerekir. Bu

bakımdan eğitim gereksinimleri olan bireylerin ortak özelliklerine göre ayrı ayrı eğitim programlarının düzenlenmesi önem taşımaktadır.

Eğitilecek kişi sayısının belirlenmesinden, eğitim konularının saptanmasına, eğitimin yapılacağı yerin belirlenmesinden, kullanılacak öğretim yöntemlerinin, tekniklerinin ve araçlarının seçimine kadar eğitimsel kararların tümü, eğitilecek kişilerin sahip oldukları birtakım özellikler tarafından belirlenir.

Hedef kitlenin özelliklerini şu açılardan sıralayabiliriz;

- . Yaş grupları,
- . Cinsiyet,
- . Eğitim düzeyi,
- . Meslek,
- . Gelir,
- . Yerleşim bölgesi,
- . Sosyo-ekonomik özellikler,
- . Sosyo-kültürel özellikler.

4.1.2.1.Yaş Grupları

Eğitim verilecek kitlenin genç yada yetişkin olmalarının eğitim programının hazırlanmasında etkili olmaktadır. Kooperatifin yapacağı eğitim programları belirlenirken hedef kitlenin yaş grubunun dikkate alınması gerekmektedir. Çünkü farklı yaş gruplarının ilgi alanları farklılık göstermektedir. Örneğin tüketim mağazası olan bir kooperatifin genç ortaklarına kolalı içecekleri tercih ederken orta yaş ve üzeri grup da kahve içmeyi tercih edebilir.

4.1.2.2. Cinsiyet

Bir kooperatif eğitim programını düzenlerken hangi cinse hitap edeceğini saptamalı ve o cinsin özelliklerine göre davranmalıdır. Kadın ve erkeğin kesin

ayrılığın olduğu durumlarda gerekli önlem alınmalı programlar buna göre yapılmalıdır.

Genellikle kadınlar beslenme maksadıyla ürün yetiştiriciliği üzerinde faaliyet göstermektedirler. Kadınlar kırsal alanlarda toprak hazırlığı, ekim, dikim ve hasat gibi işlerle de ilgilenirler.

4.1.2.3. Eğitim Düzeyi

Eğitim programının hazırlanmasında eğitim düzeyinin de hedef kitle üzerinde etkisi bulunmaktadır. Eğitim programlarında kullanılacak öğretim yöntem ve tekniklerinin seçimi ile eğitim materyalinin düzenlenmesinde eğitilecek ortakların öğrenim düzeyleri dikkate alınmalıdır. Yine eğitim materyali düzenlenirken öğrenim düzeyi düşük olan ortakların kolayca izleyebileceği kadar açık ve anlaşılır olmasına özen gösterilmelidir.

Hedef kitlenin eğitim, meslek ve gelir durumları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Belirli bir mesleğe sahip olan hedef kitle bu mesleğin getirdiği gelir düzeyine ulaşmaktadır. Bu nedenle, eğitim, meslek, gelir grubu çoğunlukla birbirine bağılı olarak incelenmektedir.

4.1.2.4. Meslek

Hedef kitlenin mesleği, gelirini, statü ve sosyal durumunu ve yaşam standardını etkilemesi bakımından önemlidir. Hedef kitlenin mesleği, çalışma süresi, boş zamanı eğitim programı hazırlanırken göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü hedef kitlenin belli bir meslek grubuna ait kişilerden oluşması söz konusu olabilir. Örneğin, sebze üreticilerinin oluşturduğu tarımsal kalkınma kooperatifi.

4.1.2.5. Gelir

Genel olarak eğitim düzeyi meslek ve gelir durumu birbiriyle ilişkilidir. Toplumda gelir düzeyi farklı olan kişiler yaşamaktadır. Hedef kitlenin gelir durumu, eğitimi ve mesleği, basılı araçları okuma , görsel-işitsel araçları dinleme, izleme alışkanlıklarını etkilemektedir. Bu nedenle hazırlanacak eğitim programında kullanılacak öğretim yöntemleri, yararlanılacak eğitim araçlarının seçimini ve kullanımını belirlemede hedef kitlenin geliri ve eğitim durumu önem kazanmaktadır.

4.1.2.6.Yerleşim Bölgesi

Hedef kitlenin oturmakta olduğu bölgede eğitim programının hazırlanmasında göz önünde bulundurulacak etkenlerden biridir. Kooperatifin çalışma bölgesi içine giren yerleşim birimlerinin birbirleriyle olan uzaklıkları, bu yerleşim yerlerinin il merkezlerine olan uzaklıkları, ayrıca ulaşım durumlarının bilinmesinde yarar bulunmaktadır. Dağ ve orman köylerinin kış aylarındaki ulaşım durumunun bilinmesi eğitim programı yapımında önem arz etmektedir.

4.1.2.7. Sosyo-Ekonomik Özellikler

Sosyo-ekonomik özelliklerle, kişileri yada grupları etkileyen parasal, doğal ve beşeri kaynakları içeren etkenler girmektedir.

Kooperatiflerde eğitim programı belirlenirken kooperatif ortaklarının değer yargıları, tercihleri ve kültürel gelenekleri ekonomik çevreyle beraber incelenmelidir. Örneğin: Gelir düzeyleri düşük olan kooperatif ortaklarına bilgisayar sistemli modern, maliyetinin altından kalkamayacağı camcan sera yapılması anlatıldığında, yapılan eğitim ile verilen bilgilerin uygulama bulacağı söylenemez. Gelir düzeyleri düşük olan kooperatif ortaklarına ekonomik güçleri dahilinde yapabilecekleri plastik sera yapımı anlatıldığında verilen bilgilerin uygulama imkanı olacaktır.

Kooperatifin çalışma bölgesinde ortakların kazandığı para miktarı, sahip olduğu veya kiralayabildiği arazi miktarları, sahip oldukları makine ve aletler belirli gruplara ayrılabilen faktörlerdir. Arazi sahibi olmadığı halde tarım işçiliği yapan gruplarda olabilmektedir.

4.1.2.8. Sosyo-Kültürel özellikler

Eğitim programları aile, grup ilişkileri, sosyal sınıf ve kültür gibi sosyal ve sosyo-kültürel etkenler tarafından da etkilenmektedir.

Kültür, alışkanlık ve adetlerin tesadüfi bir şekilde bir araya gelmesinden ortaya çıkmamış, fakat halkın yaşantılarını yönetmeleri için kendileri tarafından geliştirilmiştir. Bir toplum kültürünün her unsurunun belirli amaç ve fonksiyonu olup hepsi birbiriyle yakından ilgilidir. Bir eğitim programı belirlenirken bunun akılda tutulması büyük önem taşır. Örneğin, çiftçilere ürünlerini her zaman ettiklerinden birkaç hafta erken ekmelerini tavsiye edildiğinde, bu fikir sürü sahipleri ve tarıma elverişli topraklarda çiftçilik yapan çiftçiler arasında olan ilişkilerde zıtlık yaratacaktır. Çünkü, sürülerin ekim mevsimi başlayana kadar anızlarda ve çimenlik alanlarda serbestçe otlaması beklenmektedir. Bu durumda bu basit tavsiye kültürün diğer unsurlarında karışıklık yaratmakta ve çiftçilerin bireysel çiftçilik uygulamalarını değiştirmelerini zorlaştırmaktadır.

Bireyin davranışlarını etkileyen sosyal etkenler arkadaşları, komşuları gibi yakın çevresi ve dinsel kuruluşlar, dernekler gibi kuruluşlardır.

Kooperatiflerde verilecek eğitimlerde, gerektiğinde kadın ve erkek ortakların birlikte eğitilmeleri planlanabilir. Ancak, kırsal alanlarda böyle bir uygulamanın ne kadar zor olduğu unutulmamalıdır.

4.2. Problemin Tespit Edilmesi

Yöredeki çiftçilerin hangi temel problemlerle karşılaştıkları ve tarımsal kalkınma için hangi imkanlara sahip oldukları kararlaştırılabilir. Çiftçiler problemlerin neler olduklarını bilebilirler. Kendi çabaları ile problemleri çözmeye çalışırlar. Çiftçiler kendileri için problem olduğunun farkında olmadıkları bazı sorunlarla da karşılaşabilirler. Örneğin, çiftçiler ürünlerinin son yıllarda verimlerinin düştüğünü belirtiyorlar ise, bu duruma açıklık getirebilecek nitelikte bilgiler toplamalıdır. Sebep, düşük yağış mı, toprak verimliliğinin azalması mı, yoksa zayıf tohumluk mu? Araştırmacılar problemi tanımaya çalışmalıdırlar.

4.3. Eğitim Programının Temel Amaçlarının ve Hedeflerinin Belirlenmesi

Eğitim programının planlanmasında temel amaç, birliğe bağlı kooperatif ortaklarının modern tarım uygulamaları konusunda bilgilerini artırıp çiftçilik becerilerini geliştirmek tarımsal üretimlerini ve gelir düzeylerini yükseltmek, diğer bir deyişle birliğin çalışma bölgesinde tarım ve hayvancılık sektöründe mümkün olan azami gelişmeyi sağlamak ve eğitim hizmetlerinin daha etkili yürütülmesini sağlamaktır.

Tarım ve hayvancılığın geliştirilmesinde eğitim hizmetlerinin dolaylı etkisi vardır. Eğitim faaliyeti kooperatif ortaklarının çeşitli konulardaki bilgilerinin artırılması, tarım ve hayvancılık konularında uyguladıkları tekniklerin geliştirilmesi gibi konularda gelişmesini sağlar. Dolayısıyla eğitim;

- . ortakların geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılık faaliyetleri hakkında verecekleri kararları etkiler,
- . ortakların verim alma düzeyi ile gelirinin artmasına yol açar,
- . bölgenin tarım ve hayvancılık sektörünün gelişmesine yardım eder.

Eğitim programının amacı ;

- a) Etkilemek istenilen ortaklar tarafından kullanılabilir bir takım bilgilerin sağlanması amacıyla planlanmalıdır; Bu planlamada önerilecek girdiler ortaklar tarafından satın alınabilecek girdiler olmalıdır. Hedef alınacak ortaklar uygulamalar için gerekli krediyi temin edebilmelidir. Yapılacak herhangi bir tavsiye ortağın uygulamakta olduğu mevcut tarım tekniği ile uyum sağlamalıdır. Bu tavsiyeler ortaklar topluluğunca sosyal açıdan da kabul edilebilir nitelikte olmalıdır.
- b) Ortakların kullanmak istedikleri bilgileri sağlamak üzere planlanmalıdır; bu bilgiler ortakların ilgisini çekebilecek seviyede ekonomik ve sosyal faydaları da beraberinde getirmelidir.
- c) Eğitim programları,ne çok basit ne de çok karmaşık olmayan,ortakların uygulamakta oldukları mevcut tarımsal teknikleri geliştirirken adım adım ilerlemelerini sağlayacak şekilde bilgiler vermek üzere planlanmalıdır.

4.4. Programda Yer Alacak Konuların ve Hedeflerinin Belirlenmesi

Eğitim programında yer alacak konular tespit edilirken uygulanmakta olan mevcut eğitim programını ve yöresel ihtiyaçlar göz önüne alınmalıdır.

Seçilecek olan konular; daha önceki programlarda yer alan konular, daha önceki programlarda yer alan ancak yeni araştırma sonuçlarına veya yeni yaklaşıma göre ortaklara önerilmek üzere revizyona uğrayan konular ve yeni konular olabilir.

4.4.1.Daha Önceki Programda Yer Alan Konular

Kooperatiflerin faaliyet konularına göre eğitim konuları farklı olmaktadır. Kooperatiflerin faaliyet konularına göre iş takvimleri dikkate alınarak eğitim programı hazırlanmalıdır.

Eğitim programındaki konular bir önceki senede verilmiş olması aynı konuların eğitim verilmemesini gerektirmez. Tarımsal eğitimlerin sürekli verilmesi ile tarımsal alanlardaki meydana gelecek sorunlar da giderilmiş olacaktır.

4.4.2. Yeni Konular

Eğitim programına yeni konuların alınmasını ; Araştırma Enstitülerinin yeni teknolojiler geliştirmesi, Bakanlığın yeni hedefler tespit etmesi veya genel bakanlık politikasının değişmesi gibi konular etkilemektedir.

Verim artışı veya maliyetlerde azalma yoluyla karlılığın artışına neden olan araştırma bulgularının ortaklara iletilmesi, bakanlık politikasının değişmesi ile yörede yeni pazar olanaklarının oluşması, yeni bir işletmenin açılması, bankaların özel kredi olanaklarını sunması nedeniyle yeni konular ortaya çıkabilmektedir.

4.4.3. Programa Alınacak Konuların Hedeflerinin Belirlenmesi

Bir programın planlanması sırasında bir çok kişi önce hedeflerin belirlenmesiyle işe başlar. Genellikle dört tip hedef belirlenir ve kullanılır.⁷⁵

4.4.3.1. Gelişim Hedefleri ve Öncelikleri

Bu hedefler nihai hedeflerdir. Bunlar tarımsal üretim veya sosyal gelişme ile ilgili hedefler olabilir. Her iki durumda da eğitim dışındaki faktörler bu hedeflere ulaşmada etkili olmaktadır. Örneğin, Atay 85 buğdayı kullanarak 3 yılda buğday üretimini o bölgede 10.000 ton arttırabilmek için eğitim faaliyeti yanında, uygun fiyatla Atay 85 tohumu temin edilmesi ve buğday için uygun pazar fiyatlarının sağlanması da gerekir.

4.4.3.2. Eğitim Hedefleri

Bu hedefler her gelişim hedefi için yürütülmesi gerekli faaliyetleri belirler. Eğitim hedeflerinin iki yönü vardır. Birincisi, eğitim hizmeti kime götürülecektir? İkincisi, bu hizmet bu kişilerde bilgi, davranış, beceri gibi hususlarda nasıl değişiklikler yapmalıdır. Örneğin, Atay 85'in yüksek verimli bir buğday çeşidi olduğunun ortaklara gösterilmesi, ortak olmayan diğer çiftçiler ile bazı komşu çiftçilerin bu konuda ikna edilmesi gibi.

4.4.3.3. Fiziksel Hedefler

Bu hedefler eğitim hedeflerinde belirlenen ortaklardan kaçına eğitim hizmeti ile ulaşılabileceğini belirler veya herhangi bir ürünün demonstrasyonlar hariç ne kadar alanda yetiştirileceğini belirler. Örneğin, Atay 85, çalışma bölgesindeki ortakların %80'ine yüksek verimli bir çeşit olarak tanıtılacaktır.

4.4.3.4. Faaliyet Etkinlikleri

Ulaşılabilecek nokta belirlendikten sonra, bunun hangi faaliyetlerle gerçekleştirileceği tespit edilmelidir. Örneğin, Atay 85, 9 adet radyo programı ile tanıtılacaktır. Hedef alınan bölgede Atay 85 ve yerli çeşitlerin karşılaştırıldığı sonuç demonstrasyonları kurulacaktır. Yapılacak tarımsal faaliyetlerle ilgili olarak (Ekim, bakım, hasat) yeter sayıda broşür bastırılacaktır.

Bazı konular kısa süreli yoğun kampanyalarla etkili bir şekilde tanıtılabilir. Bazıları için uzun yıllar gerekebilir ve bu konular demonstrasyon programlarının genellikle ana konusunun içermelidir.

⁷⁵ TARIM ORMAN VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI, TYUAP'ta Yayım Programlarının

4.5. Eğitim programları ve Yöntemleri

4.5.1. Eğitim Takviminin Belirlenmesi

Eğitim programının uygulanmasında zaman önemli bir etkidir. Eğitim programları, eğitime tabi tutulacak kooperatif ortakları ve eğitimi verecek olan eğitimciler için en uygun zaman seçilmelidir. Tarımsal eğitimin ne zaman başlayıp, ne zaman biteceği konusunda karar vermede, hedef kitlenin tarımsal faaliyetlerinin henüz başlamadığı dönemler dikkate alınmalıdır. Örneğin, çeltik üretimi için ne kadar gübre kullanmalıyız; mantıken çiftçilerin gübreleme konusunda ne kadar gübre almalıyım ve ne kadar kullanacağım gibi kararları verdiği zamanlara rastlatılmalıdır. Bazen, belirli bir konu üzerinde halkın ilgisinin en yoğun olduğu zamana rastlatılabilir. Örneğin, hastalıkların, zararlıların en yoğun olduğu devreye rastlatılabilir.

4.5.2. Eğitim Yeri

Eğitimin yapılacağı yerin belirlenmesinde eğitileceklerin ünvanlarına göre farklı uygulamalar görülmektedir. Örneğin, yönetim kurulu ve denetleme kurulu üyelerinin eğitiminde kurum dışında lüks otellerin toplantı salonları tercih edilirken kooperatif ortaklarının eğitimi ya iş başında yada kooperatif mahallinde eğitim amacıyla düzenlenmiş sınıf ortamında gerçekleştirilmektedir. Tabii ki eğitim yapılacak yerin seçiminde yalnızca katılımcıların ünvanları değil aynı anda kaç kişinin eğitileceği de önemlidir. Eğer az sayıda kişi eğitilecekse konu uzmanlarının gözetiminde uygulamalı olarak demonstrasyon bahçelerinde bire bir olarak eğitilmelidir. Eğer çok kısa sürede çok sayıda birey eğitilecekse o zaman da programlanmış eğitim en uygun yaklaşım olabilir.

Eğitim yapılacak yerin hem ulaşım yönünden hem de rahat bir eğitim yapmaya imkan sağlama yönünden belirli avantajlara sahip yerlerin seçilmesinde yarar vardır.

Kırsal alanlardaki az ortaklı kooperatiflerde yapılan eğitimler için özel bir yer temin edilmediği, genellikle eğitimlerin köy kahvehanelerinde yapıldığı görülmektedir. Böyle bir uygulama herkesin toplu olarak bulunduğu bir ortamda yapılması pratik olduğu düşünülmektedir.

Tarımsal eğitimlerde, teorik bilgilerin verilmesi yanında mutlaka uygulamalı eğitimlerinde verilmesi gerektiğinden yer seçimlerinde teorik bilgilerin uygulamaya geçirileceği yerlerin seçilmesine özen gösterilmelidir.

4.5.3. Eğitimin Veriliş Biçiminin Belirlenmesi

Eğitilecek kişi sayısı ve eğitim konusu dikkate alınarak, yapılacak eğitimin bireysel mi yoksa grupla mı olacağına, materyale ya da öğreticiye dayalı olarak mı yapılacağına karar verilmesi gerekir. Bu karar eğitimin iş başında mı, yoksa iş dışında mı yapılacağına yada her ikisinin karması bir uygulamaya mı gidileceğine ilişkin alınacak kararı da etkiler.

Aşağıda eğitimin veriliş biçimiyle kararın alınmasına yardımcı olacak bir tablo sunulmuştur.⁷⁶ Bu tabloda her satırda yer alan yargılara ilişkin görüşleri yansıtan işaretler toplamı hangi sütün da fazla ise o yönde bir eğitim yapılmasına karar verilir. Eğitim yapılacağı yer ile öğretim ve teknikleri de bu karara göre belirlenmelidir.

TABLO : 9 EĞİTİMİN VERİLİŞ BİÇİMİNE İLİŞKİN KARAR TABLOSU

	Evet	Hayır
1.İnsan İlişkilerine dayalı sosyal becerilerin geliştirilmesi önemli değilse		
2.Eğitimbecerileri geliştirmekten çok oryantasyon amaçlı yapılacaksa		
3.Eğitileceklerin hepsi aynı işleri yapmıyorsa		
4.Eğitim görecek personel homojen değilse		
5.Kursiyerler kendi başlarına ilerleme gösterebilecek düzeydeyse		
TOPLAM		
	Bireysel Eğt.	Grupla eğt.
1.Proğramın içeriği en az beş yıl değişmeyecekse		
2.Eğitime katılacak personel sayısı çoksa		
3.Kursiyerin aynı düzeye ulaşması önemliyse		
4.Kalifiye eğitici bulmak güçse		
5.Çeşitli yerlerde aynı eğitim uygulanacaksa		
TOPLAM		
	Meteryale Dayalı Eğitim	Öğreticiye Dayalı Eğitim

4.5.4. Eğiticilerin Seçilmesi ve Hazırlanması

Eğitim programının uygulanmasında eğitimi verecek olan kişilerin seçimi programın başarısı ile yakından ilgilidir. Eğitimi verecek kişiler konular hakkında yeterli bilgiye ve bir eğitimcide bulunması gereken niteliklere sahip olmalıdır.

⁷⁶ Aysun ÖZYURT, "İnsan Kaynakları Yönünden Eğitime Bakış IV, Hizmet İçi Eğitim Programlarının Hazırlanması", *Human Resources Dergisi*, Şubat 1998, S.4, s.60.

Aksi takdirde hazırlanan eğitim programından istenilen düzeyde fayda sağlanamaz.

Eğitcilik görevi verilecek kişilerde aranması gerekli olan üç temel koşul vardır:⁷⁷

- . Konuya hakimiyet
- . Eğitim yöntem ve tekniklerini kullanabilme
- . Öğretmeye hevesli olma

Eğitim verecek kişiler kurum içinden veya dışından konu uzmanlarından eğitici olarak yararlanılabilir. Eğiticilerin seçimi, eğitim programının nerede gerçekleştirileceğine ve hangi becerilerin öğretileceğine de bağlıdır. Örneğin, temel iş becerilerini kurum içinden konu uzmanları tarafından öğretilir. Yöneticiler için insan ilişkileri becerileri ve kavramları genellikle üniversitelerden gelecek öğretim üyeleri veya danışmanlar tarafından öğretilir. Teknik beceriler ise kurum içinden veya kurum dışından sağlanacak konu uzmanları tarafından öğretilir.

4.5.5. Eğitimde Kullanılacak Kitle Haberleşme Araçları ve Diğer Teknolojiler

4.5.5.1. Kitle Haberleşme Araçları

Kitle haberleşme araçları bilgiyi aynı zamanda çok fazla kişiye ileten haberleşme kanallarıdır. Bilgi almak isteyen ve ihtiyacı olan kişilere sadece kişisel olarak yüz yüze yöntemlerle erişilmez. Bundan dolayı kitle haberleşme araçları örneğin radyo, gazete, televizyon, film, slayt, sergi ve basılı materyaller büyük sayılardaki kitlelere kolayca erişebilir.⁷⁸

⁷⁷ Halit TANYELİ, "Eğitim Programlarının Hazırlanması", s.67, "Eğitim İhtiyacının Tespiti Semineri-Raporlar", Başbakanlık Devlet Personel Dairesi, Yayın No:24, Ankara 1968.

⁷⁸ TOKB., Tarımsal Yayım El Kitabı, TYUAP. Yayınları, No: Genel 295, Seri- 3, s.184-203.

Bu metotlar, yeni fikir ve uygulamalara veya kişilere aciliyet arz eden konuları yöneltmekte oldukça faydalı olmaktadır. Detaylı enformasyonun miktarı, kitle iletişim araçları ile iletilecek miktarlar kısıtlı olduğu zaman, çiftçilerin ilgilerini yeni fikirlere yöneltmekte çok önemli ve değerli bir faaliyet olarak hizmet verirler. Herhangi bir konuda çiftçilerin dikkatleri çekildikten sonra komşularından, arkadaşlarından, yayım elemanlarından veya bölgedeki yeniliğe açık kimselerden ilave bilgi arayışı içine gireceklerdir.

4.5.5.1.1. Basılı Materyaller

Basılı materyal terimi, basılı kelime ve resim kombinasyonu üzerine dayalıdır. Bunları etkili olarak kullanabilmek için eğitim seviyesi ve okur yazarlık oranının göz önünde tutulması gerekir. En büyük avantajları ise ilgilenen kişinin istediği süre kadar bakabilmesi ve tekrar müracaat edebilmesidir. Bu durum söz konusu haberleşme araçlarını yayım mesajlarının daimi hatırlatıcısı olarak ideal hale getirmektedir. Ancak, bunlar halkın büyük bir bölümünün okuyabildiği alanlarda daha faydalı olabilmektedir.

4.5.5.1.1.1. Gazeteler

Okuyucularına ve kapsamına göre gazeteler büyük değişkenlik gösterir. Şehirdeki günlük gazetelerden küçük toplum gazetelerine kadar çeşitleri mevcuttur. Kırsal alanlarda yaygın olarak bulunmazlar. Ancak yöre liderleri sık gazete okumaktadırlar. Gazeteler tarımla ilgili konularda düzenli olarak çıkan sütunlarla yeni fikirlerden haberdar etme ve halka diğer grup ve toplumların neler yaptıkları hakkında bilgi verme açısından çok faydalıdır.

4.5.5.1.1.2. Duvar Gazeteleri

Bir çok ülkede duvar gazeteleri yayımcılar tarafından başarıyla kullanılabilir. Duvar gazeteleri temelde resimli olarak bilinirler, genellikle çizim veya fotoğraf kullanırlar, metin kısımları oldukça kısa olup görüntüye önem

verirler. Poster ile aynı büyüklükte ve görünüştedir. Fakat çoğu zaman daha geniş enformasyon çeşitleri ve yazılar kullanılır. Dağıtımları direk olarak Köy Muhtarlıklarına, okullara, örnek çiftçilere yapılabilir.

4.5.5.1.1.3. Karatahtada Haberler

Gerçekte, yayım elemanları, yerel seviyedeki başarılı haberler ile kitlelere ulaşmak için çoğaltma aletlerine ihtiyaç duyarlar. Tebeşir, karatahta ve keçe kalem, mum boya ile değerli ve kullanışlı bir gazete elde edilebilir.

4.5.5.1.1.4. Haber Bülteni

Okuyucuya erişmek konusunda haber bültenleri etkili ve ucuz maliyetli bir yoldur. Haber bülteni, büyük genel gazetelere göre yöresel ve özel olur. Haber bülteni elle yazılmış, daktilo edilmiş veya matbaa kopyası şeklinde kullanılabilir. Her zaman olmasa da haber bültenleri yazı ve resim oranlarını duvar gazetelerine oranla daha iyi ortalama bir düzeyde tutmaktadır. Gazetelere göre sayfa ebatları daha küçük olup, yer kısıtlı olduğundan kısa makaleler daha geçerlidir. Haber bülteni yazarlar, konuya çok kısa sürede girerken kısa cümleler ve akıcı kelimeler kullanırlar. Gazeteye oranla haber bültenleri daha seçici bir kitleye yönelik olur. Örneğin, bir haber bülteni köydeki yeni anne olmuş kimselere yönelik olabilir ve içeriği bebeğin bakımı ve beslenmesidir.

4.5.5.1.1.5. Dosya ve Broşür

Bunlar yayımın çeşitli şekillerinde kullanılabilirler. Yalnız olarak kullanılabilecekleri gibi, örneğin; toprağın test edilmesinin avantajları gibi çeşitli geniş konuların bir serisi olarak da kullanılabilir. Örneğin; tavuk yetiştiriciliği bağımsız bir Broşür halinde verilebilir, beslenmesi, kümesleri ve ıslahı da buna ilave edilebilir.

Dosya, ve broşürler uzun dönemlerde kampanyalarda, görüntülü yayınlar ile kombinasyon halinde de kullanılabilir. Düşük maliyetlerinden dolayı toplantılarda, fuarlarda kişilere parasız dağıtılabilir ve radyo programlarında sunulabilir.

Çiftçi broşürleri, bir ihtiyacı karşılamak maksadıyla hazırlanır. Bu maksat, genellikle "nasıl yapılır" sorusunu cevaplar." Gübreleme nasıl yapılır?", "Budama nasıl yapılır?", "İlaçlama", "Sulama", "Toprak muhafaza" nasıl yapılır? vb. akla gelebilen bütün pratik uygulamalar, broşür konusu olarak ele alınabilir.

4.5.5.1.1.6. Risale (Çiftçi Mektupları)

Tek bir başlık altında tek bir konuyu ihtiva eder ve tek bir sayfa ile sınırlanmıştır. Birçokları çizim veya fotoğraf ile yada bir iki başka figürlerle gösterilebilir. Bunlar bir işlem hakkında detayları veya safhaları gösterir. Bilgilendirmeyi daha açık ve daha anlaşılır hale getirir.

4.5.5.1.2. Sesli Görüntülü Yayınlar

Ses ve görüntü duygusuna dayanan haberleşme metotları, ya kendi başlarına yada müşterek olarak, okuryazarlık barajını aşmaya yardım eder.

4.5.5.1.2.1. Radyo

Yayın elemanları için radyo, en faydalı kitle iletişim aracıdır. Bunun birkaç nedeni vardır. Yakınlık tesis eder, radyo programı çok çabuk olarak yeni şartlara göre değişebilir. Büyük sayılarda kişilere ulaşabilir. Yerel problemlerin çözümleri ve aktivitelerin haberleşmesinde oldukça yararlıdır. Çiftçilerin başarılarına ilişkin hikayelerin ve komşu komşuya öğretir cinsinden yaklaşımların iyi iş gördüğü görülmüştür.

4.5.5.1.2.2. Televizyon

Öğretme amacına yönelik iki tipte televizyon yayını vardır. Bir tanesi geniş coğrafi bölgelere yapılan yayındır. İkincisi ise bazı durumlarda baş vurulan kapalı devre televizyon yayınlarıdır. Bu kullanım şekli video sinyallerini teyp veya kasetten alıp, bir kablo ile bir veya daha çok sayıda monitöre taşır.

Televizyon yayını yayımcı için önemli olanak sağlar. Yayım görevlisi konuşurken gösteride yapabilir. Ev ekonomisti nasıl bir giysi dikediğini gösterir. Zamanın akışı içerisinde demonstrasyon sonuçlarının nasıl değiştiğini tarımsal yayımcı çok faydalı bir şekilde gösterebilir. Bütün görüntülü yayın tipleri, planlar, grafikler, yaşayan objeler ve kara tahtalar televizyondaki öğretme etkinliğini arttırabilir.

Öğretme televizyonlar, normal televizyon yayıncılığından oldukça farklı olup içerisindeki materyaller bakımından değişiktir. Yayım ihtiyaçlarına göre belli bir süre ile de kısıtlı olmayıp gereken uzunlukta olabilir. Öğretme televizyonlarının ortamı, kablolu televizyonlarda olduğu gibi belirli bir merkezden, gerekli olan yerlere yayım yapabilir. Bu video bantlar üretim merkezlerinde edit edilebilir ve yayım elemanları için kullanılır. Örneğin; böcek veya hastalığın salgın olduğu hallerde bunlar enformasyon iletiminde çabukluk temin ederler.

4.5.5.1.2.3. Videoteks

Videoteks, iki yönde birbirini etkileyen bir sistem olup, bilgisayar veri tabanını televizyona bağlar. Bunu telefon veya kablolu televizyon hatları kullanarak oluşturur. Videotekslerin tarımda kullanılması bir çok ülkede denenmiştir. İngiltere, Fransa, Almanya, Danimarka, Hollanda, Kanada ve A.B.D.

4.5.5.1.2.4. Yayın Teleteks

Tek yönde birbirini etkilemeyen bir sistem olup metinleri ve grafikleri televizyona özel bir şifre çözücüsü ile yayın sinyalleri halinde yansıtır.

4.5.5.1.2.5. Yavaş Geçen Resimler

Yavaş geçen resimler ile televizyon resim haberleşmesini mümkün hale getirir. Bu işlemde telefon, uydu, mikrodalga ve FM radyo kanalları kullanılır.

4.5.5.1.2.6. Haberleşme Uyduları

Haberleşme uyduları uzak alanlarda özel potansiyel sunar. Hindistan, Peru, Endonezya, Pasifik Ülkeleri, Kanada, Alaska, Kolombiya'da denenmektedir.

4.5.5.1.2.7. Hafızalı Telefonlar

Hafızalı telefonlar, telefon ile bilgisayarı birbirine bağlayarak tarımsal yayımda ilgi ile kullanılma olanağı sağlar.

4.5.5.1.2.8. İnternet (Bilgi Ağı)

Dünyadaki tarımsal alanlarda gelişmelerin izlenebilmesi için Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından, Tarım Bilimleri ve Teknolojisi Uluslar arası Bibliyografik Bilgi Sistemi (AGRİS) kurulmuştur;

Bilgi alışverişini kolaylaştırmak üzere Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından ortaya çıkarılan AGRİS, tarımla ilgili tüm alanları ilgilendiren dünya literatürünü kapsamaktadır.

Dünyanın her yerinden tarımsal konularla ilgilenen kişiler, organizasyonlar, enstitüler FAO'nun merkez veri tabanına ulaşabilmektedirler.

4.5.5.2. Diğer Teknolojiler

4.5.5.2.1. Yansıtılmış Görüntüler

Hareketli resimler, film setleri ve tepegöz resimleri oldukça uygun olup, görüntülü öğretim metotları içerisinde en etkili olanıdır.

4.5.5.2.1.1. Hareketli Resimler

Bunlar, gerçekte hareket eden resimler değildir. Bir film kutusu içerisinde yer alan bir resimler serisidir. Her bir resim belli sürelerle perdeye yansması, onların her birinin konunun değişik pozisyonlarını göstermeleri, sanki hareketliymiş görüntüsü verir. Filmlerin, insanların ruh hali üzerinde güçlü bir etkiye sahip olması özelliğinden dolayı, öğretimde önemli bir alet olarak karşımıza çıkar. Bir iş görülürken yapılması gereken işleri, safha safha gösterdiğinden üstün bir mükemmelliğe sahiptir. Olayları tekrar yaşatabilir. Demonstrasyonları kayıt ederek çeşitli bölgelerdeki kişilere tekrar tekrar gösterilebilir. Hareketin ve gelişmenin daha iyi analizi için resimlerin hareketini yavaşlatıp hızlandırılabilir. Küçük olan noktaları daha belirginleştirmek ve daha açık hale getirmek için perde de resimleri büyütülebilirler.

Film sadece eğitim için kullanılmalıdır. Yayımcı öğretilecek olan konu hakkında kapsamlı bir fikir elde etmelidir. Film gösterilmeden önce yayımcı konuyu anlatmalı neden önemli olduğunu izah etmeli ve filmdeki belli başlı hususlara dikkat etmeleri gerektiği söylenmelidir.

4.5.5.2.1.2. Slayt ve Film Şeritleri

Yayım eğitiminde kullanılacak olan en iyi materyal slayttır. Film tab edildiğinde resimler tek kesilir ve projeksiyon için karton çerçeve veya cam içine oturtularak hazır hale getirilir.

Film şeritleri devamlı bir ölçüde fotoğraflanmış olan görüntülü yayınlar veya bir şerit halinde filmler olup, özel bir projektör vasıtasıyla, tek bir görüntü verir.

4.5.5.2.1.3. Tepegözler

Tepegöz projektörler, yansıtma ile ilgili tekniklerin en iyisidir. Tepegöz projeksiyon makinesi, ışığın geniş ve şeffaf bir ekrandan geçtikten sonra, konuşmacının arkasındaki bir perdeye yansımaları prensibine göre çalışır. Konuşmacı, yüzü dinleyicilere dönük olarak oturur ve makineyi böylece kullanır.

Tepegöz projeksiyon, çeşitli takdim şekilleri için uygun ve kullanışlıdır. Asetat bir levha üzerine yazılan yazı veya çizilen şekil hemen perdeye intikal eder. Boş bir cetvel veya tabloyu, izah ederek doldurulabilir.

4.5.5.2.2. Statik Yayınlar

Bu grup yayınlar, herhangi bir hareket ve ses içermediklerinden dolayı statik yayınlar adını almışlardır. Örneğin posterler, döner lambalar, duvar panoları, haritalar, karatahta, manyetik tahtalar. Statik yayınlar en fazla görünürlüğü temin edebilmek için küçük gruplar dahilinde kullanılır. Yayın elemanları, herhangi bir basılı, görüntülü haberleşme aracını planlarken şunlara dikkat etmelidir; Bir mektubun okunabilirliği, harflerin yüksekliği, genişliği ve mektup stilidir. Statik görüntülü yayınlar kullanılırken açık seçik olmasına, asıldığı yerde rahatlıkla görülebilmesine, yerlere düşmemesine dikkat edilmelidir.

4.5.5.2.2.1. Posterler

Bir poster tabaka halinde bir kağıt olup daha çok resim ve birkaç kelime içerir. Gelen geçen dikkatini çekmek için planlanmış olup, bir olay veya fikre önem verir. Kişiler kısa bir göz gezdirme ile bir fikir alabilmelidirler. Mesajlar

basit ve açık olmalıdır. Bunlar duvarların, parmaklıkların, ağaçların, bülten levhasının, kamyonların, otomobillerin üzerine asılabilir. Kişilerin gelip geçerken görülebilecek yerlere asılmalıdır.

4.5.5.2.2. Sergi ve Gösteriler

Sergi ve gösterilerin hedefi kişilerin dikkatini çekmektir. Fikir hakkında kişilere bilgi vermek, sunulan konu hakkında ilgi uyandırmak ve kişileri bir takım hareketler yapmaya ikna etmektir. Posterlerden farkı gösterisinin daha geniş, üç boyutlu oluşu ve en önemlisi posterde mümkün olandan daha çok bilgi vermesidir. Büyük boyutlarda oluşu ve kişilerin yavaş hareket ettiği pazar yerlerinde ve diğer alanlarda bulunmasından dolayı gösteri ve sergiler daha uzun süre kişilerin dikkatini çeker. Buna rağmen süreler uzun değildir. Seyretme süresi bir dakika olabileceği gibi on dakika kadar da olabilir. Ortalama üç dakikalık bir sürede bir hikayeyi tümüyle aktarmalıdır.

4.5.6. Tarımsal Öğretim Yöntemleri

Kooperatiflerde uygulanan bir çok yöntem bulunmaktadır. Ancak kullanılacak yöntem kooperatiflere göre farklılıklar gösterir. Çünkü verilecek eğitimin amacına, yerine ve kullanılacak araç ve gerece, eğitime katılacakların, sayısına ve zamanına kadar her şey eğitim yönteminin seçiminde etkili olmaktadır. ⁷⁹ Her yöntemin kendine göre avantajları ve dezavantajları vardır.

Bunun için amaca, konuya ve duruma uygun yöntemlerin seçimi ilgiyi ve etkin katılımı arttıracaktır. Eğitim yöntemlerinin uygun seçilebilmesi bazı ilkelerin göz önünde tutulmasını gerektirir. Bu ilkeler şunlardır;⁸¹

-Eğitim yöntemi, belirli bir hedef veya hedefleri gerçekleştirecek şekilde seçilmeli ve örgütlenmelidir.

⁷⁹ Berrin YÜKSEL, "Tarım Satış Kooperatiflerinde Yönetici Eğitimi", T.C. Anadolu Üniversitesi (Doktora Tezi) Eskişehir 1992, s.113.

⁸¹ Ömer PEKER, *Yönetici Eğitimi*, TODAİE. s.56-57, (Ankara-1989)

-Yöntemler, eğitim faaliyetlerini monotonluktan kurtarıcı nitelikte olmalı, değişik faaliyetler için değişik yöntemler uygulanmalıdır.

-Yöntemler eğitimi kişiselleştirmeyi sağlayıcı, kişisel ihtiyaçları karşılayıcı nitelikte olmalıdır.

-Eğitim yöntemi, öğrenme yaşantılarının tutarlılığının devamını sağlayıcı nitelikte olmalıdır.

-Eğitim yöntemi, ortak çalışma ve grup psikolojisini teşvik edici nitelikte olmalı, sosyalleşmeyi sağlamalıdır.

-Yöntem, eğitilen kişilerde kendi eğitim faaliyetlerini planlama gücü geliştirecek şekilde seçilmelidir.

-Yöntem, eğitilenlerin eğitim faaliyetlerine etkili katılımını sağlayıcı nitelikte olmalıdır.

4.5.6.1. Bireysel Teknikler

Yayım elemanı, kişilerle ikiye bir oranında ilişkiye girme konusunda, eğitimin birey yönteminden faydalanır. Bu yaklaşım zaman harcayan bir uygulamadır. Bu tekniğin etkili olabilmesi yayım elemanının bölgenin insanları hakkında bilgi edinmesine bağlıdır. Örneğin, nasıl düşünüyorlar, ihtiyaçları nelerdir, işlerini nasıl yürütüyorlar gibi.

Bu yöntemler genellikle okuyup yazması olmayan küçük arazi sahibi çiftçilere ve daha önce diğer eğitim teknikleriyle karşılaşmamış kişilerle yapıldığında etkili olmaktadır.

4.5.6.1.1. Çiftlik ve Ev Ziyaretleri

Çiftlik ve ev ziyareti birkaç amaca hizmet eder .Bunlar,çiftlik yaşamı içerisinde kadın,erkek veya diğer çiftçiler ile temas kurmak,çiftlikte ve çiftlik yaşamı içerisinde ortaya çıkan uygulama ve problemleri öğrenmek, bilgi ve yardım sağlamak. Bu teknik, temas edilmesi gereken çiftçi ve harcanan zaman itibariyle masraflı görülmektedir.

4.5.6.1.2. Büroya Çağırma ve Soruşturma

Bu yöntem kişisel olarak alıcıların yayım bürolarını ziyareti ile ilgili olup,ziyaretin nedeni bilgi ve yardım arayışıdır.

4.5.6.1.3 Resmi Olmayan Temaslar

Resmi olmayan temasların herhangi bir düzeni olmadığı gibi resmi olmayan bir toplantı da çiftçi ile planlanmış ziyaretlerdir. Bu şekildeki toplantılar resmi olmayan bir ortamda alıcı ile yayım elemanının karşılaşmasına imkan sağlar, bu da kişisel bağların kurulmasını problemlerini tartışmasını çözümlerin önerilmesini başlatır. Resmi olmayan temaslar sokaklarda, pazar yerlerinde veya yöresel kutlama alanlarında olabilir.

4.5.6.1.4. Model Çiftçi

Model çiftçi metodu, diğer çiftçilere nazaran çiftçilik yöntemleri ve uygulamaları ve kişisel tavırları üstün olan çiftçilerin (ki bu çiftçiler diğerlerine örnek olurlar) belirlenmesiyle ilgilidir. Model (örnek) çiftçi seçiminin amacı, üstün veri örneğe değer verecek iyi çiftçilik uygulamalarının demonstrasyonudur. Aynı zamanda daha iyi çiftçilik uygulamalarının çiftçiler tarafından benimsenmesi için çiftçileri ikna etmek ve öğrenme durumunu, şartlarını sağlamaktır.

4.5.6.1.5. Arazi Bayrağı

Yayım elemanının ziyareti sırasında, evinde ve çiftliğinde olmayanlar için uygulanır. Bir yayım elemanının, çiftçiye bitki hastalığı konusunda tanımlama yapmak üzere gittiğini düşünelim. Bitki araştırmasının sonucu ve mücadele için öneriler,bir yere yazılır ve kırmızı naylon bir bayrağın cebine sıkıca yerleştirilip, iğnelenir. Çiftçinin kolayca bulabileceği bir yere bu bayrak dikilir. Mesajı

okuduktan sonra çiftçi bayrağın yerini değiştirir. Yayım elemanı bir daha ki ziyaretinde geri alır.

4.5.6.2. Grup Teknikleri

Grup öğretim yöntemleri yayım içerisinde, birey öğretim yöntemlerinden daha sıklıkla kullanılır. Grup tekniklerinden faydalanılarak birey yöntemine nazaran daha çok insana erişebilir. Bu zamanın ve yayımcı elemanın kısıtlı olduğu durumlarda çok önemlidir. Grup yöntemleri özellikle yayımın alıcısının yeni fikir veya uygulamayı denemesine ikna edilmesi gerektiği yerde özellikle etkili olur.

4.5.6.2.1. Yöntem Tanıtmaları

Yöntem tanıtmaları bir grup veya sınıfa, yayım alıcısına, yeni tekniklerin ve uygulamaların öğretilmesi amacıyla yönelik olarak, safhanın nasıl yapıldığını gösterir. Tanıtmalar bir aletin nasıl kullanılacağını, yeni ekim tekniklerinin erozyonu nasıl önleyeceğini veya yeni tanıtılmış bir sebzenin nasıl pişirileceğini göstermektedir.

4.5.6.2.2. Yarışmalar

Pratik tarımsal becerileri yükseltmek ve katılımı desteklemek amacıyla yarışma ve topluma dayalı aktivite prensibine dayanır. Yarışma düzenlemenin amacı, özellikle genç çiftçiler ve diğerlerine kuvvetli bir dürtü ile özelleşmiş beceri ve kabiliyetlerde, mükemmel olma fırsatı sunmaktır

Toplum içerisinde, öğrenme ve denemeden sonra bireyler ve gruplar, halka açık yarışmalarda örneğin; ürün yetiştiriciliği, hayvancılık, traktör sürme ve yabancı ot tanıma ve benzeri bir kaç konuda yeteneklerini gösterirler. Yarışmaya katılma, gösteri, sergi ve tanıtmalar, ödül sunulması şeklinde özendirilir.

4.5.6.2.3 Arazi Gezileri

Arazi gezileri sırasında, grup diğer bir yerleşim bölgesine oradaki tarımsal uygulamaları, projeleri veya yerel olarak uygun denemeleri gözlemek için gider. Gezinin bir veya iki durağı olur.

Arazi gezilerinin amacı;

- Çiftçiye faydası olabilecek uygulamaları ilk elden yerinde göstermek,
- Uygulama hakkında kişilerden bilgi sahibi olmalarını sağlamak,
- Hem yayım elemanına hem de alıcıya değişik ve taze öğrenme çevresi sağlamak.

Arazi gezisi tarımsal deneme istasyonuna, bir çiftliğe, bir eve veya bir toplum kuruluşuna, mesela bir pazarlama kooperatifine olabilir.

4.5.6.2.4. Tarla Günleri

Tarla günleri, kişilerin ziyaretine açık olan başarılı ve diğer uygulamaları içeren eden alanlarda olur. Amaç, yeni bir düşünce veya yeni bir ürünün tanıtılması olup mümkün olduğu kadar çok sayıda çiftçinin ilgilenmesini özendirmeştir.

Tarla günleri normal olarak yılda bir veya iki defa yapılır. Bu genellikle her bir ürün yetiştirme sezonu içinde olur. Bu yöntem en iyi tarımsal olayları sergileme, araştırma sonuçlarını iletmek, teknik elemanlar ile veya çiftçilerin birbiriyle denemeleri tartışma ve görme için imkan sağlamak açısından yardımcı olur.

4.5.6.2.5. Dersler

Bir grup dinleyiciye, tek bir konuşmanın kelimeler ile sunulmasına, resmi anlamda ders denilebilir. Görüntülü yayınlar gösterilebilir, soru ve cevap

şeklinde ders devam edebilir. Konuşmacı hem bilgi hem de konu ve anlatımı iyi seçmelidir. Aksi takdirde dikkatlerin dağılmasına neden olur.

4.5.6.2.6. Panel

Panel, daha modern bir toplantı olup aynı konu hakkında kısıtlı sayıda uzmanın daha kısa konuşmalar yapması demektir. Bir panel belirli bir konu hakkında, gruba bir seri bilgi sağlar. Panele katılanlar, panelistleri gözlemleyerek aralarındaki ilişkiyi keşfederek ve bunlara soru sorma fırsatını da sağlayarak konunun derinlemesine incelenmesini sağlar.

4.5.6.2.7. Karşılıklı Konuşma (Forum)

Panelin geliştirilmiş bir şekli olup içerisinde üç veya dört kişi özel bir konu hakkında tartışma yaparlar. Dinleyicilerin fikirlerini bildirmesi beklenir, konuları ortaya çıkarması ve soru sorması istenir.

4.5.6.2.8. Sempozyum

Sempozyum bir toplantı şekli olup içerisinde 2-5 kaynak kişinin, konu ile ilgili tebliğ sunmasıdır. Dinleyiciler ile ilişki beklenmez. Özellikle ilmi ve teknik konuları ele alarak bilgi sunmak için uygulanan bir toplantı şeklidir.

4.5.6.2.9. Seminer

Bir uzmanın liderliği altında özelleşmiş bir çalışma içine girmiş olan öğrenci ve eğitilmek üzere olan kişilerin küçük bir gurubun ilgilendiği husustur. Lider, kısa bir giriş yapar, genellikle temel konulara değinir. Seminer normalde ön çalışma için saklanır ve uzman ile derinlemesine inceleme imkanı sağlar.

4.5.6.2.10. Geliştirilmiş Konferans Yöntemi

Konuya aşına olan problemlerini tanıyan kimselerin bulunduğu bir grubun, karşılaştıkları problemleri tartışmak üzere bir araya gelmesiyle oluşan bir prosedürdür. Bu, diğer katılanlar tarafından sunulan katkının altında, yapıcı bir düşünce için katılanlara fırsat sağlar.

4.5.6.2.11. Workshop (Seminer Türü)

Workshop, bireyleri işbirliği için bir araya getirme olup burada bireylere tartışma, öğrenme ve pratik becerileri deneme imkanı sağlar. Katılanlar, ani olarak faydalanabilecekleri beceri, prosedür veya uygulama hakkında eğitim görürler.

4.5.6.2.12. Beyin Fırtınası

Bu yöntem ile üyeler özel bir konu üzerinde mümkün olduğu kadar çok fikir ileri sürerler ve bunu yaparken de pratik uygulamanın herhangi bir kısıtlamasından etkilenmezler. Kendiliğinden olma ve ortaya çıkarma işleminin önemli kısımlarıdır. Bu teknikten faydalanabilmenin amacı, grubun bir şeyler oluşturmasını özendirmeektir. Böylece problemin bütün konuları düşünülebilmektedir. Birey olarak yapılabilecek , daha iyi ürün veya problemin çözümüne dikkat etmek ile her bir üyeden gelecek girdi özendirilecektir.

4.5.6.2.13. Danışma Oturumları

Bir grubu daha küçük gruplara bölerek, kısıtlı bir süre zarfında bir konunun tartışılması sağlanır. Genellikle söylenti grubunun 5 dakika gibi bir sürede bir şeyler üretmesi istenir. (Örneğin; fikir listesi, düşünce listesi veya bir grup listesi) ve toplantıda var olan gruba sözlü rapor vermesi beklenir. Söylenti oturumunun amacı, toplantıya katılan her bir üyenin bir şeyler yapmasını temin etmektir.

4.5.6.2.14. Tartışma Grupları

Karşılıklı ilgi konusunu tartışan bir veya birkaç kişi arasında toplantı demektir. Grubun üyeleri normalde ortak bir özgeçmişini paylaşırlar. (Okunan materyaller veya eğitim ile ilgili deneyimlere bağlı olarak) Bu tekniğin amacı, kişilerin konu hakkında soruları, problemleri, hissettiklerini tartışabileceği şartlar oluşturmak suretiyle, bilgiye dayalı daha sıkı bağlar kurma fırsatı sağlamaktır. Tartışma çok yönlü bir tekniktir.

4.5.6.2.15. Taklit Oyunları

Oyun şeklinde öğrenme işlemi olup gerçek hayatın unsurlarını içerir. Amacı gerçek hayata katılanlara pratik vermektir. Özellikle karar verme, kararların sonuçlarını gözlemleme ve anlamada yardımcı olmaktadır.

Bu taklit oyunu hakkında bir örnek verilecek olursa, kırsal bölgelerden şehirlere göç edenlerin karşılaştıkları şartları bir model halinde geliştirmek şeklindedir. Oyun 2-6 kişi arasında oynanır. Başlangıçta her bir oyuncuya belli miktarlarda para verilir. Oyun, oyuncunun alana geldikten sonra kira, ücret, iş bulma, gıda gibi konularda karşılaştıkları şartlar ile yürür. Oyun, bütün oyuncuların oynayıp sonuçta bir tanesinin (veya hepsinin) kendi köyelerine dönmeye zorlanmasıyla son bulur. Oyun, kırsal insanların şehre göçü düşünürken akıllarına getirmedikleri bazı konuları onlara anlatmak için düzenlenir.

Örneğin; ev ve gıda için para ödeme ihtiyacı ki bunlara nakit ödeme hakkında köyde herhangi bir sıkıntıyla karşılaşmamışlardır.

4.5.6.2.16. Rol Yapma

Rol yapma, içerisinde basit ve açık sonlu bir senaryonun tanıtıldığı bir taklit olup burada aynı zamanda durum ve problemi ortaya koymak için katılanların rol yapması teklif edilir. Takip edilecek herhangi bir metin yoktur, katılanlar uygun gördüğü şekilde oynarlar, bir yerde kendi deneyimlerini ortaya koyarlar. Bu tekniği kullanmanın amacı, gerçek hayat şartları içerisinde katılanları bir drama dahilinde kapsamaktır. Düşünce ve öğrenme taklit edilir ve dramayı ilgilendiren faktörler hakkında tartışma özendirilir.

4.5.6..2.17. Kritik Olay

Kritik olay, açık sonlu taklit teknikleri olup, içerisinde tarif edilen şartlardan ortaya çıkanlar hakkında; kadınların veya erkeklerin kendi fikirlerini vermesidir. Bütün taklit tekniklerinde olduğu gibi, olay yerel gerçeklere dayandırılmalıdır.

4.6. Ölçme Değerlendirme

Eğitimi ölçmek kolay olmayan başlı başına bir iştir. Önemli olan objektif olmaktır. Genellikle eğitim etkinliklerinin amacına ulaşip ulaşmadığını belirlemek, amaçlara ulaşma derecesini saptamak ve buna göre eğitim programlarının yeniden geliştirilmesine katkıda bulunmak üzere, her eğitim etkinliği sonunda değerlendirme yapılır.⁸⁰

Eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi çok güçtür. Çiftçilerin bilgilerinin yenilenip yenilenmediği, tarım tekniklerini değiştirme oranları veya bir öneriyi uygulayıp uygulamadıklarına ait kesin istatistiksel değerlendirme yapmak pratik bir sonuç vermez.

⁸⁰ ÖZYURT, a.g.e., s.72

Eğitim faaliyetlerini, üretim ve verimde meydana gelen artışları dikkate alarak değerlendirmeye çalıştığımızda ise, eğitimin etkisinin çiftçinin gelişimine etki eden diğer faktörlerden (girdi,pazar gibi)ayırarak imkansızdır.

4.7. Eğitim Programının Finansmanı

Eğitim maliyetlerinin çok yüksek olması sebebiyle eğitim hizmetleri kamu kuruluşları tarafından ücretsiz olarak yürütölmektedir. Ücretsiz hizmet insan doğası gereği caziptir, ancak sonsuza kadar sürmesi olası değildir.

Kooperatiflerce yapılacak eğitim programının uygulanmasında en önemli hususlardan biriside eğitim programının finansman kaynakları olup,bu kaynaklarını hangi kaynaklardan karşılayacağıdır.

4.7.1. İ Kaynaklar

4.7.1.1. Fon Hesabı

Birim kooperatiflerin ortakları ile yapmış olduğu işlemlerden dolayı yıl sonunda Kâr veya zarar meydana gelir. Kârın ana sözleşmelerde belirtilen oranlarda kooperatif fonlarına ayrılarak büyük bir kısmı da risturun olarak ortaklara dağıtılır. Kooperatifin Kârından ayrılacak fonlar içerisinde eğitim fonu dahil edilmelidir. Eğitim fonunda biriken meblağ eğitim programlarını uygulayacak Üst Birlik,Merkez Birlik veya Milli Kooperatifler Birliği hesabına aktarılmalıdır.

Ancak, İlgili Bakanlıklarca hazırlanan ana sözleşmelerde eğitim fonu % 1 olarak belirlenmiş olup,kooperatif kârının %1'i Bakanlık emrindeki fon hesaplarına yatırılmaktadır.

4.7.1.2. Eğitim Hizmeti Karşılığı

“Bilgi değerlidir.” Değeri olan her nesne gibi bilginin de bir bedeli vardır. Bu bedel bilgiden yararlanacaklar tarafından ödenmelidir. Bilgilerden ücretsiz olarak yararlanmanın, yararlanıcı tarafından hiç değerinin olmadığı görülmektedir.

Birim kooperatiflere yapılacak eğitim hizmetleri belli bir ücret karşılığında yapılmalıdır. Kooperatiflere yapılan eğitim masraflarını karşılamak amacıyla eğitim ücret tarifeleri üst birliklerce belirlenmelidir. Ücret tarifelerinin belirlenmesinde eğitim verilecek birim kooperatiflerin ortak sayıları ve eğitim süresi dikkate alınmalıdır.

4.7.1.3. Kooperatif Ortaklarının Eğitim Katılım Payı

Kooperatif ortaklarından, kooperatif genel giderlerinin karşılanması amacıyla tahsil edilen genel gider katılım paylarından eğitim katkı payı olarak fon ayrılarak Üst Birlik hesaplarına aktarılmalıdır.

4.7.1.4. Danışmanlık Ücretleri

Kooperatif ortaklarının tarımsal konularda sorunları bulunduğunda, bu sorunların giderilmesinde müracaat edecekleri yer kooperatifleri olmalıdır. Örneğin, Birim kooperatif ortağı tarlasında meydana gelen bir zararının teşhisini ve mücadelesini talep edebilir. Kooperatiflerin danışmanlık ücreti karşılığında uzmanlarınca sorunun çözümü ve eğitimi ortağa verilmelidir.

Kooperatif ortaklarına verilecek danışmanlık hizmetleri içerisinde işletme ziyaretinden, pazar araştırmasına, çiftçi sorunlarının çözümüne yönelik teknolojinin temininden işletme planlamasına kadar çok geniş bir alanda hizmet sunulacaktır.

4.7.2. Dış Kaynaklar

4.7.2.1. Devlet Desteği

Ekonomik açıdan yetersiz olan tarımsal kooperatiflerin, çok pahalı olan eğitim faaliyetlerinin altından tek başına kalkması beklenemez. Kooperatif üst birliklerinin eğitim bütçelerinin bazı batı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ilk yıllarda büyük bir oranı devlet tarafından karşılanmalıdır. İlerleyen yıllarda kademeli olarak bu oranlar azaltılmalı ve daha sonra da devlet desteği kaldırılmalıdır.

4.7.2.2. Uluslar Arası Kooperatif Örgütler

Uluslar arası alanda faaliyet gösteren ICA (İnternational Cooperative Alliance-Uluslar Arası Kooperatifçilik Kurumu) ve WOCCU (World Council of Credit Unions-Dünya Kredi Birlikleri Konseyi) gibi üst örgütler, aktif olarak kooperatiflerin eğitim programlarını desteklerler.

Türkiye'den beş kooperatif kuruluş ICA üyesidir. Bunlar, Türk Kooperatifçilik Kurumu(1969), Batıkent Konut Kooperatifleri Birliği (KentKoop)(1984), Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği(1987), Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği(1988), Tarih Tarım Kooperatifleri Birliği(1994)

ICA. Bölge büroları tarafından faaliyetler yürütölmek üzere ICA. bünyesinde özel organlar oluşturulmuştur. Kooperatifler için Uluslar Arası Eğitim ve Öğretim Komitesi (INCOTEC), ICA. Bölge bürolarına çeşitli alanlarda danışmanlık sağlar ve üyelerine eğitim programlarının etkinliklerini arttırmada yardımcı olur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz iş dünyasının sorunlarından en önemlisi olan eğitimsizlik, tüm sektörlerde olumsuz etkiler yapmaktadır. Eğitim eksikliği nedeniyle iş, zaman ve bunun sonucu olarak da ekonomik kayıplar meydana gelmektedir.

Son yıllarda işletmeler bu kayıpları önlemek amacıyla eğitime yönelmişlerdir. Eğitimin temeli bilgiye ve bilginin kullanılmasına dayanmaktadır. Bu nedenle bilgiye verilen önem bir kat daha artmış, buna paralel olarak da bilgi teknolojilerinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bilgi ve bilgi teknolojilerini kullanan işletmeler başarı grafiğini günden güne yükseltmişlerdir.

Gelişmiş ülkelere bakıldığında eğitimin ne kadar gerekli olduğu açıkça görülmektedir. Bütün sektörler de eğitime gereken önem verilmiş ve başarı yakalanmıştır.

Ülkemizde ise tüm sektörlerin sorunu olan eğitimsizlik, tarım sektöründe de kendini göstermektedir. Tarımla uğraşanların büyük bölümü eğitimsiz kişiler olduğu için henüz istenilen noktaya ulaşamamıştır. Bu nedenle tarım sektörü ağır aksak adımlarla ilerlemektedir.

Tarım sektörünün bu eğitimsizlik durumundan kurtulabilmesi için devlet tarafından çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Ancak çok büyük bir alanı ilgilendirmesi nedeniyle bu çalışmalar yeterli olmamaktadır. Tarım sektörünün önemli yapı taşlarından olan tarımsal kooperatiflerin bu alanda görev almaları doğru bir hareket olacaktır. Tarımsal kooperatifler ülkenin en uç noktalarına kadar yayıldığı için bu çalışmada başarıya ulaşabileceklerdir.

“Tarımsal kooperatiflerin tarımsal eğitim olanakları ve eğitim program önerisi” isimli bu çalışmada tarımsal eğitimin nasıl yapılacağına dair önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, eğitimin temel dayanağı olan “bilgi”den söz edilip, tarımsal bilginin ve tarımsal eğitimin gerekliliği anlatılmıştır. Tarımsal eğitim öneminin yanı sıra uygulanmasında ki engeller de araştırılmıştır.

İkinci bölümde ise ülkemizde ve Avrupa ülkelerinde tarımsal eğitim veren kuruluşlar incelenmiştir. Tarımsal eğitimin ülkemizde çeşitli kuruluşlar tarafından verilmeye çalışıldığı görülmüştür. Ancak yetersiz olan bu eğitimlerin göstergesi ülkemiz tarımcılığıdır. Avrupa ülkelerinde tarımsal eğitimin ne durumda olduğu bu bölümde gözler önüne serilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, ülkemiz tarımının geliştirilebilmesi için tarımsal kooperatiflerin devreye girmesi uygun görülmüş ve birçok açıdan uygulanabilirliği incelenmiştir. Bunlar, eğitim teknolojileri, kooperatiflerin durumu, ortakların durumu ve ekonomik koşullardır.

Son bölümde ise tarımsal kooperatiflerin yapabileceği tarımsal eğitim önerisi sunulmuştur. Bu öneri de eğitilecek kitlenin özellikleri göz önünde bulundurularak eğitimin nasıl yapılacağı sorusuna cevaplar aranmıştır. Eğitim yöntemlerinden örnekler verilerek tarımsal eğitimde kullanılacak teknikler anlatılmıştır. Tarımsal eğitimin kooperatifler ve ortaklar açısından ekonomik yükü de araştırılarak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç olarak tarımsal eğitimin tarımsal kooperatifler aracılığıyla verilmesi ülkemiz açısından uygun görülmüştür. Çünkü aynı zamanda kooperatifin sahibi olan ortaklar verilen eğitimin kendileri ve kooperatifleri için kazanç nedeni olacağını anlayacaklardır. Yapılan uygulama ve eğitimlerin boşa gitmemesi için çaba sarf edeceklerdir. Çünkü bu eğitimlerin finansörleri bir anlamda kendileridir.

KAYNAKÇA

- AKÇA, Hasan ve Murat SAYILI. "Türkiye Tarımının Dünya Tarımı ile Girdi Kullanım Düzeyi ve Verimlilik Açısından Karşılaştırmalı Bir Analizi", **Karınca Der.** 740, Ağustos-1988.
- AKIN, H. Cemil. "Türkiye Tarım Kredi Kooperatiflerinin Çalışmaları ve Kooperatifçiliğimizin Geliştirilmesi için Öneriler", **Kooperatif Postası**, 271. Ekim-1993.
- AKPINAR, M. Göksel ve Ahmet TAN. "Kahramanmaraş İli Hayvancılığının Gelişimi ve Türkiye'deki Yeri", **Ziraat Mühendisliği Dergisi**, 316, Temmuz 1998,
- AKYOL, İ. Cevat. "Kooperatif Yöneticilerinin Eğitimi", **Kooperatifçilik Der.** , 20, Nisan-Haziran 1973.
- ALTUĞ, Cemal , Hasan TATLIDİL, Taner KUMLUK ve Diğerleri, "Türkiye'de Tarımsal Yayım Hizmetleri, Sorunları ve Öneriler", **Türkiye Ziraat Mühendisliği III. Teknik Kongresi**, 8-12 Ocak 1990, Ankara.
- ARMAN, Şimşek. "Kooperatifçilik Eğitiminin Önemi", **Karınca Der.** , 710, Şubat-1996.
- ARMAĞAN, İbrahim. **Bilgi ve Toplum. I Bilgi Sosyolojisine Giriş**, İstanbul 1974.
- Araştırma, Planlama, ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, "Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ. ve Yayım", **Tarım ve Köy Der.** 119, Ocak-Şubat 1998
- AYDIN, Refiye. "Televizyon Yoluyla YAYÇEP Çiftçi Eğitim

- Projesi", **Tarım ve Köy Der.** , 119, Ocak-Şubat 1998.
- BUDAK, Dilek. "Gelişmekte Olan Ülkelerde Tarımsal Yayımında Kamu ve özel Sektör", **Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi**, C. 2, 4-6 Eylül 1996.
- Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü. **Yayım Eğitim Kılavuzu**. Ankara 1989
- CİNEMRE, Hüseyin Avni. "Tarımda Üreticilerin Eğitimi", **TMMOB. Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi**, 9-13 Ocak 1995, T. C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları, No:26.
- CİVELEK, Ahmet Yavuz. "Yayım Bilginin Kitlelerle Paylaşımı", **Tarım ve Köy Der.** 119, Ocak-Şubat 1998.
- ÇAĞLAR, Ziya. **Kooperatifler Mevzuatı**, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, No:79.
- ÇIKIN, Ayhan ve Ayşe OLGUN. "Tarımda Üretici Örgütlenmesi (Çiftçi Örgütlenmesi Yayımı)", **Kooperatif Dünyası Der.** 289, Nisan-1995.
- DAĞ, Samim. Ve Diğerleri, "Tarımsal Eğitim ve Yayımıcılık", **Zirai ve İktisadi Rapor 1990-1991**, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Yayın No:168, Ankara, 1992.
- DEMİRTAŞ, Muhammet ve A. Zafer GÜRLER, "Türkiye'de Tarımsal Eğitim ve Öğretimin Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri", **Türkiye 1. Tarım Ekonomisi Kongresi 8-9 Eylül 1994**, C. II, İzmir. DİE. 1994.

- FİDAN, Nurettin ve MÜNİRE ERDEN. **Eğitime Giriş**. Alkım Kitapçılık, Ankara.
- FİGEN, Esen. Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü'nce Görülen Hizmetler", **Kooperatifçilik Der.** Nisan-Mayıs-Haziran 1987.
- _____. "Kooperatifçilik Eğitimi", **Karınca Der.** 712, Nisan-1996.
- _____. "1163 Sayılı Kooperatifler Kanununa Tabi Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin Dikey Teşkilatlanması", **Karınca Der.** 740, s. 17, Ağustos 1998.
- HASİPEK, Seniha ve ARKADAŞLARI. "Kırsal Kesimdeki Kadının Eğitimi", **TMMOB Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, 9-13 Ocak 1995**, T. C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları, No:26.
- KARALAR, Rıdvan. **Teoride ve Türkiye Uygulamasında Tarımsal Pazarlama Açısından Kooperatif İşletmeler**, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Eskişehir 1975.
- KARASAR, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi:İlkeler**, Teknikler, Yedinci Basım. Ankara:Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. , 1995.
- KONAK, Kezban. "Türkiye'de Uygulanan Bazı Tarımsal Yayım Modelleri ve Bunların Etkileri", **Çiftçi ve Köy Dünyası Der.** , Şubat 1998.

- KUMUK, Taner ve
Cemal ALTUĞ.
"Türk Tarımsal Yayım Sisteminde Değişim İhtiyacı", **Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, (4-6 Eylül 1996)**, Adana.
- KÜÇÜKÇAKAR, Hayati.
"Küreselleşen Dünyada Tarımsal Bilgi Paylaşımının Yirmi Yılı", **Tarım ve Köy Der. S. 100**, Kasım-Aralık 1994.
- MÜLAYİM, Mevlüt.
"Mera Alanlarında Erozyon, Erozyonun Sosyal ve Ekonomik Yönleri", **Karınca Der. 733**, Ocak 1998.
- ÖZÇELİK, Ahmet.
"Kooperatifte Başarının Şartı: Eğitim", **Karınca Der. 715**, Temmuz 1996.
- ÖZYURT, Aysun.
"İnsan Kaynakları Yönünden Eğitime Bakış IV, Hizmet İçi Eğitim Programının Hazırlanması"**Human Resources Der. 4**, Şubat 1998.
- PEKER, Ömer.
Yönetici Eğitimi, TODAİE, Ankara-1989.
- R. SAYIN, Erol
Tayyar D. ŞEN,
Yönetim Bilgi Sistemi, Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi, T. C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:884, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, No:472.
- Resmi Gazete**,
T. 09. 08. 1991, S. 20955.
- SELÇUK, Ziya.
Eğitim Psikolojisi. Atlas Kitap Evi, 1994.
- SÜRMEİLİ, Fevzi ve Yılmaz
BENLİGİRAY,
Genel Muhasebe, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, 1. Fasikül, s. 6.

- ŞAKAR, A. Nurhan. **Anadolu Üniversitesi Uzaktan Öğretimde Bilgi Sistemi.** Eskişehir A. Ö. F. Yayını, 1997.
- TALUĞ, Cemal ve Diğerleri "Türkiye'de Tarımsal Yayım Hizmetleri, Sorunlar ve Öneriler", **Türkiye Ziraat Mühendisliği III. Teknik Kongresi**, 8-12 Ocak 1990 Ankara, s.691
- Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığı YAYÇEP. , 1997
Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü
- _____ **Tarımsal Yayım El Kitabı**, TYUAP. Yayınları, No:295, Seri-3.
- _____ **Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerde Teşkilatlanma, Projelendirme ve Destekleme Rehberi**, Ankara 1995.
- _____ "Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü", **Tarım ve Köy Der.**,118,Kasım-Aralık 1997.
- Tarımsal Üretim ve Geliştirme **Türkiye Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi.** 1995.
Genel Müdürlüğü
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü Çayır-Mera Yem Bitkileri Bilim Dalı. "Çayır-Mera Yem Bitkileri ve Hayvancılığı Geliştirme Projesi", Mera Islahı, Yönetimi ve Amenejman Teknikleri Hizmet İçi Eğitim Semineri, İzmir 1998.
- TANYELİ, Halit. "Eğitim Programlarının Hazırlanması, Eğitim İhtiyaçlarının Tesbiti Semineri-Raporlar"

- Başbakanlık Devlet Personel Dairesi Yayın No:24, Ankara 1968.
- TURAN, Ahmet. "Kooperatifçilik Eğitimi ve Geliştirilmesi", **Karınca Der.** 707, Kasım-1995.
- TÜRKİYE İSTATİSTİK YILLIĞI 1991.** DİE. Yayınları, No:1528, DİE. Basım Evi, Ankara.
- UZGÖREN, Namık Nusret. **Atatürk, Kooperatifçilik ve Türk Kooperatifçilik Kurumu.** Türk. Koop. Kur. Yayını, No:51, Ankara 1983.
- ÜRPER, Yılmaz. **Kooperatiflerde İletişim.** Eskişehir 1995.
- YILDIRIM, Şevket. **Kooperatif Kuruluşlarda Başarının Araştırılmasına Yönelik Önlemler,** M. P. M. Yayın NO:477.
- YÜKSEL, Berrin. "Tarım Satış Kooperatiflerinde Yönetici ve Eğitimi", T.C. Anadolu Üniversitesi (Doktora Tezi), Eskişehir 1992.
- VAROL, Bülent. "Türkiye'de Tarımsal Yayın Eğitiminin Uygulama ve Benimseme Sorunları"(Yüksek Lisans Tezi), Haziran 1991, Ankara.